

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Aleksandra Generalova

**DEPRETSIATSIOONIAARVESTUSE KÄSITLUS EESTI
ETTEVÕTETE NÄITEL**

Magistritöö

Õppekava TARM02/13, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Lehte Alver, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 14 256 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Aleksandra Generalova

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 153309

Üliõpilase e-posti aadress: aleksandra.generalova@gmail.com

Juhendaja: Lehte Alver, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. DEPRETSIATSIOONI MÕISTE JA AJALUGU	7
1.1. Depretsatsioonimõiste	7
1.2. Depretsatsiooniarvestuse ajalooline taust.....	16
1.3. Depretsiooni seos raamatupidamise alusprintsipiidega	23
1.4. Depretsiooniarvestus Eesti Vabariigis	27
2. DEPRETSIATSIOONIARVESTUS EESTI ETTEVÕTETES	39
2.1. Valimi koostamine ja meetodika.....	39
2.2. Ettevõtete depretsiooniarvestuse põhimõtted.....	40
2.3. Ettevõtete depretsiooniarvestuse käsitlemise analüüs.....	47
KOKKUVÕTE	56
SUMMARY	60
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	63
LISAD	70
Lisa 1. Äripäeva „TOP 100“ esikümme 2011–2016	70
Lisa 2. Rakendatud finantsaruandluse standard, põhivara arvelevõtmise alampiir ja depretsioonimeetod 2011–2016	72
Lisa 3. Materiaalse põhivara kasulikud eluead 2011–2016.....	75
Lisa 4. Vara bilansiväärtused ja osatähtsuse suhtarvud 2011–2016.....	82

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on selgitada välja depretsatsioonile olemus ja depretsatsiooniarvestuse põhimõtted, uurida depretsiooniarvestuse käsitlust Eesti ettevõtetes ning võimalikku mõju ettevõtte finantsaruannetele. Eesmärgi saavutamiseks püstitatakse neli uurimisülesannet.

Töös selgitatakse termini „depretsatsioon“ tähendust ning tuuakse välja selle erinevus võrreldes teiste rahvusvaheliselt levinud terminitega, mida kasutatakse põhivara kuluna kajastamisel. Samuti selgitatakse depretsiooni olemust ning depretsiooniarvestuse ajaloolist tausta ja eesmärke. Eraldi käsitletakse depretsiooniarvestuse arengut Eesti Vabariigis alates iseseisvumisest kuni praeguseni ning tutvustatakse kasutusel olnud depretsiooniarvestuse meetodikaid. Uuritakse depretsiooniarvestuse seost raamatupidamise alusprintsipiidega. Töö empiirilises osas analüüsitakse depretsiooniarvestuse käsitlust Eesti ettevõtetes.

Analüüsi aluseks on Äripäeva koostatud Eesti ettevõtete „TOP 100“ pingereast kümne esimese ettevõtte raamatupidamise aastaaruanded aastatest 2011–2016. Uuringu tulemustest selgub, et analüüsitud ettevõtete põhivara arvelevõtmise alampiir jääb vahemikku 320–3200 eurot. Materiaalsele põhivarale määratud kasuliku eluea vahemikud on mitmes analüüsitud ettevõttes suuremad kui avalikus sektoris. Suurem osa analüüsitud ettevõtetest on põhivara kuluna kajastamisel kasutanud lineaarset meetodit. Depretsatsioonimeetodile hinnangu andmine on oluline, kuna sellest sõltub aruandeperioodi kasum. Lisaks sõltub depretsatsioonimeetodist varaobjekti bilansiline maksumus – mida suurem on depretsatsioonikulu, seda väiksem on varaobjekti jääkmaksumus. Uuringust selgub, et depretsiooniarvestuses antud hinnangutel on mõju suhtarvuanalüüsi tulemustele. Depretsiooniarvestuse käsitlus on oluline, kuna depretsatsioon avaldab mõju nii kasumiaruandele kui ka vara bilansinäitajatele.

Võtmesõnad: depretsatsioon, depretsiooniarvestus, materiaalne põhivara

SISSEJUHATUS

Materiaalsest põhivarast saadav majanduslik kasu väheneb vara kasutamise jooksul. Seda võib põhjustada nii vara otsene füüsiline kulumine kui ka moraalne vananemine juhul, kui tehnilised kriteeriumid, uudsus ja novaatorlikkus ei vasta enam ettevõtte nõuetele. Sellega tuleb arvestada raamatupidamisarvestuses pikaajalise materiaalse põhivara kuluna kajastamisel. Raamatupidamise aastaaruandes tuleb tagada asjakohane ning tõepärane informatsioon ettevõtte finantsnäitajate kohta, seega on raamatupidamislik käsitus materiaalse põhivara depretsieerimisel oluline.

Depretsatsiooniarvestuses asjakohaste hinnangute andmiseks peab mõistma depretsiooni tähendust ning arvestuse põhimõtteid. Termin „depretsatsioon“ ei ole Eestis laialt kasutusel ning võib olla vähe tuntud ka majandusarvestuse valdkonnaga seotud inimesele. Seetõttu on oluline selgitada seda definitsiooni ning tuua välja erinevus teistest rahvusvaheliselt enam levinud terminitest, mida kasutatakse pikaajalise vara kuluna kajastamisel. Depretsiooni võidakse seostada materiaalse vara väärtuse langusega, mis ei vasta depretsiooni olemusele. Sellise käsitluse tulemusena võib materiaalselt varaobjektilt arvestatud kulu olla ettevõtte raamatupidamises valesti kajastatud. Asjakohase ja tõepärase finantsinformatsiooni tagamiseks peab mõistma depretsiooniarvestuse eesmärgi ja põhimõtteid.

Magistritöö teema uudsus seisneb selles, et depretsiooniarvestuse teoreetiliste aluste kohta ei ole piisavalt eestikeelset materjali, et anda laiem ülevaade depretsiooni kujunemisest, olemusest ja eesmärkidest. Magistritöös käsitletakse depretsiooni ajalugu, keskendudes eraldi depretsiooniarvestuse arengule Eesti Vabariigis. Magistritöö aktuaalsus seisneb selles, et empiiriliselt on depretsiooniarvestust Eestis vähe uuritud. Töös antakse ülevaade depretsiooniarvestuse kohta Eesti ettevõtetes ning uuritakse depretsiooni mõju ettevõtte finantsaruannetele. Töös käsitletud depretsiooniarvestuse teoreetilised alused ning empiirilise uuringu tulemused on abiks depretsiooni olemuse ja eesmärkide paremaks mõistmiseks. Sellest lähtuvalt võivad magistritöö tulemused leida praktilist rakendust depretsiooniarvestuses hinnangute andmisel.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja depretsiaatsiooni olemus ja depretsiaatsiooniarestuse põhimõtted, uurida depretsiaatsiooniarestuse käsitlust Eesti ettevõtetes ning võimalikku mõju ettevõtte finantsaruannetele. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. selgitada välja depretsiaatsiooni olemus ja depretsiaatsiooniarestuse põhimõtted;
2. uurida depretsiaatsiooniarestuse ajaloolist käsitlust, keskendudes eraldi depretsiaatsiooniarestuse arengule Eesti Vabariigis;
3. analüüsida depretsiaatsiooniarestuse käsitlust Eesti ettevõtetes;
4. analüüsida depretsiaatsiooniarestuse mõju ettevõtte finantsaruannetele.

Magistritöö eesmärk saavutatakse, kasutades kvantitatiivset uurimismeetodit. Magistritöö koosneb kahest peatükist, millest esimene peatükk on teoreetiline ja teine sisaldab autori uuringut. Töö esimeses peatükis selgitatakse välja depretsiaatsiooni olemus ning depretsiaatsiooniarestuse eesmärgid. Käsitletakse termini „depretsiaatsioon“ tähendust ning selle erinevust teiste rahvusvaheliselt levinud raamatupidamislike terminitega, mida kasutatakse põhivara kuluna kajastamisel. Analüüsitakse depretsiaatsiooniarestuse seost raamatupidamise alusprintsipiidega. Selgitatakse depretsiaatsiooniarestuse ajaloolist tausta. Eraldi keskendutakse depretsiaatsiooniarestuse arengule Eesti Vabariigis alates iseseisvumisest kuni praeguseni, käsitledes kasutusel olnud depretsiaatsiooniarestuse meetodikaid.

Teises peatükis teostatakse empiiriline analüüs, mille eesmärk on uurida depretsiaatsiooniarestuse käsitlust Eestis. Analüüsi aluseks on võetud Äripäeva koostatud Eesti ettevõtete „TOP 100“ pingereast kümme esimest ettevõtet aastate 2011–2016 kohta. Analüüsitakse ettevõtete majandusaasta aruandeid, et selgitada depretsiaatsiooniarestuses antud hinnanguid. Analüüsitakse materiaalse põhivara puudutavaid bilansinäitajaid, et anda ülevaade materiaalse põhivara osatähtsusest põhivaras ja varade kogusummas. Lisaks uuritakse, kuidas võib depretsiaatsiooniarestus mõjutada ettevõtte finantsaruandeid.

Magistritöö kirjutamisel on kasutatud erialast kirjandust, teadusartikleid, õigusakte, Raamatupidamise Toimkonna juhendeid ning rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid. Empiirilises osas on kasutatud Äripäeva „TOP 100“ esikümnesse pääsenud ettevõtete 2011.–2016. majandusaasta aruandeid.

1. DEPRETSIATSIiooni Mõiste JA AJALUGU

Magistritöö esimene peatükk põhineb erialakirjandusel, Eesti ja rahvusvahelistel arvestusstandarditel ja Raamatupidamise Toimkonna juhenditel (RTJ). Esimeses alajaotises määratletakse depretsiatsiooni mõiste, selgitatakse terminite „depretsiatsioon“, „amortisatsioon“, „depletsioon“ ja „maksudepretsiatsioon“ erinevusi ning antakse ülevaade depretsiatsiooni-arvestuse põhimõtetest. Teine alajaotis räägib depretsiatsiooniarvestuse ajaloolisest kujunemisest. Kolmandas alajaotises käsitletakse depretsiatsiooni seost raamatupidamise alusprintsipiidega. Töö viimases, neljandas alajaotises antakse ülevaade depretsiatsiooniarvestuse arengust Eesti Vabariigis alates 1918. aastast kuni praeguseni ning käsitletakse kasutusel olnud depretsiatsiooniarvestuse meetodikaid.

1.1. Depretsiatsiooni mõiste

Depretsiatsioon (*depreciation*) tähendab ainelise vara füüsilist kulumist, vananemist ning sellest tulenevat efektiivsuse langust. Vara kulumisega puutuvad inimesed kokku ka igapäevaelus. Näiteks uue sõiduauto väärtus on pärast selle aastast kasutamist võrreldes esialgse maksumusega madalam. (Goldberg 1955, 471) Kui pärast aastast kasutamist otsustab omanik auto maha müüa, peab ta andma auto väärtusele oma hinnangu. Üldjuhul on see võrreldes aasta tagasi makstud summaga väiksem, kuna auto on olnud kasutusel ja seega kulunud.

Mõistel „depretsiatsioon“ on eri tegevusvaldkondades erinev tähendus. Näiteks konverteerimiskursi depretsiatsioon tähendab valuutakursi langust, millel on võrreldes raamatupidamisliku depretsiatsiooniga teine sisuline tähendus (*ibid.*, 470). Depretsiatsioon võib samuti tähendada kulla väärtuse langust (Wells 1968, 374). Raamatupidamislik depretsiatsioon sõnastati 1930. aastal kui kulu mahaarvestus vara esialgsest ostuhinnast (Bombright 1930, 117). Sellest järeldub, et terminil „depretsiatsioon“ võib olla mitu sisulist tähendust. Terminil „depretsiatsioon“ puhul on oluline eristada, millises kontekstis seda kasutatakse.

Ingliskeelses ilukirjanduses kasutati mõistet *depreciation* juba 17. sajandil. Näiteks 1646. aastast pärit tsitaadis on sõna *depreciation* kasutatud järgnevalt: „A method of many writers, which much **depreciates** the esteem and value of miracles.“ 1829. aastal määratleti sellega ühiskonna moraali langust: „A great **depreciation** of the standard of morals among the people.“ 1862. aasta novembris ilmunud kirjandusajakirjas Fraser’s Magazine kasutati mõistet *depreciation* järgnevalt: „Our architectural reputation, never high, is still more **depreciated** by the building at South Kensington.“ (Leake 1920, 5) Toodud tsitaadid iseloomustavad mitteinimeste väärtuste – lugupidavus, moraal ja maine – muutust. Kõnekeeles kasutatakse „depretsiatsiooni“ millegi vähenemise määratlemiseks.

Raamatupidamisarvestuses tähendab depretsiatsioon materiaalse pikaajalise varaobjekti kuluna kajastamist selle kasuliku eluea jooksul. Kasulik eluiga on ajaperiood, mille jooksul majandusüksus kavatses varaobjekti kasutada, toodangu kogus või mõni muu analoogiline tulemus, mida majandusüksus loodab varaobjekti kasutamisest saada. See võib olla väljendatud näiteks ajaühikutes (nt aastates), läbitud kilomeetrites (transpordivahenditel) või valmistatud toodangu koguses. (Alver, Alver 2011, 510)

Võrreldes hoonete kulumisega võivad tootmishoone seadmed kuluda kiiremini, lähtudes nende kasutamise intensiivsusest tootmisprotsessi ajal. Seadmete füüsiline kulumine võib olla tingitud kõrgest temperatuurist, niiskusest, õhurõhust ning muudest välistest faktoritest. Põhivara füüsiline kulumine sõltub tehnilistest protsessidest ning põhivara kasutamise tingimustest, st kasutamise intensiivsusest, põhivara regulaarsest hooldamisest, töötajate oskustest ja kogemustest ning muudest faktoritest. (Черкашнев, Пахомов 2015, 97) Sellest selgub, et depretsiatsiooniarvestuses tuleb kasuliku eluea määramisel kriitiliselt hinnata varaobjektide eeldatavat kasutamist, võttes arvesse nende võimalikku kulumise intensiivsust. Depretsiatsiooni peab arvestama vara kasuliku eluea jooksul ning arvestus tuleb lõpetada vara täielikul depretsieerimisel.

Termin „amortisatsioon“ on raamatupidamisarvestuses rahvusvaheliselt sama laialt levinud kui termin „depretsiatsioon“. Sõltuvalt riigist võidakse nii materiaalse kui ka immateriaalse pikaajalise vara kuluna kajastamist nimetada amortisatsiooniks. Sõna „amortisatsioon“ tuleneb keskladinakeelsest sõnast *amortisatio* (‘kustutamine’), mis on omakorda tuletatud sõnast *mors* (‘surm’). (Alver, Alver 2011, 61, 211) Amortisatsiooni mõiste on võrreldes depretsiatsiooni mõistega laiem tähendusega, amortisatsiooni all võib kokkuvõttes mõista järgmist (*ibid.*, 61, 211):

- üldisemas tähenduses põhivara maksumuse jaotamine kasulikule elueale;
- kitsamas tähenduses immateriaalse põhimaksumuse jaotamine kasulikule elueale (inglisekeelses erialakirjanduses kasutatakse terminit “amortisatsioon” valdavalt kitsamas tähenduses, et eristada materiaalse ja immateriaalse vara kuluna kajastamist);
- võla kustutamine jaokaupa;
- majandusteoorias pikaajaliselt kasutatava varaobjekti väärtuse vähenemine.

Prantsusmaal puudus 19. sajandi alguses termin, mis määratleks põhivara kuluna kajastamist. Aastatel 1820–1850 võeti kasutusele sõna *amortissement*, millega kirjeldati vara väärtuse vähenemist. Ka anglosaksid kasutasid sõna *depretsiatsioon* samal eesmärgil: see oli vahend väärtuse vähenemise kaardistamiseks. (Burlaid, Messina, Walton 1996, 301)

Venemaal ei ole terminit „depretsiatsioon“ kasutatud, nii materiaalse kui ka immateriaalse pikaajalise vara kuluna kajastamisel kasutatakse terminit „amortisatsioon“. Venemaal hakati amortisatsiooni (depretsiatsiooni) arvestama 19. sajandil. Riiklikul tasemel oli termin esimest korda sätestatud 1898. aastal riigi kaubandusmaksu õigusaktis (vene keeles *Положение о государственном промысловом налоге*). Amortisatsioon tähendas summat, mis suunati masinate, tootmishoonete jm vara vähenenud väärtuse katmiseks ning see oli kaubandusmaksust vabastatud. (Соколов 2015, 119)

Suurbritannias kasutatakse materiaalse põhivara kuluna kajastamisel terminit „depretsiatsioon“. Peale inglise keele on see kasutusel näiteks prantsuse (*depreciation*), hispaania (*depreciacion*), itaalia (*deprezzamento*), portugali (*depreciaeco*), hollandi (*depreciatie*) keeles. Saksa termini *Abschreibung* analooge esineb näiteks rootsi (*avskrivningar*), norra (*avskrivninger*), taani (*afskrivninger*), islandi (*afskriftir*) ja hollandi (*afschrijvingen*) keeles. (Alver, Alver 2011, 211)

Lisaks depretsiatsiooni ja amortisatsiooni terminitele esineb rahvusvahelises erialakirjanduses termin *depletsioon* (*depletion*). Depletsioon tähendab loodusressursi (nt põlevkivi, kivisüsi, maagaas) järkjärgulist ammendumist kuni selle täieliku ärakasutamiseni. Raamatupidamisarvestuses kajastatakse lepinguline õigus loodusvara (loodusressursi) kasutamiseks immateriaalse põhivarana. Depletsioonikulu arvestatakse tegevusmahu meetodil, mille puhul võetakse arvesse prognoositud ühikute arv, mitte vara kasutusaastad. Juhul kui loodusressursi kasutamiseks tuleb paigaldada selleks ettenähtud seadmed või rajada ehitised, võetakse need arvele eraldi materiaalse

põhivarana, mille pealt arvestatakse depretsiatsiooni. Sellisel juhul toimub materiaalsete varaobjektide depretsieerimine kas nende kasuliku eluea või loodusressursi eluea jooksul (sõltuvalt sellest, kumb on lühem). Sellega tagatakse kulumi ja depletsioonikulu proportsionaalne kajastamine. (Alver, Alver 2011, 209)

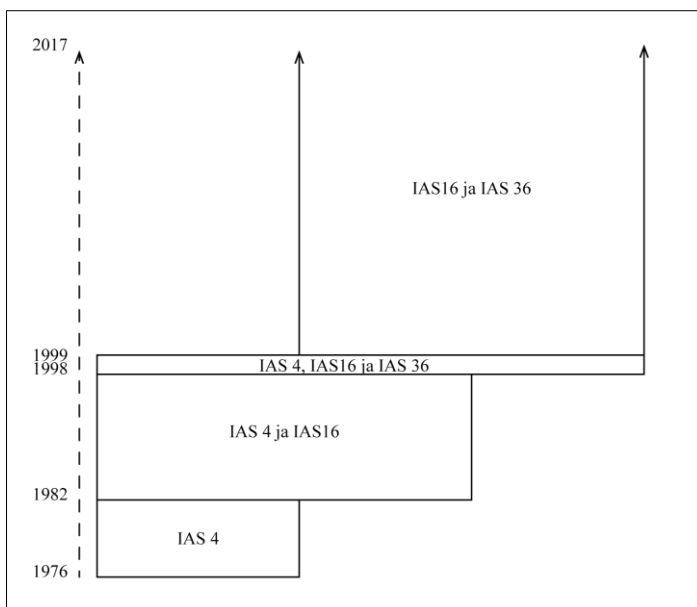
Eesti keeles on soovitatav eristada materiaalse põhivara depretsiatsiooni, immateriaalse põhivara amortisatsiooni ja loodusvara depletsiooni, kuna terminid on kasutusel paljudes keeltes, nt inglise, prantsuse, saksa ja hollandi keeles. Terminid „depretsiatsioon“ ja „amortisatsioon“ on rahvusvahelistes standardites defineeritud erinevalt – esimest seostatakse materiaalse, teist immateriaalse põhivaraga. (*ibid.*, 211)

1942. aastal otsustas Ameerika Vannutatud Audiitorite Instituudi (*American Institute of Certified Public Accountants*) terminoloogiakomisjon analüüsida termini *depreciation* kasutamist raamatupidamisarvestuses. Komisjon märkis, et kui ladinakeelne sõna *pretium* tähendab hinda või maksumust, siis järelikult *de-pretium* tähendab hinna või maksumuse vähenemist. Lähtudes termini päritolust, jõudis komisjon arvamusele, et depretsiatsiooniarvestus tähendab põhivara maksumuse süstemaatilist ja ratsionaalset (*systematic and rational*) jaotamist nendele aruandlusperioodidele, kui varaobjekti kasutatakse tulu teenimise eesmärgil. Seega raamatupidamisarvestuses tuleb põhivara maksumus hinnanguliselt jaotada selle kasutusajale majandustegevuses. Vara esialgne maksumus peab jääma vara kasutusaja jooksul samaks ehk depretsiatsioon ei tohi vähendada põhivara esialgset maksumust. Terminoloogiakomisjon ei ole andnud juhendeid, kuidas peab toimuma vara maksumuse jaotamine ning millist depretsiatsiooniarvestuse meetodit kasutada. Sellest võib järeldada, et praktikas oli lubatud rakendada igat süstemaatilist ja ratsionaalset lähenemist. Seejuures tähendas ratsionaalsus seda, et ettevõtja pidi vara maksumuse jaotamisel arvestama varaobjekti abil tulevikus teenitava tuluga. (Hendriksen 1970, 385–386)

1957. aastal määratles Ameerika Majandusarvestuse Assotsiatsiooni (*American Accounting Association*) standardikomitee, et depretsiatsiooni all võib mõista pikaajalise vara tootmispotentsiaali langust. Põhjuseks võib olla füüsiline kulumine ning ammendumine eksploatatsiooni käigus või majandusliku väärtuse kaotamine vara vananemise või selle kasutamise otstarbe muutmise tulemusel. Selle tulemusena märgiti, et tootmistegevuses tähendab depretsiatsioon vara maksumuse jaotamist ning arvestatud depretsiatsioonikulu liidetakse valmistoodangu omamaksumusse. (*ibid.*, 386–387)

Depretsatsioon ei tähenda vara väärtuse langust, mis võib olla tingitud turuhindade kõikumisest. Depretsiooni eesmärk ei ole korrigeerida materiaalse vara maksumus selliselt, et see peegeldaks turuhinda. Raamatupidamisarvestuses tähendab depretsatsioon materiaalse põhivara maksumuse jaotamist vara kasulikule elueale sõltuvalt sellest, kuidas vara ettevõtte tegevuses kasutatakse. Depretsatsioon ei ole ühekordne raamatupidamislik toiming, vaid arvestus selle üle peab toimuma regulaarselt ja järjepidevalt kogu varaobjekti kasuliku eluea jooksul.

Rahvusvahelistes standardites käsitleti materiaalse põhivara depretsatsiooniarvestust 1976. aastal vastu võetud standardis IAS 4 Depretsatsiooniarvestus (*IAS 4 Depreciation Accounting*), mis 1999. aastal asendati standarditega IAS 16, IAS 22 Äriühendused (*Business Combinations*) ja IAS 38 Ainetu põhivara (*Intangible Assets*). 1982. aastal võeti vastu praegu kehtiv standard IAS 16 Aineeline põhivara (*IAS 16 Property, Plant and Equipment*), mis käsitleb ainelise põhivara kajastamise ja arvestuse põhimõtteid. Materiaalse põhivara depretsiooni käsitleb ka standard IAS 36 Varaobjektide väärtuse vähenemine (*IAS 36 Impairment of Assets*), mis reguleerib varaobjektide väärtuse vähenemise kajastamist raamatupidamisarvestuses. Joonisel 1 on toodud kolme rahvusvahelise standardi IAS 4, IAS 16 ja IAS 36 kehtivusaja kattuvus.

Joonis 1. IAS 4, IAS 16 ja IAS 36 kehtivusaja kattuvus.
Allikas: autori koostatud

Aastatel 1982–1999 kehtisid nii standardites IAS 4 kui ka IAS 16 toodud materiaalse põhivara depretsieerimise põhimõtted paralleelselt. Standard IAS 4 ei sisaldanud nimekirja võimalikest depretsiatsiooniarvestuse meetoditest, kuid sätestas nõude, et valitud arvestusmeetodit peab kasutama järjepidevalt, et tagada finantsandmete võrreldavus perioodide lõikes (vt tabel 1).

Tabel 1. IAS 4 § 8 ja selle tõlge eesti keelde

Põhimõte	Allikas
<i>Depreciable amounts are allocated to each accounting period during the useful life of the asset by a variety of systematic methods. Whichever method of depreciation is selected its consistent use is necessary, irrespective of the level of profitability of the enterprise and of taxation considerations, in order to provide comparability of the results of operations of the enterprise from period to period.</i>	IAS 4 § 8
Depreetsiatsioonisummad jaotatakse vara kasulikule elueale mitmesuguste süstemaatiliste meetodite kaudu. Sõltumata valitud depreetsiatsioonimeetodist on vajalik selle meetodi järjepidev kasutamine , vaatamata ettevõtte finantstulemusele ja maksunduslikele kaalutlustele, et tagada ettevõtte finantsandmete võrreldavus perioodide lõikes.	IAS 4 § 8 (autori tõlge eesti keelde)

Allikas: autori koostatud, aluseks IAS 4

Standardi IAS 16 vastuvõtmisega muudeti IAS 4 §-s 8 toodud põhimõtet, uus standard ei sätestanud nõuet rakendada järjepidevalt ühte ja sama depretsiatsioonimeetodit, lisati näidisloetelu depretsiatsiooniarvestuse meetoditest ning täpsustati depretsiatsiooni terminit (vt tabel 2). Lisaks leidub erinevusi standardites IAS 4 ja IAS 16 toodud depretsiatsiooni definitsioonides. Standardis IAS 16 on definitsioon täiendatud sõnaga *systematic*, millega rõhutatakse depretsiatsiooniarvestuse perioodilisust. Lisand „hinnanguline“ (*estimated*) on definitsioonist välja jäetud. Hiljem ilmunud standardis IAS 36 ei erine termini *depreciation* definitsioon standardis IAS 16 toodud sõnastusest.

Tabel 2. Standardites IAS 4, IAS 16 ja IAS 36 toodud termini *depreciation* definitsioonid

Termin	Definitsioon	Allikas
<i>Depreciation</i>	<i>the allocation of the depreciable amount of an asset over its estimated useful life</i>	IAS 4 § 2
<i>Depreciation</i>	<i>the systematic allocation of the depreciable amount of an asset over its useful life</i>	IAS 16 § 6
<i>Depreciation (Amortisation)</i>	<i>the systematic allocation of the depreciable amount of an asset over its useful life (In the case of an intangible asset, the term ‘amortisation’ is generally used instead of ‘depreciation’. The two terms have the same meaning.)</i>	IAS 36 § 6

Allikas: autori koostatud, aluseks IAS 4, IAS 16 ja IAS 36

Uue standardi IAS 16 vastuvõtmisega muudeti kasuliku eluea (*useful life*) terminit. Tabelis 3 on parema ülevaate andmiseks toodud standardites IAS 4 ja IAS 16 kajastatud termini *useful life* definitsioonid. Tabelist selgub, et IAS 4 kohaselt oli kasulik eluiga periood, mille jooksul vara tõenäoliselt kasutatakse, seejuures IAS 16 defineerib terminit kui perioodi, mille jooksul vara on kättesaadav kasutamiseks. Seega rõhutab standard IAS 16, et depretsiatsiooniarvestus peab algama siis, kui vara on valmis kasutamiseks.

Tabel 3. Standardites IAS 4 ja IAS 16 toodud termini *useful life* definitsioonid

Termin	Definitsioon	Allikas
<i>Useful life</i>	<i>the period over which a depreciable asset is expected to be used for use by the enterprise; or the number of production or similar units expected to be obtained from the asset by the enterprise</i>	IAS 4 § 2
	<i>the period over which an asset is expected to be available for use by an entity; or the number of production or similar units expected to be obtained from the asset by an entity</i>	IAS 16 § 6

Allikas: autori koostatud, aluseks IAS 4 ja IAS 16

Depretsiatsiooni arvestatakse kasutusvalmis varaobjekti soetusmaksumuselt (*acquisition cost, historical cost*), millest lahutatakse maha selle hinnanguline jääkväärtus (*residual value*). Soetusmaksumus koosneb ostuhinnast, soetamisega otseselt seotud kulutustest (sh tagastamisele mittekuuluvad maksud) ning võimalikest vara tulevase demonteerimise ja asukoha taastamisega seotud kulutustest (IAS 16 § 16). Jääkväärtus on hinnanguline summa, mida ettevõtte saaks täna vara võõrandamisest, millest on maha arvatud hinnangulised vara võõrandamisega seotud kulutused, juhul kui vara oleks nii vana ja sellises olukorras, nagu ta on eeldatavasti oma kasuliku eluea lõpus (IAS 16 § 6). Kui jääkväärtus on ettevõtte poolt määratud, arvestatakse depretsiatsioonikulu ainult kuni varaobjekti jääkväärtuseni, mille järel depretsiatsioonikulu arvestus lõpetatakse. Kokkuvõttes nimetatakse seda osa varaobjekti soetusmaksumusest, mis kuulub depretsieerimisele, depretsieeritavaks osaks (*depreciable amount*). Juhul kui jääkväärtus ei ole ettevõtte poolt määratud, on depretsieeritavaks osaks kogu varaobjekti soetusmaksumus.

Ettevõtte saab varaobjektist majanduslikku kasu selle kasutamise kaudu, kuid kasuliku eluea määramisel tuleb arvestada ka teiste aspektidega, mis võivad lühendada varaobjekti kasutusaega, nagu näiteks tehniline iganemine. Kõrvalmõjud tuleb arvesse võtta, kuna selle tulemusena väheneb varaobjekti majanduslik kasu. Seetõttu on IAS 16 §-s 56 loetletud kriteeriumid kasuliku eluea määramiseks: vara eeldatav kasutamine (lähtuvalt vara oodatavast võimsusest või tootlikkusest), eeldatav füüsiline kulumine (lähtuvalt vara kasutamise intensiivsusest, planeeritud hooldus- ja

remonditöödest, säilitamistingimustest), moraalne või tehniline iganemine (sh nõudluse langus vara abil toodetud kauba järele), juriidilised piirangud varaobjekti kasutamisele (sh kapitalirendilepinguga ette nähtud tähtaeg). Kõikide kriteeriumite arvesse võtmisel määrab ettevõtte juhtkond varaobjektile kasuliku eluea, mille jooksul arvestatakse depretsatsioonikulu.

Depretsatsioonikulu on varaobjekti soetusmaksumuse osa, mida kajastatakse kasumiaruandes kuluna tekkepõhiselt ning millega ei kaasne raha väljamakset, kuna kuluna kajastatakse varem tehtud kulutus (Alver, Alver 2011, 212). Depretsatsioonikuluna kajastatud summad kokku nimetatakse akumulereeritud depretsatsiooniks (*accumulated depreciation*, eesti keeles ka akumulereeritud kulum). Akumulereeritud depretsatsioon lahutatakse maha vara soetusmaksumusest ning tekkinud jääkväärtus kajastatakse ettevõtte majandusaasta aruande bilansis (Alver, Alver 2011, 212). Depretsatsioonikulu suurus sõltub rakendatud depretsatsioonimeetodist. Standardis IAS 16 on nimetatud järgmised depretsiooniarvestuse meetodid (IAS 16 § 62):

- *straight-line method* (lineaarne meetod) – proportsionaalne depretsatsioonimeetod, mille puhul varaobjekti soetusmaksumus kajastatakse kuluna ühtlaselt kogu kasuliku eluea jooksul;
- *diminishing balance method* (kahaneva jäägi meetod) – regressiivne depretsatsioonimeetod, mille puhul on depretsatsioonikulu kasuliku eluea alguses suurem kui lõpus;
- *units of production method* (tegevusmahul põhinev meetod) – varaobjekti planeeritud tegevusmahul põhinev depretsatsioonimeetod, mille puhul võib depretsatsioonikulu kasuliku eluea jooksul varieeruda.

Näiteks kui juhtkond hindab varaobjekti kasulikuks elueaks kaks aastat, tuleb depretsatsioonikulu süstemaatiliselt kajastada kogu selle perioodi jooksul. Ettevõtte peab hindama, millise intensiivsusega toimub soetatud varaobjekti kasutamine järgneva kahe aasta jooksul ning sõltuvalt sellest valima depretsatsioonimeetodi. Tuleb rõhutada, et vastavalt IAS 16 §-dele 51 ja 61 peab varaobjekti jääkväärtusele, kasulikule elueale ja depretsatsioonimeetodile antud hinnangud üle vaatama ja vajaduse korral korrigeerima vähemalt iga aruandeaasta lõpus.

Lisaks raamatupidamislikule depretsatsioonile on olemas maksudepretsatsioon (*tax depreciation*), mis tähendab pikaajaliste materiaalsete varaobjektide kuluna kajastamist vastavalt riigi poolt ettenähtud tingimustele. Seejuures võivad iga riigi maksuameti nõuded maksudepretsiooni arvestuskäigu suhtes sõltuvalt riigisisestest õigusaktidest erineda. Arvestatud maksudepretsatsioon vähendab maksustamisele kuuluvat summat, seega majandusüksuse maksukoormust. Vastavalt rahvusvahelisele finantsaruandluse standardile IAS 12

Tulumaks (*IAS 12 Income Taxes*) võib raamatupidamislik depretsatsiooniarvestus maksudepretsiooni käsitlest erineda.

Depretsatsiooniarvestuses on oluline arvestada järgmisega: (Alver, Alver 2009, 239–240; Elliott, Elliott 2003, 372; Schindler 1959, 612–613):

- Depretsatsiooniarvestus ei sõltu sellest, kas ettevõtte on saanud aruandeperioodil kasumit või mitte.
- Depretsatsioon ei tähenda, et vara kasuliku eluea lõppedes peab see olema välja vahetatud. Täielikult kuluna kajastatud, kuid kasutuses olev vara kajastatakse bilansis seni, kuni vara on lõplikult kasutusest eemaldatud. Akumuleeritud depretsatsioon näitab seda, kui palju põhivara soetusmaksumusest on juba kuluna kajastatud. Depretsieerimine on sisuliselt varaobjekti kasutamise abil teenitud tulu vastandamine selle vara kasutamise määraga.
- Depretsatsioon peab väljendama varaobjektide kasutamise määra, mitte selle turuväärtuse muutust. Depretsiooni eesmärk on vara kasutamise võimalikult õiglane peegeldus, mitte materiaalse põhivara bilansilise maksumuse korrigeerimine vastavalt turuväärtusele.

Kokkuvõttes võib märkida, et terminit „depretsatsioon“ määratletakse sõltuvalt tegevusvaldkonnast erinevalt. Raamatupidamisarvestuses tähendab depretsatsioon materiaalse põhivara maksumuse jaotamist selle kasulikule elueale. Mõnes riigis nimetatakse nii materiaalse kui ka immateriaalse vara kuluna kajastamist amortiseerimiseks. Depletsioon tähendab loodusvara järkjärgulist ammendumist. Maksudepretsatsioon on materiaalse põhivara kuluna kajastamine vastavalt riigi ettenähtud nõuetele. Rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites käsitleti raamatupidamislikku depretsatsiooniarvestust juba 1976. aastal vastu võetud standardis IAS 4, mis kehtis kuni 1999. aastani. Praegu reguleerib depretsatsiooniarvestust standard IAS 16, lisaks käsitleb depretsiooni standard IAS 36. Depretsiooni arvestatakse varaobjekti depretsieeritavalt osalt selle kasuliku eluea jooksul. Kasuliku eluea määramisel tuleb võtta arvesse kõik tegurid, mille mõjul võib varaobjekti majanduslik kasu väheneda (sh moraalne iganemine ja võimalikud juriidilised piirangud). Depretsioonikulu kajastamine toimub vastavalt valitud depretsioonimeetodile, mis peab võimalikult täpselt peegeldama varaobjekti kasutamist selle kasuliku eluea jooksul. Depretsatsiooniarvestus ei sõltu sellest, kas ettevõtte on saanud aruandeperioodil kasumit või mitte. Depretsioonikulu ei näita varaobjekti turuväärtuse muutust. Depretsiooni eesmärk on varaobjekti kasutamise võimalikult täpne peegeldus ettevõtte raamatupidamises.

1.2. Depretsatsiooniarvestuse ajalooline taust

Depretsatsiooni tunni juba muistses Kreekas ja Roomas (Alver, Alver 2011, 211). Ameerika Ühendriikide raamatupidamisteadlane Henry Rand Hatfield (1866–1945) märkis oma 1936. aasta artiklis, et depretsatsiooni idee tuleneb Julius Caesari ajast, kui Vana-Rooma kirjanik ja arhitekt Markus Vitruvius Pollio (80...70 eKr – 25 eKr) kehtestas reegli, mille kohaselt tuli ehitatud müürikrooni maksumus kajastada kuluna pikema perioodi jooksul. Kui ehitatud müürikrooni eluiga oli hinnanguliselt 80 aastat, tuli igal aastal kajastada kuluna 1/80 selle maksumusest. Marcus Vitruvius Pollio kehtestatud nõue müürikroonide maksumuse järkjärguliseks vähendamiseks annab visiooni lineaarsest depretsatsioonimeetodist. (Hatfield 1936, 18–19)

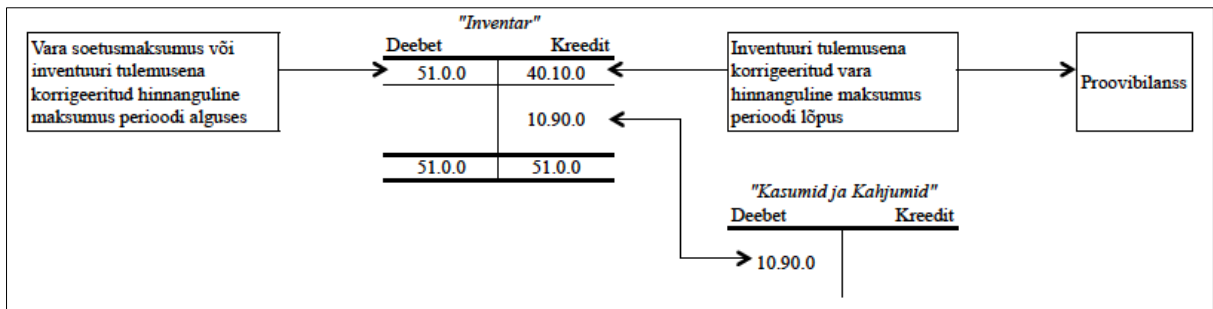
Vaatamata juba enne Kristust kehtinud nõudele kajastada müürikrooni maksumus kuluna osade kaupa, on erialakirjanduses vähe näiteid lineaarse depretsatsioonimeetodi hilisemast kasutamisest keskajal. Itaalia arhiivimaterjalides leidub Itaalia kaupmees Francesco di Marti Datini ettevõtte Barcelona filiaali raamatupidamise dokumente aastate 1398–1399 kohta. Neist selgub, et seoses Barcelona filiaali ümberorganiseerimisega vähendati inventari bilansilist maksumust, krediteerides kontot „Inventar“ (seisuga 31.01.1399). Konto kreditis kajastati kontori inventarilt arvestatud depretsatsioon. Depretsatsioonisumma saadi inventuuri tulemusel, lahutades inventari raamatupidamislik väärtus selle võimalikust müügihinnast. Kasumiaruandes seisuga 31.01.1398 kajastati 18 kalendrikuu eest arvestatud depretsatsioonikulu. Depretsatsiooniarvestus toimus lineaarsel meetodil määraga 10% aastas. See viitab lineaarse depretsatsioonimeetodi kasutamisele keskajal. Samuti võib järeldada, et depretsatsiooniarvestuse põhimõtteid rakendati juba enne Luca Pacioli kahekordse kirjendamise meetodi esmakordset kirjeldamist traktaadis „Summa de arithmetica, geometrica, proportioni et proportionalità“ 1494. aastal. (Kuter *et al.* 2016, 255–258)

Itaalia majandusajaloolane Federigo Melis (1914–1973) on märkinud, et raamatupidamislik varakonto „Inventar“ tekkis tänu suurenenud kaubakäibele, millega kaasnes kaubanduslike pindade laienemine, kuhu soetati uut inventari: kappe, laudu, anumaid, mõõteseadmeid, vitriine. Kuna uue vara soetamine nõudis rahalisi investeeringuid, tekkis vajadus analüütilise raamatupidamisliku konto järele. Kontol „Inventar“ kajastati nii oste (itaalia keeles *compere*) kui ka müüke (itaalia keeles *vendite*). Teadaolevalt oli konto „Inventar“ kasutusel Toscana kaupmehe Giovanni Farolfi raamatupidamises aastatel 1299–1300. (Gurskaya *et al.* 2016, 92) Sellest selgub, et kontot „Inventar“ kasutati juba sada aastat enne Francesco di Marti Datini Barcelona filiaali ümberorganiseerimist.

Depretsatsioonikulu kajastamine inventuuri abil oli keskajal teadaolevalt levinuim depretsiooniarvestuse meetod. Selline käsitlus oli populaarne Saksamaal ja Itaalias 14. sajandil. Depretsatsioonikulu summa saadi ainelise vara ümberhindamise tulemusena füüsilise inventuuri käigus. Inventuur tehti kas ettevõtte tegevuse tegelikul lõpetamisel (millega kaasnes juriidiline ja faktiline lõpetamine) või n-ö fiktiivsel lõpetamisel (*fictitious liquidation*), mis võis toimuda riigi nõudel või ettevõtja enda initsiatiivil kasumi väljaselgitamiseks. (Кутер, Делиболтоян 2013а, 54).

Depretsiooni arvestamine ettevõtte fiktiivsel lõpetamisel tuleneb keskajal kehtinud reeglist, mille kohaselt tohtis kasumit jaotada vaid ettevõtte lõpetamisel ning pärast kõikide võlakohustiste tasumist. Reegli kehtestas avalik võim, et vähendada olemasolevaid ja potentsiaalseid pankrotte. Selle järgimisel pidid ettevõtted inventeerima vara ja kohustised vähemalt üks kord kahe aasta jooksul. Rooma õiguse reegel andis aluse jätkuvuse printsiibi kujunemiseks. Varade ja kohustiste inventeerimine võimaldas selgitada, kas ettevõtja on jätkuvalt tegutsev ehk tuvastada tegelik finantsseisund ilma majandustegevuse lõpetamiseta. (Кутер, Делиболтоян 2012, 58) Samuti sai sellest alguse staatilise bilansi kontseptsioon, mille kohaselt viidi põhivarade bilansiline maksumus vastavusse inventuuri käigus saadud andmetega. Varade maksumuse üldsummast kreditoride nõuete lahutamisel selgitati ettevõtte finantsseisund. (Предеус 2012, 23)

Depretsiooniarvestust ettevõtte fiktiivsel lõpetamisel illustreerib inglise matemaatiku John Mellise kirjeldatud meetoodika (vt joonis 2). Selle kohaselt kajastati konto „Inventar“ algsaldona (toodud näites 51 naela, 0 šillingit ja 0 penni) kas inventari algmaksumus (kui inventar oli soetatud jooksva perioodil) või eelmise inventuuri tulemusel korrigeeritud maksumus. Konto kreditis kajastati uue inventuuri tulemusel saadud vara hinnanguline turuväärtus (40 naela, 10 šillingit ja 0 penni). Arvestatud depretsatsioon (10 naela, 90 šillingit ja 0 penni) kajastati kasumiaruande kontol „Kasumid ja kahjumid“, mis vähendas aruandeperioodi kasumit. Lisaks inventuuri tulemusel tehtud kannetele võis konto „Inventar“ krediti käive suurenda vara müügi- või renditulu saamisel, deebetkäive uue vara soetamisel või remondikulutuste kapitaliseerimisel. Bilansis kajastati kontot „Inventar“ võrdväärselt varude kontodega, konto „Inventar“ depretsatsioonikulu võrra vähenenud lõppsaldo kajastati uue perioodi bilansis algsaldona. (Кутер, Делиболтоян 2013а, 50–52) Mellis oli teadaolevalt esimene, kes kasutas raamatupidamiskirjanduses depretsiooni terminit, andes 1588. aastal välja Oldcastle'i raamatu kordustrukki (Alver, Alver 2011, 210).

Joonis 2. Põhivara bilansilise väärtuse korrigeerimine vastavalt inventuuri tulemustele (J. Mellise kirjeldatud 1588. aasta meetodika)

Allikas: autori koostatud, aluseks Кутер, Делиболтоян 2013а, 51

Mellise kirjeldatud meetodikast selgub, et inventari bilansiline maksumus kajastas selle turuväärtust teatud ajahetkel, mis võis olla kas inventari soetamise või hilisema vara ümberhindluse kuupäev. Raamatupidamisarvestuses ei kasutatud arvestatud kulumit kajastamiseks eraldi kontot, vaid arvestatud depretsatsioon ehk toodud meetodika kohaselt erinevus bilansilise maksumuse ja turuväärtuse vahel vähendas otse inventari maksumust bilansis. Kuna inventuurid ei olnud süsteemsed, vaid neid tehti vastavalt vajadusele, oli oluline ettevõtja antud subjektiivne hinnang. Depretsatsioon tähendas ainelise vara otsest kulumist, mille abil viidi vara bilansiline maksumus kooskõlla selle hetke turuväärtusega. Selline käsitlus ei vasta depretsatsiooni eesmärgile, mille kohaselt peab põhivara algmaksumuse jaotama proportsionaalselt selle kasutamise abil teenitud tuluga. Lisaks võib järeldada, et põhivara kasutuskõlbmatuks muutmisel ning eemaldamisel bilansist kajastati eelmise inventuuri andmete alusel saadud maksumus täies summas aruandeperioodi kuluna.

Põhivara ümberhindamine ning depretsatsioonikulu kajastamine vastavalt inventuuri tulemustele oli laialt levinud 19. sajandi keskpaigani. Suurem osa ettevõtetest kajastas depretsatsioonikulu, lähtudes vaid inventuuride tulemustest, mille käigus anti hinnang põhivara turuväärtusele, ning vastavalt sellele tehti raamatupidamislik korrigeerimine. (Кутер, Делиболтоян 2013а, 52–54) Sellise meetodi rakendamisel oli ettevõtete jaoks kasumiks raamatupidamislik netovara suurus aruandeperioodi lõpus (Chatfield, Vangermeersch 1996, 532). Lähtudes põhimõttest, et inventuuri käigus anti hinnang põhivara füüsilisele kulumisele, võtmata arvesse moraalset iganemist, tuleb rõhutada, et depretsatsioonikulu tähendas vaid füüsilise seisundi halvenemist.

Uued suunad depretsatsiooniarvestuses hakkasid kujunema koos esimeste raudteede ehitamise ja aktsiaseltside tekkimisega 19. sajandi lõpus (Кутер, Делиболтоян 2013а, 54). Ameerika

Ühendriikide raamatupidamisteoreetik ja -ajaloolane Ananias Charles Littleton (1886–1974) on märkinud, et lisaks põhivara otsesele kuluna kajastamisele vastavalt inventuuri andmetele oli depretsatsiooniarvestusele levinud praktikas ka teine lähenemine – pidevalt säilitada põhivara ühesugusel tasemel (Alver, Alver 2011, 210–211).

19. sajandi lõpus ehitati massiliselt raudteid, mis nõudis olulisi rahalisi investeeringuid. Seetõttu pidid ettevõtted otsima uusi investoreid ja ettevõtte kasumlikkus muutus esmatähtsaks. Kuna arvestatud depretsiooni kajastamine kasumiaruandes vähendab puhaskasumi summat, muutus depretsiooniarvestuse meetodika valik ettevõtjate jaoks oluliseks. Littleton on selle kohta märkinud, et juba 1841. aasta alguses hakkasid ettevõtjad mõistma depretsiooni mõju kasumiaruandele. See omakorda põhjustas segadust depretsiooniarvestuse meetodite valikus 19. sajandil. Ühed ettevõtjad kajastasid depretsioonikulu perioodilise inventuuri tulemusel, teised kogusid lisaks raha põhivara tulevaseks remondiks või uue vara soetamiseks, kolmandad kajastasid soetatud põhivara täissummas kuluna. (Кутер, Делиболтоян 2013б, 54, 58)

Raudtee-ettevõtete seas oli levinud praktika kanda teenitud tulu arvelt eraldised reservi, et teostada tulevikus põhivara remont või vahetada varaobjekt välja. (Diewert 2006, 7) Raamatupidamisarvestuses toimus eraldise moodustamine aruandeperioodi kasumi arvelt vastavalt ettevõtte otsusele. Eraldise kajastamiseks debiteeriti ehk vähendati kasumit ja krediteeriti ehk suurendati reservi (selleks otstarbeks loodud eraldi passivakonto). Raamatupidamiskanne tähendas sisuliselt ettevõtte kavatsust koguda teatud summa põhivara tulevaseks remondiks või uue vara soetamiseks. Raha kogumisel tuli teha täiendav kanne, mille eesmärk oli kanda osa ettevõtte rahalistest vahenditest eraldi kontole (selleks otstarbeks loodud eraldi aktivakonto) ehk panna osa rahast kõrvale tulevasteks vajadusteks seoses põhivara remondiga või asendamisega.

Vaatamata sellele, et tolle aja paljud majandusteadlased, näiteks Suurbritannia majandusteaduste professor L. R. Dicksee (1864–1932), soovitasid depretsieerida põhivara süstemaatiliselt, ei olnud selline lähenemine ettevõtjate seas populaarne (Burlaid, Messina, Walton 1996, 301). Depretsiooniarvestuse meetodikad olid väga mitmekesised, kuna puudusid ühtsed depretsiooniarvestuse põhimõtted. Depretsiooni tegelikule eesmärgile ei pööratud 19. sajandi lõpus tähelepanu, see oli võimalus mõjutada ettevõtluskasumi suurust.

19. sajandi viimasel veerandil hakkasid depretsiooniarvestuse mõju kasumiaruandele mõistma ka tootmisettevõtted. Enne raudtee-ettevõtete tekkimist ei olnud depretsiooniarvestuse

küsimused ettevõtjatele olulised. Üksikutel kaupmeestel ning teistel väikeettevõtetel puudus vajadus täpseks ettevõtluskasumi kalkuleerimiseks ning depretsatsioonikulu väljaselgitamiseks ja raamatupidamislike andmete korrigeerimiseks kasutati vajaduse korral varade inventeerimist. Lisaks oli väikestel ettevõtjatel vähe pikaajalist ainelist vara. (Кутер, Делиболтоян 2013б, 57, 61)

Olukord muutus 19. sajandi lõpus aktsiaseltside tekkimisega, kellel oli üldjuhul palju materiaalselt põhivara. Aktsiaseltside aktsionäride jaoks oli oluline dividendide õige jaotamine, mis omakorda nõudis täpset kulude ja tulude kajastamist. Sel ajal jaotati kulutused esimest korda aruandeperioodi kuludeks ja kapitaliseeritavateks kulutusteks, mis võeti bilansis arvele. Ettevõtjad mõistsid, et kapitaliseerimisele sobivaid kulutusi ei ole õige kajastada aruandeperioodi kuluna, kuna see vähendab ettevõtte kasumlikkust, mille tõttu saavad aktsionärid ettevõtte majandustegevusest vale ettekujutuse ning väheneb dividendide summa. Teiselt poolt on finantsandmed moonutatud ka juhul, kui teenitud tuluga seotud kulud olid kajastatud eelmise perioodi kasumiaruandes. (*ibid.*, 60–61)

Vaatamata sellele, et kulude jaotamine andis parema ettekujutuse depretsatsiooni olemusest, mõisteti depretsatsiooni all vaid vara väärtuse langust. 1884. aastal ilmus esimene raamat depretsatsioonist. Raamatu autor, insener Ewing Matheson sõnastas depretsatsiooni kui väärtuse vähenemist kulumi tõttu. (Goldberg 1955, 476) Ameerika Ühendriikide majandusteadlane Harold Hotelling (1895–1973) on 20. sajandi alguses märkinud: „Depreciation is defined simply as rate of decrease of value.“ (Hotelling 1925, 341).

Ameerika Ühendriikides ei olnud depretsatsiooni mõiste selgelt määratletud enne 19. sajandi lõppu. Aastal 1876, tuginedes tollaegsele ettevõtja kasumi määratlusele, märkis Ameerika Ühendriikide Ülemkohus, et ei ole õige arvestada depretsatsiooni ehitiselt, kus toimub ettevõtja igapäevane majandustegevus. Aastal 1878 märkis Ameerika Ühendriikide Ülemkohus, et ärikuuldes on võimalik kajastada vaid tegelikult toimunud kulutused ehk perioodilist depretsatsioonikulu ei ole lubatud finantsaruannetes näidata ärikuuluna. (Woodward 1956, 73)

Inglise 1844. aasta ettevõtteseaduses nõuti depretsatsiooniarvestust raudteel, kaevandustes ja tootmisettevõtetes (Alver, Alver 2011, 211). Inglismaal võeti esimene tulumaksuseadus *The Customs and Inland Revenue Act* vastu 1878. aastal, mille kohaselt oli lubatud arvestada depretsatsioonikulu masinatelt, kuid depretsatsioonikulu arvestamine hoonetelt oli keelatud (Woodward 1956, 73).

Uudsema arusaama depretsatsioonile olemusest andis 20. sajandil saksa majandusteadlane Johann Wilhelm Eugen Schmalenbach (1873–1955), kes on nn dünaamilise bilansi (saksa keeles *Dynamische Bilanz* või *Erfolgsbilanz*) teooria looja. Schmalenbach on märkinud, et dünaamiline bilanss on vahend täpse finantsseisundi kaardistamiseks ning ettevõtte tegevusele hinnangu andmiseks. Konto „Kasumid ja kahjumid“ oli määrava tähtsusega, kuna konto andmed olid aluseks ettevõtte finantstulemuse selgitamisele. Vara väärtusele subjektiivsete hinnangute andmine oli välistatud, kuna see võis põhjustada ettevõtte finantsandmete väärkajastamise. Dünaamilise bilansi kontseptsiooni pooldajad kajastasid põhivara bilansis selle soetusmaksumus ega inventeeritud põhivara selle bilansilise maksumuse korrigeerimiseks. Bilansis oleva põhivara maksumus tõlgendati kui tulevikuperioodi kulu, mille abil teenib ettevõtte tulevikus tulu. Põhivara arvelevõtmisel lähtuti selle kasutamist ettevõtlustulu teenimisel. (Предеус 2012, 23)

20. sajandi alguses toimunud dünaamilise bilansi teooria kujunemisel oli ettevõtte fiktiivne lõpetamine ning sellega seotud vara ümberhindamine vastavalt turuhindadele kriitika all. Hakkas kujunema arusaam, et õige finantstulemus eeldab kulude õiget jaotamist ning bilanss tuleb koostada selliselt, et oleksid kajastatud ka need kirjed, mis on tingitud muudatustest raamatupidamislikus metodoloogias või õigusaktides. See tähendab, et välistatud oli kajastada bilansis vaid „reaalset“ vara ja kohustisi, nagu praktiseeriti ettevõtte „fiktiivsel“ likvideerimisel. Staatilise bilansi teooria kohaselt hinnati põhivara ettevõtte „fiktiivsel“ likvideerimisel, mille käigus hinnati vara ning kajastati uus turuväärtus bilansis. Sisuliselt tähendas depretsatsioon igat liiki vara väärtuse kaotamist. (*ibid.*, 17, 19) Sellest selgub, et dünaamilise bilansi kontseptsioon andis suuna depretsiooni olemuse ja eesmärgi mõistmiseks, mille kohaselt tuleb kulud ja tulud vastandada.

20. sajandi esimeses veerandis piiritleks prantsuse majandusteoreetik ja professor Jean-Baptiste Dumarchey (1874–1946) termineid depretsatsioon ja kulum, lisades, et mõlema väärtused peavad olema võrdsed. Dumarchey on märkinud, et kulum võib olla nii füüsiline kui ka moraalne. Füüsilise kulumi puhul toimub kulumi arvestus, lähtudes vara kasutamise intensiivsusest, moraalse kulumi puhul aga vara kasutamise perioodist. (Мамушкина, Черемухин 2014, 96) Vaatamata sellele arvestati mõningates riikides 20. sajandi alguses depretsiooni vaid vara füüsilisest kulumisest lähtudes, võtmata arvesse selle moraalset iganemist. Näiteks 20. sajandi alguses tähendas Uus-Meremaa Standardikeskuse kuluarvestuse terminoloogia kohaselt depretsatsioon tootmisel kasutatava vara tegelikku füüsilist kulumist (Goldberg 1955, 472).

Maksuõiguslikud aspektid said 20. sajandi alguses oluliseks tingimuseks depretsatsiooniarvestuses. Paljudes riikides hakkasid maksuhaldurid ettevõtte kasumit maksustama, võimaldades depretsatsioonikulu maksustamisele kuuluvast kasumist maha arvata. Ettevõtjad mõistsid, et depretsiooniarvestus on oluline ning depretsioonist on saanud instrument maksukoormuse optimeerimiseks. (Rambaud, Richard 2015, 12) Riigi kehtestatud nõuded võivad avaldada mõju raamatupidamislikule depretsiooniarvestusele juhul, kui raamatupidamislikku depretsiooni arvestatakse riigi nõuete kohaselt. Seda võivad ettevõtjad teha selleks, et vältida depretsioonimeetodite kasutamist raamatupidamises ehk raamatupidamisarvestuse lihtsustamiseks. Maksudepretsiooni nõuete kehtestamisel ei lähtu riigid üldjuhul raamatupidamislikest alusprintsippiidest. See tähendab, et raamatupidamisliku depretsiooni arvestamine kooskõlas riigi etteantud nõuetega ei pruugi olla kooskõlas tulude ja kulude vastavuse printsibiiga.

Vastavalt standardile IAS 16 otsustab iga ettevõtte raamatupidamisliku depretsioonimeetodi ja -määra üle nii põhivara arvelevõtmisel kui ka selle ekspluateerimise käigus. Siiski puudub mõnes riigis ettevõttel võimalus anda oma hinnang põhivara kasulikule elueale. Näiteks Iraagis on raamatupidamislik depretsioonimäär riigi poolt ette nähtud. Põhivara kuluna kajastamisel peab arvestama näiteks järgmiste depretsioonimääradega: hooned 3%, karavanid 15%, mootorrattad 25%, telgid 50%, mööbel 10%, raamatud 100%. Põhivara liikide loetelu koos sätestatud depretsioonimääradega moodustab umbes 20 lehekülge vastavast õigusaktist. (Мохаммад, Зыльева 2016, 18–19)

Kokkuvõtvalt võib märkida, et depretsiooniarvestuse põhimõtteid tunti juba muistses Kreekas ja Roomas. Keskajal oli depretsioonikulu kajastamine inventuuri tulemusel levinuim depretsiooniarvestuse meetod, millega kajastati vara selle bilansilises maksumuses. Inventuure tehti vastavalt vajadusele ning arvestatud depretsioonikulu võrra vähendati vara maksumust bilansis. Uued suunad depretsiooniarvestuses hakkasid kujunema koos esimeste raudteede ehitamise ja aktsiaseltside tekkimisega 19. sajandi lõpus, kui ettevõtjad hakkasid mõistma depretsiooni mõju kasumiaruandele. Depretsioonipraktika oli väga mitmekesine, kuna puudusid depretsiooniarvestuse regulatsioonid. Ettevõtjad mõistsid, et kapitaliseerimisele sobivaid kulutusi ei ole õige kajastada kuluna, sest nii väheneb ettevõtte kasum. Kulutused jaotati aruandeperioodi kuludeks ja kapitaliseeritavateks kulutusteks. Parema arusaama depretsiooni olemusest kujunes koos dünaamilise bilansi kontseptsiooniga, mis nõudis põhivara kajastamist

bilansis selle soetusmaksumuses ning kulude vastandamist tuludele. 20. sajandi alguses said depretsiaatsiooni arvestuses oluliseks maksuõiguslikud aspektid.

1.3. Depretsiaatsiooni seos raamatupidamise alusprintsipiidega

Esimesed katsed raamatupidamisarvestuse printsipiidid kirjalikult lahti mõtestada tehti 20. sajandi alguses. 1936. aastal ilmus Ameerika Ühendriikides väljaanne „Examination for Financial Statements by Independent Public Accountants“, milles sõnastati raamatupidamisarvestuse teoreetilised alused, mis võimaldaksid vältida juhuslikke erinevusi raamatupidamisarvestuses. Erinevusi on põhjutanud subjektiivsus ehk hinnangute andmine finantsaruannete koostamisel, mis ei olnud tol ajal reguleeritud. Erilist tähelepanu pöörati vara maksumuse kajastamisele bilansis ning tegevuse jätkuvuse põhimõttele (Hendriksen 1970, 60–61) Väljaandes sätestati, et varade ja kohustiste kajastamisel ettevõtte bilansis on üks olulisemaid põhimõtteid tegevuse jätkuvus. Kui ettevõtte on jätkuvalt tegutsev, tuleb materiaalne põhivara kajastada bilansis selle soetusmaksumuses, vaatamata selle turu- või asendusväärtusele. (Examination... 1936, 2)

1940. aastal avaldasid professorid William Andrew Paton (1889–1991) ja Littleton väljaande *An Introduction to Corporate Accounting Standards*. Autorid kasutasid väljaande nimetuses sõna „standardid“ asemel tahtlikult sõna „printsipiidid“, kuna autorite arvates võis printsipiidi all mõista universaalsust, mida ei saanud raamatupidamisarvestuses olla. Rõhutati tulude ja kulude vastandamise põhimõtet ning lisati, et raamatupidamisarvestuses tekitab probleeme tulude ja kulude õige vastandamine perioodide lõikes. Autorid märkisid, et raamatupidamisarvestuses on oluline jaotada kulud selliselt, et need oleksid kajastatud õigetes aruandlusperioodides. (Хендриксон, Ван Бреда 2000, 64) Eelnevast võib järeldada, et Ameerika Ühendriikides 1936. ja 1940. aastal ilmunud väljaanded kajastavad olulisemaid põhimõtteid depretsiaatsiooni arvestamisel.

Tegevuse jätkuvus annab aluse depretsiaatsiooni arvestusele. Tegevuse jätkuvuse puhul kajastatakse põhivara soetusmaksumus kuluna vastavalt ettevõtte hinnangule teatud pikema perioodi jooksul. Kui oleks teada, et ettevõtte tegevus lähiajal lõpeb, puuduks vajadus lähtuda tehtud hinnangust põhivara soetusmaksumuse kuluna kajastamise aja suhtes, mis on suunatud tulevikuperioodidele. (Riahu-Belkaoui 2004, 213) Sellest selgub, et tegevuse jätkuvus on aluspõhimõte depretsiaatsiooni arvestamisel.

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kohaselt peab ettevõtte hindama jätkuvat tegutsemist. Ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsev, kui juhtkond kavatses ettevõtte likvideerida või selle tegevuse lõpetada või tal ei ole muud realistlikku alternatiivi. Seejuures peab võtma arvesse kogu kättesaadavat infot tuleviku kohta. Juhul kui ettevõtte on oma hinnangu andmisel teadlik sündmustest või asjaoludest, mis võivad anda põhjust kahtlemiseks ettevõtte tegevuse jätkusuutlikkuses, tuleb need ebakindlused finantsaruannetes avalikustada. Finantsaruannete koostamisel ei tohi ettevõttel olla kavatsust ega vajadust oma tegevus lõpetada. (IAS 1 § 25) Lisaks on audiitoril kohustus veenduda ettevõtte võimes jätkata jätkuvalt tegutsevana ning teha järeldus, kas esineb oluline ebakindlus majandusuüksuse suutlikkuse suhtes jätkata tegutsevana (ISA 570 § 6).

Tegevuse jätkumise ebakindluse puhul kaotab varaobjektide ja kohustiste liigitamine lühi- ja pikaajalisteks oma mõtte, mistõttu tuleks kogu vara ja kohustised kajastada turuhinnas (Alver, Alver 2011, 462). Sellisel juhul koostatakse finantsaruanded likvideerimise alusel, mille puhul ei rakendata põhivara kajastamisel arvestuspõhimõtteid, mis on seotud selle soetusmaksumuse, periodiseerimise või ümberhindamisega. Vastavalt sellele tuleb põhivara klassifitseerida ümber käibevaraks, bilansis ei kajastata akumulieritud kulumit ega arvestata edaspidi depretsatsioon. (RTJ 13)

Finantsaruandes toodud informatsiooni kohaselt hindavad olemasolevad ja potentsiaalsed investorid ettevõtte tulevikuperspektiive ning langetavad äriotsused. Jätkuvuse printsiibi rakendamine tähendab, et ettevõtte peab jätkama oma tegevust piisavalt kaua selleks, et varaobjektide potentsiaal oleks täielikult ammendatud. Kui ettevõtte kavatses oma tegevust lõpetada, ei tohi kajastada materiaalsel põhivara bilansis selle jääkmaksumuses. Selle põhjuseks on asjaolu, et ettevõtte lõpetamise puhul puudub vajadus teha tulevikuprognosis põhivara kasutamise suhtes, seega arvestada depretsiooni. Ettevõtte tegevuse mittejätkamise korral puudub vajadus raamatupidamislike hinnangute tegemiseks depretsiooniarvestuse suhtes.

Depretsieerimine on vara soetusmaksumuse kuluna kajastamine tema kasuliku eluea jooksul, mille eesmärk on tulude ja kulude õige vastandamine (Alver, Alver 2009, 239). Kulud tuleb kajastada siis, kui tekivad nendega seotud tulud. Tulude ja kulude vastavuse printsiip on depretsiooniarvestuses oluline, kuna selle printsiibi kohaselt tuleb aruandeperioodi tuludest arvata maha nendesamade tulude tekkega seotud kulud. Sellest selgub, et depretsioonikulu

kajastamine ettevõtte filiaali tegevuse lõpetamisel vastavalt Mellise kirjeldatud metoodikale ei ole kooskõlas tulude ja kulude vastavuse printsiibiga. Metoodika oleks kooskõlas kulude ja kulude vastavuse printsiibiga juhul, kui depretsatsiooniarvestus oleks süstemaatiline, mille tulemusena oleks vara maksumus kajastatud kuluna proportsionaalselt vara kasutamise intensiivsusega ettevõtja majandustegevuses.

Lisaks on oluline toonitada, et depretsatsiooniarvestus peab jätkuma ka olukorras, kui materiaalse põhivara turuväärtus erineb selle bilansilisest maksumusest. Ka praegu võidakse depretsatsiooni all mõista vara bilansilise maksumuse vastamist selle tegelikule turuväärtusele, kuid selline käsitlus ei vasta depretsatsiooni mõistele ning on vastuolus tulude ja kulude vastavuse printsiibiga. Juba rahvusvahelises standardis IAS 4 rõhutati, et isegi juhul kui vara turuväärtus ületab selle bilansilist maksumust, peab depretsatsiooniarvestus jätkuma. Sellest võib järeldada, et depretsatsioon ei ole vara väärtuse langus, vaid selle alusel toimub materiaalse põhivara soetusmaksumuse süstemaatiline jaotamine selle kasuliku eluea jooksul. Depretsatsiooni tuleb arvestada perioodiliselt ning kajastada depretsatsioonikulu sõltumata varaobjekti turuväärtuse kõikumistest.

Depretsatsiooniarvestuses tuleb materiaalse põhivara kuluna kajastamisel määrata sellele kasulik eluiga vaatamata tootja poolt ette nähtud kasutusajale. Näiteks kui ettevõtte soetas materiaalselt põhivara, et kasutada seda majandustegevuses järgmise kolme aruandeperioodi jooksul, kuid tootja poolt ette nähtud kasutusaeg on pikem, tuleb lähtuda ettevõtte antud hinnangust. Depretsatsiooni tuleb arvestada vastavalt ettevõtte kavatsustele põhivara kasutamise intensiivsuse kohta. Toodud näite puhul tuleks vara soetusmaksumus jaotada järgmise kolme aruandeperioodi peale. Vastasel juhul oleks rikutud tulude ja kulude vastavuse printsiipi. (Хендриксон, Ван Бреда 2000, 334–335)

Depretsatsiooniarvestuses võib hinnangu andmine põhivara eeldatava kasutuse suhtes tekitada raskusi. Näiteks kuidas arvestada depretsatsiooni, kui ühel tööpäeval vara ettevõtte majandustegevuses kasutatakse ja teisel tööpäeval mitte. Kas depretsatsiooni peab arvestama iga päeva, tunni või minuti kohta? Liigne detailsus arvestuse pidamisel nõuaks ilmselt täiendavaid ressursse, näiteks raamatupidaja lisatööaega või tehnilisi erilahendusi. Seetõttu tuleb hinnangu andmisel lähtuda olulisusest ehk hinnata, kuivõrd see võib mõjutada finantsaruannete kasutajaid nende otsuste langetamisel. Lähtudes olulisuse printsiibist, ei kajastata põhivarana ebaolulise maksumusega pikaajalisi varaobjekte ehk ebaolulistelt varaobjektidelt depretsatsiooni arvestama

ei pea. Eesti finantsaruandluse kohaselt peab ettevõtte kehtestama alampiiri, millest kõrgema soetusmaksumusega varaobjektid võetakse arvele põhivarana (RTJ 5), rahvusvahelised finantsaruandluse standardid sellist nõuet ette ei näe. Varaobjekti puhul, mis koosneb olulise maksumusega komponentidest, tuleb depretsatsiooniarvestada vastavalt igale komponendile määratud kasulikule elueale (IAS 16 § 43). Standardsed varaobjektid võib kajastada varagrupina ning määrata grupile ühine depretsatsioonimäär (IAS 16 § 37), seejuures individuaalselt olulistele varaobjektide määratakse depretsatsioonimäär eraldi.

Konservatiivsuse printsiibi põhimõtted tulenevad ebakindlusest tuleviku suhtes, mille tõttu tuleb raamatupidamishinnangute ja eelduste andmisel olla ettevaatlik, et vältida andmast liiga optimistlikke hinnanguid tulevikusündmuste suhtes. Konservatiivsuse printsiibi rakendamisel peab varade kajastamisel lähtuma võimalikult väikesest väärtusest ning kohustiste kajastamisel võimalikult suurest väärtusest. Üldjuhul on raamatupidajal võrreldes investorite ning teiste finantsaruande kasutajatega rohkem informatsiooni ettevõtte finantsandmete kohta, seetõttu peab ta oma hinnangutes olema konservatiivne, et kaitsta aruande kasutajate huve. Varade ja tulude ülehindamise või kohustiste ja kulude alahindamise tõttu on finantsaruanded moonutatud. Sihilikult suurendatud aruandeaasta kasum võib tulevikus mõjutada ettevõtte jätkusuutlikkust. Konservatiivsuse printsiibi rakendamisel piiratakse riske ebakindlusega seotud raamatupidamislike hinnangute andmisel. (Hendriksen 1970, 118–119) Depretsatsioonikulu ülehindamise teel on võimalik optimeerida maksustamisele kuuluvat aruandeperioodi kasumit. Riikides, kus ettevõtte kasumit ei maksustata, võib olla vastupidine olukord, kui kasumi suurenemise eesmärgil depretsatsioonikulu sihilikult alahinnatakse. Sellisel juhul on finantsandmed moonutatud ning depretsatsiooniarvestusele antud hinnangud ei peegelda tegelikku põhivara kasutamist ettevõtte majandustegevuses.

Raamatupidamislike hinnangute andmine on depretsatsiooniarvestuses oluline, kuna hinnang tuleb anda põhivara kasulikule elueale, võimalikule jääkväärtusele, depretsatsiooniarvestuse meetodile. Depretsatsiooniarvestuses on hinnangute andmine dünaamiline protsess, kuna põhivara kasutamise intensiivsus ettevõtte majandustegevuses võib ajas muutuda, mis võib tuua kaasa vajaduse muuta eelnevalt antud hinnangut. Hinnang peab olema objektiivne ja asjakohane, sest ka liiga konservatiivne hinnang võib põhjustada finantsandmete moonutamise. Konservatiivsuse printsiip on depretsatsiooniarvestuses oluline, kuna põhivara soetusmaksumuse jaotamisega seotud hinnangutest sõltub finantsaruandes esitatud informatsiooni tõepärasus. Eriti

aktuaalne on see nende ettevõtete puhul, kelle materiaalne põhivara moodustab varade mahust bilansis olulise osa.

Depretsatsiooniarvestuses ei ole ette nähtud ühtset meetodit põhivara maksumuse kuluna kajastamiseks. Depretsatsiooniarvestuse meetodeid on erinevaid ning ükski nendest ei ole teiste suhtes parem või halvem. Depretsatsiooniarvestuses antud hinnangud on suunatud tulevikku, hinnangu andmisel lähtutakse sellest, kuidas plaanitakse põhivara edaspidi kasutada. Hinnangute muutmisel tuleb üle vaadata depretsatsiooniarvestuses rakendatud põhimõtted.

Kokkuvõttes võib märkida, et esimesed raamatupidamisarvestuse printsiibid kirjeldati 20. sajandi alguses. Tähelepanu oli suunatud tegevuse jätkuvusele ning tulude ja kulude õigele vastandamisele. Tegevuse jätkuvus on aluspõhimõte depretsiooni arvestamisel. Kui ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsenud, klassifitseeritakse põhivara ümber käibevaraks. See tähendab, et bilansis ei kajastata akumulereitud kulumit ega arvestata edaspidi depretsiooni. Tulude ja kulude vastavuse printsiip on depretsiooniarvestuses oluline, sest depretsioonikulu kajastamine peab toimuma proportsionaalselt vara kasutamisest saadava majandusliku kasuga. Vastavalt olulisuse printsiibile võidakse moodustada standardsete varaobjektide varagruppe, millelt depretsioonikulu arvestatakse samadel tingimustel. Depretsiooni ei arvestata ebaolulistelt varaobjektidelt, samas olulise maksumusega komponendid tuleb depretsioneerida eraldi. Konservatiivsuse printsiibi kohaselt tuleb raamatupidamislike hinnangute andmisel olla ettevaatlik, et vältida tulude ülehindamist või kulude alahindamist, mis võib tuua kaasa finantsaruannete moonutamise. Maksuarvestuses võib ülehinnatud depretsioonikulu vähendada maksustamisele kuuluvat aruandeperioodi kasumit. Kasumi suurendamise eesmärgil võidakse raamatupidamislikku depretsioonikulu sihilikult vähendada. Sellisel juhul on depretsiooniarvestus moonutatud ega peegelda põhivara tegelikku kasutamist ettevõtte majandustegevuses.

1.4. Depretsatsiooniarvestus Eesti Vabariigis

Eesti Vabariigi kehtivas raamatupidamise seaduses nimetatakse nii materiaalse kui ka immateriaalse põhivara kuluna kajastamist amortisatsiooniks. Nii on olnud ka varem – alates Eesti iseseisvumisest ei ole raamatupidamist reguleerivates aktides termin „depretsatsioon“ olnud

kasutusel. Sellest tulenevalt nimetab autor siinses alajaotises materiaalset põhivara kuluna kajastamist amortisatsiooniks.

Aastatel 1918–1940 kehtis Eesti Vabariigis Venemaa kaubandusseadustik, kus olid sätestatud raamatupidamise korraldamise alused. Kaubandusseadustikuga reguleeritud raamatupidamise kord ei sisaldanud aga kõiki raamatupidamist reguleerivaid sätteid. Näiteks ei puudutanud kaubandusseadustik vara hindamise ja inventuuride korraldamist. (Käsper 2006) 1925. aastast kehtis Eesti Vabariigis „Kuldbilansside seadus“, mis nägi ette võimaluse arvestada teatud vallasvaralt amortisatsiooni, mida tol ajal nimetati vara kustutamiseks. Seadus võimaldas amortisatsiooni iga-aastasest maksustamisele kuuluvast tulust maha arvata kuni 10% vara omandamisväärtusest, üle selle arvestatud amortisatsioon kuulus maksustamisele. Arvestust võis pidada kuni vara täielikult kuluna kajastamiseni. (Valge 2010) „Kuldbilansside seadus“ andis võimaluse amortisatsiooni arvestamiseks, kuid ei näinud ette tingimusi. Seega võib järeldada, et raamatupidamise korraldamine ei olnud täies ulatuses reguleeritud, amortisatsioon vähendas maksustamisele kuuluvat summa suurust.

Eesti Rahvusrhiivis asuvast 1936. aasta säilikust „Vallasvara amortisatsioonide arvestused“ selgub analüütiline amortisatsiooniarvestuse pidamine vallasvara objektide lõikes. Selles põhivahendite arvestuse raamatus olid amortiseerimisele kuuluvad varaobjektid seotud kindla füüsilise asukohaga. Säilikust selgub, et amortisatsiooni arvestati kõikidele varaobjektidele lineaarselt määruga 10%. Amortiseeriti ka ebaolulise väärtusega esemeid, näiteks raamatupidaja korteris olevat vannitoa armatuuri maksumusega 3 krooni või juhataja toas olevat sullepaalust maksumusega 4 krooni 25 senti. Standardsed varaobjektid võeti arvele ning amortiseeriti komplektina, näiteks raamatupidaja toas moodustasid vara grupi kaks seinapeeglit. (Vallasvara..., 39–40) Selline amortisatsiooniarvestuse käsitus, mille puhul amortisatsiooni arvestati kõikidele varaobjektidele ühtemoodi määruga 10%, tulenes „Kuldbilansside seaduse“ sätetest, mis kehtestas piirangu amortisatsioonikulu mahaarvamisel maksustamisele kuuluvast tulust. Varaobjektide kajastamine põhivahendite arvestuse raamatus nende füüsilise asukoha ja kuuluvuse järgi võis lihtsustada inventuuride tegemist.

Kuigi aastatel 1918–1940 puudusid raamatupidamislikud regulatsioonid vara hindamise ja amortiseerimise kohta, sisaldas erialakirjandus informatsiooni ja juhendeid amortisatsiooniarvestuse pidamiseks. Näiteks 1936. aastal ilmunud Sõjaväe Õppeasutiste väljaandest selgub, et seoses kinnis- ja vallasvara (seisev-asivarandus) kulumise ja vananemisega osutus tarvilikuks

jaotada vara kasutamiskulud aastatele ning koguda reserve selle kõlbmatuks muutumise ajaks. Amortiseerimine ehk seisev-varanduse väärtuse järkjärguline mahakustutamine toimus iga-aastaste kasutamiskuludena ettemääratud kava alusel kuni varaeseme täieliku amortiseerimiseni või selle jääkmaksumuseni (vanamaterjali väärtuseni). Amortiseerimise ajakavas tuli määrata iga varaliigi või varaeseme kasutamiskestus aastates ning igal aastal mahakirjutamisele kuuluv osa (protsentides) selle vara väärtusest. (Raamatupidamine..., 43) Amortisatsiooniarvestuses tehti kaks raamatupidamiskannet (*ibid.*, 43):

1) Vastava varaeseme väärtuse vahetu mahakirjutamine

D: „Kasutamiskulu“

K: Varad/Seisev-varandus

2) Amortisatsioonikapitali moodustamine

D: „Amortisatsioonikulu“

K: „Amortisatsioonikapital“

Esimene kanne oli sarnane praeguse käsitlesega, mille puhul debiteeritakse amortisatsioonikulu ja krediteeritakse kontot „Akumuleeritud kulum“. Erinevus seisneb selles, et praegu kasutatav akumuleeritud kulumi konto on materiaalse põhivara konto saldod reguleeriv kontraaktiva konto, mille tulemusena kajastatakse põhivara bilansis jääkmaksumuses. See tähendab, et varaobjekti kajastamisel bilansis arvatakse soetusmaksumusest maha akumuleeritud kulum (RTJ 5). Varaeseme väärtuse vahetu mahakirjutamine tähendas otsest mahakirjutamist, kande tulemusena vähenes varade väärtus aktivas kasutamiskulu võrra. Lisaks vähenes varaeseme hind raamatutes ja inventuurnimekirjades (Raamatupidamine... 44). Ka eeltoodud näites amortisatsiooniarvestuse pidamisest 1936. aasta raamatus „Vallasvara amortisatsioonide arvestused“ tehti raamatusse kirjed perioodiliselt arvestatud kulu kohta, millega vähendati vallasvara maksumust.

Amortisatsioonikapitali moodustamiseks kasutati passivakontot „Amortisatsioonikapital“, mida ettevõtte vajaduse korral kasutas. (Käsper 2006) Näiteks varaesemete kõlbmatuks muutumisel kanti varaeseme väärtus bilansist maha, debiteerides amortisatsioonikapitali kontot ja krediteerides varade kontot. Amortisatsioonikapital oli sisuliselt reservi jäänud kasu, sest amortisatsioonikulu kalkuleeriti müügihindadesse. (Raamatupidamine..., 44–45) Sellest selgub, et esimese kandega kirjendatud kasutamiskulu tähendab võrreldes praeguse käsitlesega depretsatsioonikulu. Teise kande tegemisel, millega tekitati täiendav reserv passivasse, kajastati amortisatsioonikulu, kuid seda arvestati toodangu või teenuste omahinda, mis pidi laekuma

aktivasse koos ostjatelt saadud rahaga. Täiendava rahalise ülekande tegemine ettevõtja poolt, et kindlustada ja/või identifitseerida rahalised vahendid ka bilansi aktivas, ei olnud ette nähtud.

1940. aastal tuli Eesti ettevõtetele korraldada amortisatsiooniarvestus ümber vastavalt Nõukogude Liidu nõuetele. Eestis sätestati plaanimajandus, mille juhtimine allutati tsentraliseeritud süsteemile. Eesti kuulus Balti majanduspiirkonna osana üleliidulisse tööstuskompleksi, kus kehtisid ühtsed amortisatsiooniarvestuse reeglid. Nõukogude Liidus tähistati terminiga amortisatsioon põhivahendite kulumist ja vananemist tehnilises mõttes ning põhivahendite väärtuse järkjärgulist ülekandmist nende abil tootmisprotsessis valmistatavale toodangule (Alver, Alver 2011, 61).

Eesti Rahvusarhiivis on säilinud juhised amortisatsiooniarvestuse ümberkorraldamise kohta riigimõisates 1944. aastal. Vastavalt juhistele toimus amortisatsiooniarvestus etteantud normide järgi ainult kasutamisel olevatelt põhivahenditelt. Kasvav mets, istandikud, viljapuud, marjapõõsad ja produktiivkari ei kuulunud amortiseerimisele. Loomadest kuulusid amortiseerimisele ainult tööhobused ja tööhärjad. (Amortisatsiooni..., 5) Amortisatsiooni arvestamine ainult kasutusel olevatelt varaobjektidelt tähendab, et arvesse ei võetud vara moraalset ja tehnilist iganemist.

Amortisatsiooniarvestus toimus vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu kinnitatud määrustikule. Amortisatsioonieraldiste (toodangu omahinda ülekantav põhivahendi kulum) normid olid diferentseeritud põhivahendite eri liikide ja rühmade vahel ning olid ühtsed kõigile ettevõtetele ja organisatsioonidele. (Linnaks *et al.* 1974, 108) Tsentraliseeritud amortisatsiooniarvestus ei näinud ette hinnangute andmist varaobjekti amortiseerimise tingimustele ettevõtte poolt, määrustikus sätestatud normidest mittekinnipidamine oli keelatud.

Põhivahendi arvelevõtmisel ei toimunud kasuliku eluea määramist, seega amortisatsiooni arvestati põhivahendi kogu kasutamise aja vältel. Sellest tulenevalt võis praktikas tekkida olukord, kui amortisatsiooni arvestatakse kasutuses olevale, kuid täielikult amortiseeritud põhivahendile. See käsitlus ei ole kooskõlas soetusmaksumuse põhimõttega, mille puhul varem tehtud väljaminek kajastatakse tekkepõhiselt kuluna kuni selle täieliku kuluna kajastamiseni. Raamatupidamises võetakse põhivara arvele soetusmaksumuses, mis on varaobjekti omandamisel makstud raha või üleantud mitterahalise tasu õiglane väärtus (RTJ 5). Bilansis arvel oleva varaobjekti soetusmaksumus vähendatakse järk-järgult selle kasuliku eluea jooksul. Amortisatsiooni arvestus

varaobjektilt, mille maksumus on juba täielikult kuluna kajastatud, ei vasta soetusmaksumuse põhimõttele.

Amortisatsiooniarvestuses oli levinuim lineaarne meetod, kuid lisaks kasutati ka muudel näitajatel (nt tegevusmahul) baseeruvaid meetodeid. Amortisatsiooni arvutati igal kuul kõigilt põhivahenditelt, mis olid arvel kuu esimeseks kuupäevaks. Kasutusele võetud uutelt põhivahenditelt arvestati amortisatsiooni kasutusele võtmise kuule järgneva kuu esimesest kuupäevast, bilansist eemaldatud põhivahenditest lõpetati amortisatsiooni arvutamine järgneva kuu esimesest päevast. Amortisatsioonikulu arvestamine tööstusettevõtetes toimus vastavalt selleks ettenähtud tüüpvormile „Põhivahendite amortisatsiooni arvutus“. Andmed olid aluseks amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumi summade kirjendamiseks vastavatele kontodele. (Linnaks *et al.* 1974, 108–109, 114)

Igakuine amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumi arvestus oli seotud mitme kontoga. Amortisatsioonieraldiste eesmärk oli koguda rahalised vahendid varaobjektide tulevaseks remondiks (põhivahendite säilitamiseks ja töökorras hoidmiseks) või asendamiseks nende kasutuskõlbmatuks muutumisel. Raamatupidamises pidi varaobjektidelt arvestatud amortisatsioonieraldise kogusumma jagama kaheks vastavalt määrustikuga kehtestatud proportsioonile ning kajastama need summad passivakonto „Amortisatsioonifond“ vastavatel alamkontodel (*ibid.*, 108):

- 1) „Põhivahendite kapitaalremont ja moderniseerimine“;
- 2) „Põhivahendite täielik taastamine“.

Määrustikuga kehtestatud proportsioon oli ajas muutuv (vt tabel 4). Näiteks aastatel 1940–1962 kehtinud proportsiooni puhul tuli pikaajaliselt varaobjektilt arvestatud amortisatsioonieraldis summas 20 000 rubla jagada järgnevalt: 14 000 rubla kapitaalremondiks ning 6000 rubla täielikuks taastamiseks.

Tabel 4. Kapitaalremondiks ning täielikuks taastamiseks arvestatud eraldise proportsioon 1940–1990

Otstarve	Periood 1940–1962	Periood 1963–1974	Periood 1975–1979	Periood 1980–1990
Капиталремонт	70%	54%	61%	62%
Тäielik taastamine	30%	46%	39%	38%

Allikas: Будякова 2010, 4

Arvestatud amortisatsioonieraldis debiteeriti täissummas valmistatud toodangu, tehtud tööde või osutatud teenuste omahinda. Raamatupidamises tehti esimene kanne:

1) Arvestatud amortisatsioonisumma kandmise valmistoodangu, tehtud tööde või osutatud teenuste omahinda

D: „Põhitootmine“, „Abitootmine“, „Tsehhi üldkulu“, „Tehase üldkulu“ vm 20 000

K: „Põhivahendite kapitaalremont ja moderniseerimine“ 14 000

K: „Põhivahendite täielik taastamine“ 6000

Et kajastada varaobjektide kulumine, tehti samal ajal teine kanne, millega debiteeriti passivakontot „Põhikirjafond“ ning krediteeriti kontraaktivakontot „Põhivahendite kulum“. Põhivahendite kulumi arvestus toimus kooskõlas kehtivate regulatsioonidega, hinnangute andmine ettevõtte sees ei olnud lubatud. Põhivahendite kulumit tuli arvestada, lähtudes amortisatsiooninormist põhivahendite täielikuks taastamiseks (Linnaks *et al.* 1974, 112). Raamatupidamiskanne toimus põhivahendi kulumi arvestuses järgmiselt:

2) Põhivahendite kulumi arvestus

D: „Põhikirjafond“ 6000 (30% 20 000-st)

K: „Põhivahendite kulum“ 6000

Uue varaobjekti saamisel ei toimunud rahalist väljaminekut, kuna plaanimajanduses võis üldjuhul põhivahendit saada kas kapitaalvahetuste korras (uue vara puhul) või kõrgemalseisva organi korraldusel teiselt ettevõttelt tasuta üleandmise korras (kasutatud vara puhul). Saadud põhivahendi maksumus kajastati kontol „Põhivahend“, krediteerides kontot „Põhikirjafond“. Igakuiste amortisatsiooniarvestuse kannete kajastamisel debiteeriti kontot „Põhikirjafond“ ehk vähendati põhivahendi saamisel kirjendatud bilansilist kohustist.

Iga ettevõtte pidi teatud osa arvestatud amortisatsioonieraldistest panema iga kuu kõrvale varaobjekti tulevaseks remondiks või asendamiseks. Proportsioonid olid ettevõtetele ette antud, mille kohaselt kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldisest kuni 15% tuli kanda Riigipanka ning täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldisest 50% kuni 90% tuli kanda Ehituspanka (*ibid.*, 113–114).

Arveldused Riigipangaga toimusid tsentraliseeritult kõrgemalseisva organi kaudu. Raamatupidamises võeti esmalt üles kohustis maksta summa kõrgemalseisvale organile, mida raha ülekanamisel vähendati:

3) Kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldise ülekandmise kohustis

D: „Põhivahendite kapitaalremont ja moderniseerimine“ 2100 (15% 14 000-st)

K: „Ametkonnasisesed jooksvad arveldused“ 2100

4) Kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldise ülekandmine

D: „Ametkonnasisesed jooksvad arveldused“ 2100

K: „Arvelduskonto“ 2100

Arveldused Ehituspangaga võisid toimuda nii tsentraliseeritult kõrgemalseisva organi kaudu kui ka detsentraliseeritult. Esimesel juhul toimus arvestus sarnaselt Riigipangaga raha ülekandmisega kõrgemalseisva organi kaudu (vt kanded 3 ja 4), teisel juhul kajastati raha ülekandmine raamatupidamises kassapõhiselt:

5) Täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldise ülekandmine Ehituspanka

D: „Põhivahendite täielik taastamine“ 5400 (90% 6000-st)

K: „Arvelduskonto“ 5400

Kuna Riigipanka tuli kanda kuni 15% kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldisest, siis jäi suurem osa ettevõtte käsutusse. Kehtinud regulatsioonide kohaselt oli lubatud ettevõtte käsutusse jäänud summad kanda ettevõtte sees teisele arvelduskontole seni, kuni täitub aastane piirmäär 15 000 rubla. Limiidi ületamisel avati ettevõttele eraldi kapitaalremondi erikonto, kuhu pidi üle kandma kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldisest järelejäänud summa. Raamatupidamises tehti kapitaalremondi erikonto olemasolul järgmine kanne:

6) Kapitaalremondiks arvestatud amortisatsioonieraldise ülekandmine erikontole

D: „Kapitaalremondi erikonto“ 11 900 (85% 14 000-st)

K: „Arvelduskonto“ 11 900

Ehituspanka pidi üle kandma 50% kuni 90% täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldisest, järelikult 10% kuni 50% arvestatud eraldisest jäi ettevõtte käsutusse. Pärast Ehituspanka ülekande tegemist järelejäänud summa võrra vähendati amortisatsioonifondi, kuna ettevõtte käsutusse jäänud täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldis tuli kajastada passivakontol „Tootmise arendamise fond“. Rahalised vahendid kanti üle selleks otstarbeks ettenähtud arvelduskontole „Tootmise arendamise fondi summad“. Raamatupidamises tehti järgmised kanded:

7) Täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldise kajastamine tootmise arendamise fondi kontol

D: „Põhivahendite täielik taastamine“ 600 (10% 6000-st)

K: „Tootmise arendamise fond“ 600

8) Täielikuks taastamiseks arvestatud amortisatsioonieraldise ülekandmine tootmise arendamise fondi

D: „Tootmise arendamise fondi summad“ 600 (10% 6000-st)

K: „Arvelduskonto“ 600

Eeltoodust selgub, et ettevõtte käsutusse järelejäänud amortisatsioonieraldised kajastati ettevõtte bilansis analüütiliselt. Kapitaairemondiks arvestatud eraldis aktivakontol „Kapitaairemondi erikonto“ (pangakonto) ja passivakontol „Põhivahendite kapitaairemont ja moderniseerimine“ (reserv). Täielikuks taastamiseks arvestatud eraldis aktivakontol „Tootmise arendamise fondi summad“ (pangakonto) ja passivakontol „Tootmise arendamise fond“ (reserv). Vajaduse korral kasutasid ettevõtted neid reserve varaobjektide remondiks või asendamiseks. Juhul kui nende käsutuses olnud reservidest ei jätkunud, pöörduiti finantsabi saamiseks kõrgemalseisvate organite poole.

Igakuine amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumi arvestus oli bürokraatlik protsess. Raamatupidamisarvestuses tuli lähtuda kindlatest reeglitest ja nõuetest, proportsioonid olid fikseeritud määrustikuga. Hinnangute andmine ettevõtte sees ei olnud lubatud, põhivara kulumi kajastamisel tuli võtta aluseks määrustikuga ette nähtud põhivahendite täielikuks taastamiseks mõeldud määr.

1990. aastal kinnitati Eesti Vabariigi Valitsuse raamatupidamise põhimäärus, mis jõustus 1. jaanuaril 1991. Põhimääruse jõustumisega peatati Nõukogude Liidu raamatupidamise korraldamise küsimustes antud juhendite ja eeskirjade kehtivus, ettevõtted pidid raamatupidamise ümber korraldama vastavalt raamatupidamise põhimääruse ning Raamatupidamise Toimkonna juhenditele. Eesti iseseisvuse taastamisega oli Nõukogude Liidu ajal kehtinud valitsusekeskne raamatupidamispoliitika ümber korraldatud, loodi nii poliitilised kui ka majanduslikud eeldused turumajandusele üleminekuks.

Raamatupidamise põhimäärus sisaldas uudseid seisukohti raamatupidamise korralduses. Ettevõtetele anti õigus määrata amortisatsiooninormid iseseisvalt, piirates valikuvabadust vaid Eesti Vabariigi Majandusministeeriumi kehtestatud amortisatsiooninormide intervallidega.

Raamatupidamise põhimääruse kohaselt tuli amortisatsiooniarvestus lõpetada põhivara täielikul amortiseerumisel. (Raamatupidamise... 1990)

Taasiseseisvunud Eesti esimene raamatupidamise seadus võeti vastu 1994. aastal ning see sisaldas sätteid ainelise põhivara ja selle amortiseerimise nõuete kohta. Iga ettevõtja pidi kehtestama põhivaraliikide amortisatsiooniperioodi ja arvestusmeetodi oma raamatupidamise sise-eeskirjades. (RPS 1994, § 30) Põhivara kuluna kajastamine pidi toimuma selle hinnangulise kasuliku tööea jooksul, sõltumata aruandeperioodi finantstulemusest (Linnaks 1994, 25). Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonna poolt 1995.–1998. aastal väljatöötatud ja väljaantud juhendid täpsustasid, et materiaalsel põhivara pidi bilansis kajastama jääkmaksumuses (Ilisson 1998, 133). Sellest selgub, et perioodiliselt arvestatud amortisatsioonikulu tuli hakata kajastama enne Eesti taasiseseisvumist mittekasutatud kontraaktivakontol „Akumuleeritud kulum“.

Vastavalt taasiseseisvunud Eesti esimesele tulumaksuseadusele (TuMS), mis võeti vastu 8. detsembril 1993, pidid ettevõtted deklareerima ja maksuma saadud kasumilt tulumaksu. Põhivaralt arvestatud amortisatsioon oli lubatud maksustatavalt tulult maha arvata. Seadusega sätestati nõuded amortisatsiooni arvutamisele kasumi deklareerimisel. TuMS-i § 17 lõike 2 kohaselt tuli kogu ettevõtluses kasutatav põhivara jagada kahte gruppi (vt tabel 5).

Tabel 5. Põhivara grupid vastavalt taasiseseisvunud Eesti esimesele tulumaksuseadusele

Grupp	Tingimused		Amortisatsioonimäär	Allikas
I	hooned, rajatised ja nende struktuurikomponendid (kinnisvara)	individuaalselt igalt varaobjektilt	kuni 8%	TuMS 1993, § 17 lõiked 2 ja 4
II	muu amortiseeruv põhivara (vallasvara)	põhivara kogumilt	kuni 40%	

Allikas: autori koostatud, aluseks TuMS 1993

Tabelist 5 on näha, et kinnisvaralt (I grupi põhivara) arvestati amortisatsiooni kuni 8% maksustamisperioodil eraldi iga varaobjekti kohta, vallasvaralt (II grupi põhivara) kuni 40% maksustamisperioodil põhivara kogumi kohta. Täpsemad määrad kinnitati iga maksustamisperioodi alguses määrusega.

Sarnaselt Ameerika Ühendriikidega võeti Eesti maksuarvestuses kasutusele kiirendatud amortisatsiooniarvestuse meetod, mille puhul kajastati põhivara kasuliku eluea alguses suuremad

kulusummad kui lõpus. 1981. aastal võttis Ameerika Ühendriikide Kongress vastu õigusakti *Accelerated Cost Recovery System (ACRS)*, millega kehtestati kindel arv põhivaragruppe, mis võimaldasid kasutada kiirendatud maksuamortisatsiooni meetodeid. (Garrison 1988, 699) Sarnaselt Ameerikas kehtinud nõuetega jagati põhivara gruppidesse ka taasiseseisvunud Eestis. Ettevõtte kasumit maksustati Eestis kuus aastat pärast taasiseseisvumist, kuni uue tulumaksuseaduse vastuvõtmiseni 15. detsembril 1999.

Enne liitumist Euroopa Liiduga 2004. aastal oli Eestil kohustus viia finantsaruandlust reguleerivad seadused vastavusse Euroopa Liidu Nõukogu direktiivide 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ nõuetega (Kreegi 2014). 2003. aastast hakkas kehtima uus raamatupidamise seadus, mille alusel olid välja töötatud ning kinnitatud RTJ-d. Uued juhendid võtsid arvesse rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites sätestatud põhimõtteid. Vaatamata sellele, et rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites on materiaalse põhivara kuluna kajastamine määratud terminiga *depreciation*, ei eristata Eestis termineid „depretsiatsioon“ ja „amortisatsioon“. Materiaalse põhivara kuluna kajastamist nimetatakse amortiseerimiseks.

2003. aastal kehtima hakanud RPS ei sisaldanud enam sätteid materiaalse põhivara amortiseerimise kohta, vastavad juhendid sätestati RTJ-is 5 „Materiaalne ja immateriaalne põhivara“. Termin „kasulik tööiga“ asendati terminiga „kasulik eluiga“, mis annab võrreldes eelnevalt kehtinud terminiga täpsema formuleeringu (vt tabel 6).

Tabel 6. Terminite „kasulik tööiga“ ja „kasulik eluiga“ definitsioonid

Termin	Definitsioon	Allikas
Kasulik tööiga	ajavahemik, mille jooksul materiaalsel põhivara on majanduslikult otstarbekas kasutada	RPS 1995, § 30 lg 1
Kasulik eluiga	periood, mille jooksul vara ettevõtte poolt tõenäoliselt kasutatakse; või tooteühikute (või muude sarnaste ühikute) arv, mida ettevõtte antud vara kasutamisest saab	RTJ 5, § 7

Allikas: autori koostatud, aluseks RPS 1995 ja RTJ 5

Praegu kehtivas raamatupidamise seaduses ja RTJ-s 5 ei ole terminit „depretsiatsioon“ sätestatud. RTJ 5 kohaselt on amortisatsioon vara amortiseeritava osa kandmine kulusse vara kasuliku eluea jooksul. RPS-st tuleneb, et kulu on majandusliku kasu vähenemine, mille põhjuseks võib olla vara amortisatsioon. Seevastu RPS-i ingliskeelses tõlkes on depretsiatsiooni ja amortisatsiooni terminid eristatud. Ingliskeelses tõlkes on sätestatud, et kulu on majandusliku kasu vähenemine, mille

põhjuseks võib olla vara depretsiatsioon (vt tabel 7). Sellest selgub, et õigusakti tõlkimisel eesti keelest inglise nimetati materiaalse põhivara kuluna kajastamist terminiga *depreciation*, nii nagu see on rahvusvaheliselt levinud ning on kasutatud rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites.

Tabel 7. Terminite „kulu“ ja *expenses* definitsioonid RPS-is

Termin	Definitsioon	Allikas
Kulu	majandusliku kasu vähenemine aruandeperioodil vara vähenemise, ammendumise või amortisatsioonina või kohustiste tekkimisena, mille tulemusena omakapital väheneb, välja arvatud omakapitali arvel omanikele tehtud väljamaksed	RPS § 3 lg 5
<i>Expenses</i>	<i>a reduction in economic benefits during the accounting period through a reduction, exhaustion or depreciation of assets or liabilities as of a result of which the owners' equity decreases, excluding payments made to the owners on account of the owners' equity</i>	RPS § 3 lg 5 (tõlge inglise keelde)

Allikas: autori koostatud, aluseks RPS § 3 lg 5

Lisaks on Rahandusministeeriumi veebilehel toodud raamatupidamisterminid, mida kasutati 2008. aastal rahvusvaheliste finantsstandardite tõlkimisel inglise keelest eesti keelde. Inglisekeelne sõna *depreciation* on tõlgitud kui kulum; *depreciable assets* kui amortiseeritav vara (Raamatupidamisalased...). Töö autori arvates oleks korrektsem tõlkida sõna *depreciation* kui depretsiatsioon ning *depreciable assets* kui depretsieeritav vara. Selle tulemusena oleks tagatud sõna *depreciation* seos materiaalse põhivaraga, kuna eestikeelne sõna „kulum“ on kasutusel nii materiaalse kui ka immateriaalse põhivara kuluna kajastamisel.

Praegu kehtiv standard ei nõua kindlat amortisatsioonimeetodi kasutamist. Iga ettevõtte valib amortisatsioonimeetodi, hinnates vara kasutamist nii, et valitud meetod peegeldaks objektiivselt varast saadava majandusliku kasu jagunemist vara kasulikule elueale. Eestis rakendatakse sageli lineaarset meetodit, mille puhul kajastatakse põhivara soetusmaksumus kuluna proportsionaalselt kasutuseale ehk igal aastal kajastatakse kuluna võrdne osa varaobjekti soetusmaksumusest (RTJ 5). Lineaarse meetodi kasutamisel võivad kuluna kajastatud summade suurus muutuda juhul, kui varaobjekti soetusmaksumus muutub. Näiteks põhivara parendamisel tehtud kulude kapitaliseerimisel suureneb amortisatsioonikulu. (Liapis, Kantianis 2015, 318) Vastavalt RTJ-le 5 peab ettevõtte kaaluma teiste meetodite rakendamist juhul, kui need peegeldavad vara kasutamist objektiivsemalt. Eesmärk on peegeldada vara kasutamisest selle kasuliku eluea jooksul saadava majandusliku kasu jaotumise ajas.

Kokkuvõtvalt võib märkida, et aastatel 1918–1940 puudusid Eesti Vabariigis raamatupidamislikud regulatsioonid vara hindamise ja amortiseerimise suhtes. Toona kehtinud Venemaa kaubandusseadustik ei sisaldanud kõiki raamatupidamist reguleerivaid sätteid. „Kuldbilansside seadus“ nägi ette võimaluse arvestada amortisatsiooni, kuid ei näinud ette tingimusi. Vaatamata sellele sisaldas tolle aja erialakirjandus juhendeid amortisatsiooniarvestuse pidamiseks. Amortiseerimine tähendas seisev-varanduse väärtuse järkjärgulist mahakustutamist ettemääratud kava alusel. Lisaks moodustati passivasse eraldi reserv, mis sisuliselt oli reservi jäänud kasu. Ettevõtja ei teinud reservikontole rahalisi ülekandeid. Amortisatsioonikulu kalkuleeriti müügihindadesse ning lähtuti eeldusest, et raha laekub ostjatelt. 1940. aastal tuli Eesti ettevõtetal korraldada amortisatsiooniarvestus ümber vastavalt Nõukogude Liidu nõuetele. Amortisatsiooniarvestus oli täies ulatuses tsentraliseeritud. Igakuine amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumi arvestus oli seotud mitme kontoga. Amortisatsioonieraldistega koguti rahalised vahendid varaobjektide tulevaseks remondiks või nende asendamiseks. See eeldas ka rahaliste vahendite ülekandmist ettenähtud pangakontodele. Eesti iseseisvuse taastamisega oli Nõukogude Liidu ajal kehtinud valitsusekeskne raamatupidamispoliitika ümber korraldatud. Ettevõtetele anti õigus määrata amortisatsiooninormid iseseisvalt, piirates valikuvabadust vaid Eesti Vabariigi Majandusministeeriumi kehtestatud amortisatsiooninormide intervallidega. Raamatupidamise põhimääruse kohaselt tuli amortisatsiooniarvestus lõpetada põhivara täielikul amortiseerumisel. 2003. aastast hakkas kehtima uus raamatupidamise seadus, mille alusel olid välja töötatud ning kinnitatud RTJ-d. Uued juhendid võtsid arvesse rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites sätestatud põhimõtted.

2. DEPRETSIATSIOONIARVESTUS EESTI ETTEVÕTETES

Magistritöö teine peatükk on rakenduslik ning käsitleb autori uuringut. Autori eesmärk on uurida depretsiaatsiooniinvestuse käsitlust Eesti ettevõtete näitel. Esimeses alajaotises selgitatakse ettevõtete rakendatud investuspõhimõtteid ning uuritakse materiaalse vara osatähtsust põhivaras ja varades. Teises alajaotises keskendutakse konkreetsete ettevõtete depretsiaatsiooniinvestusele. Tuuakse välja ettevõtete lühikirjeldus ja depretsiaatsiooniinvestuses rakendatud põhimõtted. Lisaks uuritakse, kuidas võib depretsiaatsiooniinvestus mõjutada ettevõtte finantsaruandeid.

2.1. Valimi koostamine ja meetodika

Depretsiaatsiooniinvestuse käsitluse uurimiseks Eesti ettevõtete näitel on autor koostanud valimi, lähtudes Äripäeva edetabelitest „TOP 100“ aastate 2011–2016 kohta. Äripäev reastab edukamaid ettevõtteid alates 1993. aastast ning edetabelisse pääsemiseks peavad ettevõtted vastama teatud kriteeriumitele, mille põhjal selgub nende konkurentsivõime. Äripäeva edetabelid on omakorda koostatud Äripäeva „Käibe TOP 500“ põhjal, mille eesmärk on reastada Registrate ja Infosüsteemide Keskusest saadud andmete alusel suurema käibega ettevõtted. (Suu 2017) „TOP 100“ pingeritta seatakse ettevõtted kuue näitaja põhjal (*ibid.*):

- 1) müügitulu aruandeaastal;
- 2) müügitulu kasv aruandeaastal võrreldes eelneva aruandeaastaga;
- 3) ärikasum aruandeaastal;
- 4) ärikasumi kasv aruandeaastal võrreldes eelneva aruandeaastaga;
- 5) käiberentaablus aruandeaastal;
- 6) varade tootlikkus aruandeaastal.

„TOP 100“ meetodika alusel reastatakse ettevõtted iga näitaja põhjal edetabelisse, iga koht järjestuses annab kohale vastava arvu punkte. Punktid liidetakse kokku ning esikoha saavutab kõige vähem punkte kogunud ettevõtte. Ettevõtet ei märgita edetabelis ära näiteks juhul, kui kahel järjekorras majandusaastal pole tal olnud aktiivset majandustegevust, puudusid edetabelisse reastamiseks vajalikud finantsnäitajad või andmete kontrollimise ajaks polnud ettevõtte esitanud

Registrite ja Infosüsteemide Keskusele oma majandusaasta aruannet. Lisaks ei ole edetabelis ära märgitud ettevõtted, kes on koostamise hetkel likvideerimisel või pankrotis. Emaettevõttega ei saa samas edetabelis olla tema konsolideeritud tüdarettevõtted. (*ibid.*)

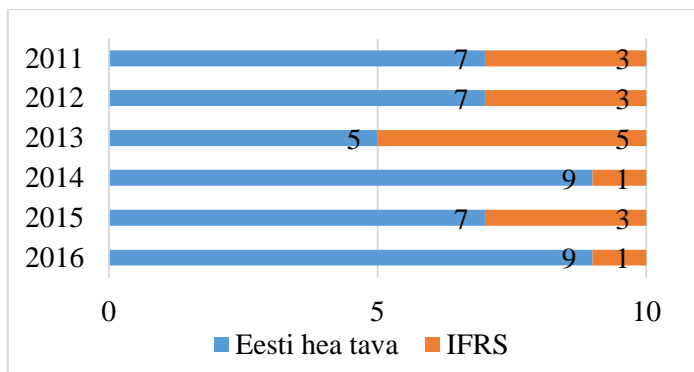
Seega pääsevad Äripäeva „TOP 100“ edetabelisse Eestis registreeritud, tegutsevad ja konkurentsivõimelised ettevõtted. Töö autori eesmärk oli selgitada depretsatsiooniarvestuse käsitlust Eesti ettevõtete näitel, keskendumata ühele konkreetsele tegevusvaldkonnale. Edetabelites ei ole ettevõtted tegevusvaldkonniti järjestatud, pingerea koostamine toimub eelnimetatud kuue näitaja põhjal. Magistritöö empiirilises osas on ettevõtete valim piiritletud, uurimisobjektideks on „TOP 100“ edetabelist aastatel 2011–2016 kümme esimest ettevõtet, kes on oma tegevusvaldkonnas olnud kõige edukamad. Edukatel ettevõtetel peab olema parem arvestuspraktika, mis võimaldab nende majandusaasta aruannete põhjal paremini uurida depretsatsiooniarvestuses rakendatud arvestuspõhimõtteid. Enamik Eestis tegutsevaid ettevõtteid on väikeettevõtjad, kelle majandusaasta aruannetes esitatud andmetest ei pruugi saada vajalikku informatsiooni magistritöö eesmärgi saavutamiseks.

Autor analüüsib ettevõtete majandusaasta aruannete lisades toodud informatsiooni rakendatud standardi ja depretsiooniarvestuse põhimõtete (meetod ja kasulik eluiga) kohta. Lisaks analüüsitakse majandusaasta aruannetes toodud bilansinäitajaid (konsolideeritud aruannete puhul võetakse aluseks konsolideeritud näitajad), mille põhjal leitakse materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras (Materiaalne põhivara / Põhivara kokku) ja varades (Materiaalne põhivara / Varad kokku). Autor selgitab välja ettevõtted, kes on pääsenud pingerea esimesse kümnesse vähemalt kolmel korral kuuest, ning käsitleb nende depretsiooniarvestuse põhimõtteid. Analüüsitakse depretsiooniarvestuses antud hinnangute mõju finantsaruannetele. Selleks uuritakse, kuidas muutub materiaalse põhivara struktuur akumulatsiooniarvestuse arvessevõtmisel ning milline mõju võib olla depretsioonil suhtarvuanalüüsi tulemusele.

2.2. Ettevõtete depretsiooniarvestuse põhimõtted

Uurimisobjektideks valitud ettevõtted, kes on pääsenud aastatel 2011–2016 Äripäeva „TOP 100“ esikümnesse, on toodud lisas 1. Autor uuris, millist finantsaruandluse standardit on ettevõtted rakendanud. Selgus, et igal aastal on edetabelis nimetatud keskmiselt 73% ettevõtteid, kes on finantsaruandeid koostanud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga (Eesti hea

raamatupidamistava), ning 27% kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega (IFRS) (vt joonis 3). Kõige suurem IFRS-i aruannete arv oli 2013. aastal (5 ettevõtet 10-st), kõige väiksem 2014. ja 2016. aastal (1 ettevõtte 10-st).

Joonis 3. Ettevõtete rakendatud finantsaruandluse standard 2011–2016

Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 2

Eestis on finantsaruannete koostamine IFRS-i alusel kohustuslik järgmistele äriühingutele: kelle emiteeritud väärtpaberid on võetud kauplemisele Eesti või muu lepinguriigi reguleeritud väärtpaberiturule; krediitiasutusele, finantsvaldusettevõtjale, segafinantsvaldusettevõtjale, investeerimisühingule ja kindlustusandjale (RPS § 17 lg 2). Autor analüüsis, kas aastatel 2011–2016 oli Äripäeva „TOP 100“ esikümnes ettevõtteid, kes olid kohustatud rakendama IFRS-i. Selgus, et IFRS oli kohustuslik kahele ettevõttele: AS Silvano Fashion Group ja Olympic Entertainment Group AS (vt tabel 8), kuna ettevõtete väärtpaberid on võetud kauplemisele Eesti väärtpaberiturul (mõlemad põhinimekirjas alates 2006. aastast). Teistel tabelis 8 toodud ettevõtetel oli õigus valida, kas rakendada finantsaruannete koostamisel Eesti finantsaruandluse standardit või IFRS-i.

Suurem osa Eestis registreeritud äriühingutest koostavad oma finantsaruandeid vastavalt Eesti finantsaruandluse standardile. Rahandusministeeriumilt jaanuaris 2017 saadud andmete kohaselt on 2015. majandusaasta aruande esitanud kokku 138 595 raamatupidamiskohustuslast, millest 266 lähtus IFRS-ist (E-kiri...). Võrdluseks: ka Leedus on IFRS-aruannete osatähtsus väike, 2015. majandusaasta aruande on esitanud enam kui 60 000 raamatupidamiskohustuslast, kuid vaid 120 lähtusid finantsaruandluse korraldamisel IFRS-ist (Legenzova *et al.* 2016, 286). Seega on nii Eestis kui ka Leedus IFRS-aruannete osatähtsus väike ning moodustab mõlemas riigis keskmiselt 0,2% esitatud 2015. majandusaasta aruannete koguarvust. Sellest selgub, et Äripäeva „TOP 100“

esikümnes on IFRS-aruannete osatähtsus keskmisest suurem. Edetabelite esikümnesse on aastatel 2011–2016 iga-aastaselt pääsenud keskmiselt kolm ettevõtet, kes on lähtunud IFRS-ist.

Tabel 8. IFRS-i rakendanud ettevõtete vastavus RPS § 17 lõikes 2 sätestatud tingimustele

Aasta	Ettevõtte nimi	RPS § 17 lõike 2 täitmine
2011	Viru Keemia Grupp AS	Ei
	AS Silvano Fashion Group	Jah
	Horizon Tselluloosi ja Paberi AS	Ei
2012	AS Spacecom	Ei
	Olympic Entertainment Group AS	Jah
	Viru Keemia Grupp AS	Ei
2013	Olympic Entertainment Group AS	Jah
	Elering AS	Ei
	aktsiaselts TALLINNA SADAM	Ei
	Eesti Energia Aktsiaselts	Ei
2014	AS Graanul Invest	Ei
	aktsiaselts TALLINNA SADAM	Ei
2015	Olympic Entertainment Group AS	Jah
	AS Graanul Invest	Ei
	Lennuliiklusteeninduse AS	Ei
2016	Olympic Entertainment Group AS	Jah

Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 2

Vastavalt Eesti finantsaruandluse standardile peab ettevõtte kehtestama alampiiri, millest kõrgema soetusmaksumusega vara kapitaliseeritakse põhivarana ja madalamaga kajastatakse kuluna selle kasutuselevõtmise hetkel (RTJ 5). Alampiiri kehtestamine on raamatupidamislik hinnang, mis avalikustatakse raamatupidamise aastaaruande lisades. Rahvusvahelised standardid ei nõua alampiiri kehtestamist põhivara arvelevõtmisel, iga varaobjekti arvelevõtmine toimub vastavalt olulisuse põhimõttele. Eesti finantsaruandluse standard on selles suhtes rangem, alampiiri kehtestamine on kohustuslik. IFRS-i alusel koostatud finantsaruanded ei pea sisaldama informatsiooni põhivara arvelevõtmise alampiiri kohta. Autori arvates annab alampiiri kehtestamine selgust, millise maksumusega varaobjektid kajastatakse bilansis ning millised varaobjektid kasumiaruandes. Alampiiri olemasolu lihtsustab raamatupidamislikku käsitlust varaobjektide arvelevõtmisel ning hilisemat kontrolli nende pikaajaliste varaobjektide üle, mille suhtes peetakse arvestust bilansiväliselt (kui soetusmaksumus jääb alla kehtestatud alampiiri). Lisaks väheneb võimalus kasumiga manipuleerimiseks, kuna bilansis kajastatakse põhivarana vaid need varaobjektid, mille soetusmaksumus ületab põhivara arvelevõtmise alampiiri.

Analüüsi käigus selgus, et ühes IFRS-i alusel koostatud aruandes (Horizon Tselluloosi ja Paberi AS-i 2011. majandusaasta aruanne) on alampiir märgitud (vt lisa 2). Kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga koostatud aruannetest kolmes ei ole informatsioon põhivara alampiiri kohta nõuetekohaselt esitatud. Vaid ühes ettevõttes (Telia Eesti AS) on põhivara alampiir diferentseerinud: sidevõrguga seotud vara kajastatakse põhivarana alates 0 eurost, bürooruumide sisustamiseks soetatud vara alates 1600 eurost (vt lisa 2).

Tabelis 9 on toodud põhivara arvelevõtmise alampiiri vahemikud nendes ettevõtetes, kes on finantsaruandeid koostanud kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. Tabelist on näha, et suurim rakendatud alampiir on vaadeldaval perioodil moodustanud 3200 eurot, väiksem 320 eurot. Eestis puudub avalik statistika raamatupidamiskohustuslaste sätestatud põhivara arvelevõtmise alampiiride kohta, seetõttu kasutab autor võrdlusandmetena riigiraamatupidamiskohustuslastele kehtivaid nõudeid. Avalikus sektoris on materiaalse põhivara kapitaliseerimise alampiir ette antud ning vastavalt avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi § 41 lõikele 1 moodustab alampiir 5000 eurot. Sellest võib järeldada, et aastatel 2011–2016 Äripäeva edetabelis olnud ettevõtete põhivara arvelevõtmise alampiirid on avalikus sektoris kehtivast alampiirist madalamad. Põhivara arvelevõtmise alampiir võib mõjutada aruandeperioodi kasumit, kuna mida väiksem on alampiir, seda suurem on varade maht bilansis ning väiksem aruandeperioodi kulu.

Tabel 9. Põhivara arvelevõtmise alampiiri väärtuste vahemikud (eurodes) 2011–2016

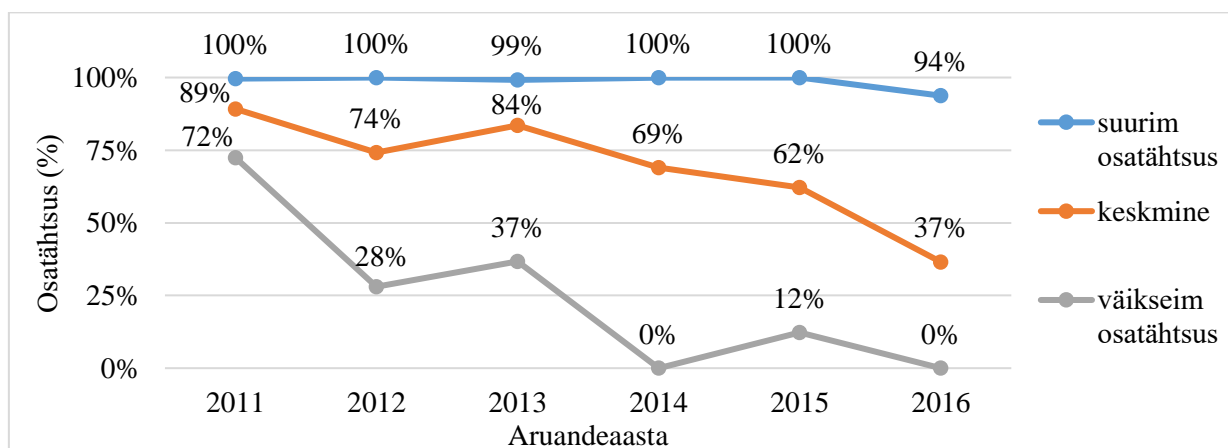
Aruandeaasta	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Väiksem alampiir	500	640	320	500	600	511
Suurim alampiir	1278	3196	2000	2000	2000	3200

Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 2

Analüüsi käigus selgus, et lineaarne meetod on populaarsem depretsatsiooniarvestuse meetod. Peaaegu kõik „TOP 100“ esikümnes olnud ettevõtted on materiaalse põhivara kuluna kajastamisel kasutanud lineaarset meetodit. Ettevõtjatele on see meetod lihtsam ja arusaadavam, kuna vara soetusmaksumuselt arvestatud kulusummad on võrdsed, mis omakorda lihtsustab raamatupidamisprogrammis tehtud kannete kontrolli. Ainult üks ettevõtte on rakendanud lineaarsest meetodist erinevat meetodit. Horizon Tselluloosi ja Paberi AS on oma 2011. majandusaasta aruandes märkinud depretsatsioonimeetodiks kahaneva jäägi meetodit, mille puhul vara kasutusaja alguses kajastatakse kuluna suuremad summad kui lõpul. Seega lineaarne materiaalse põhivara kuluna kajastamine on ettevõtete seas levinuim depretsatsioonimeetod.

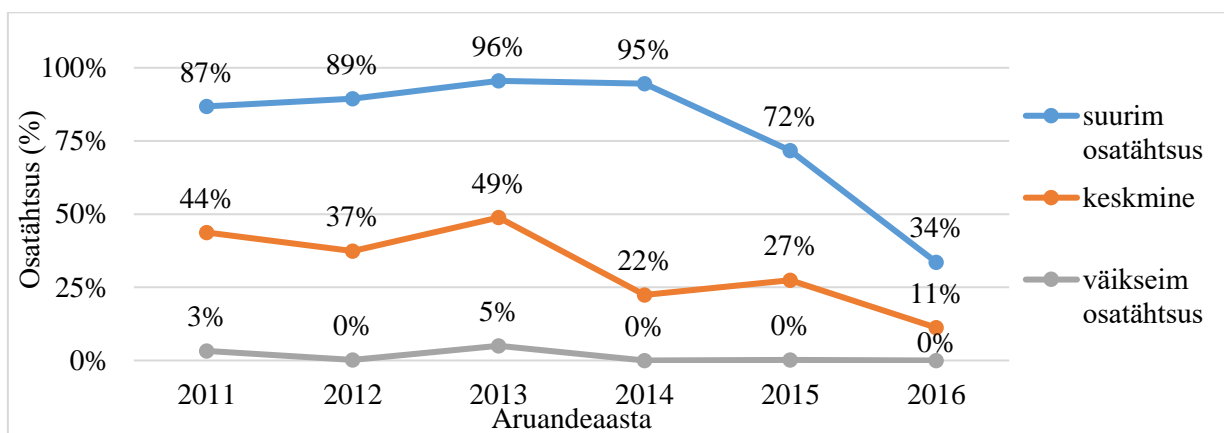
Autori arvates on lineaarne meetod kõige populaarsem, kuna depretsatsioonikulu arvestus on lihtne ja täpne. Põhivara soetusmaksumus kajastatakse kuluna võrdsete summadena, mis võimaldab tulevikus lihtsalt kontrollida kajastatud kulusummade suurust.

Järgnevalt on autor analüüsinud ettevõtete bilansinäitajaid, et selgitada välja materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras ja varades. Joonisel 4 on toodud materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras aastatel 2011–2016: keskmine väärtus ja osatähtsuse vahemikud. Jooniselt 4 on näha keskmise osatähtsuse langus, 2011. aastal moodustas keskmine osatähtsus 89% ning 2016. aastal 37%. Vaadeldaval perioodil on materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras olnud alla 10% kokku kuuel ettevõttel: kolmel aastal 2014 ning kolmel aastal 2016 (vt lisa 4). Magistritöö selles alajaotises ei analüüsinud autor ettevõtete tegevusvaldkondi, mis võib põhjustada materiaalse põhivara osatähtsuse erinevust. Siiski võib märkida, et Äripäeva „TOP 100“ esikümnesse pääsenud ettevõtetes on analüüsitud perioodi lõpus olnud materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras väiksem.

Joonis 4. Materiaalse vara osatähtsus põhivaras aruandeaasta lõpu seisuga 2011–2016
Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 4

Lisaks uuris autor materiaalse põhivara osatähtsust bilansimahus. Joonisel 5 on toodud materiaalse põhivara keskmine osatähtsus varades ja osatähtsuse vahemikud aastatel 2011–2016. Selgub, et keskmine osatähtsus on olnud analüüsitud perioodi lõpus väiksem, moodustades 2011. aastal 44% ning 2016. aastal 11%. Ka selgub, et 2016. aastal moodustas suurim materiaalse põhivara osatähtsus varades vaid 34%, mis tähendab, et umbes kolm neljandikku ettevõtte varadest moodustasid teised pikaajalised varad. Kokkuvõttes võib märkida, et analüüsitud perioodi lõpus on materiaalse põhivara osatähtsus varades võrreldes perioodi algusega väiksem.

Joonis 5. Materiaalse vara osatähtsus varades aruandeaasta lõpu seisuga 2011–2016
Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 4

Kasuliku eluea määramine toimub vastavalt juhtkonna hinnangule, majandusaasta aruannetes kajastub see lisa 1, mis käsitleb ettevõtte rakendatud arvestuspõhimõtteid. Selgus, et enamik ettevõtteid kajastab kasuliku elueana mitte konkreetset aastate arvu, vaid ajavahemikku, mis seotakse teatud põhivaragrupiga (vt lisa 3). Täpsem depretsatsioonimäär määratakse igale varaobjektile eraldi. Ülevaate saamiseks paigutas autor iga ettevõtte majandusaasta aruandes toodud materiaalse põhivara liigid kolme gruppi: „Ehitised“, „Masinad ja seadmed“ ning „Muu materiaalne põhivara“. Tabel 10 näitab ettevõtete hinnanguid iga varagrupi kasulikule elueale.

Tabel 10. Ettevõtete hinnangud materiaalse põhivara kasulikule elueale 2011–2016

Ehitised	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kuni 5 aastat	0	0	0	0	0	0
Kuni 10 aastat	0	1	0	0	0	0
Kuni 30 aastat	3	4	4	3	3	3
Rohkem kui 30 aastat	5	4	6	2	4	4
Hinnang puudub	2	1	0	5	3	3
Masinad ja seadmed	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kuni 5 aastat	4	0	1	0	1	2
Kuni 10 aastat	2	3	2	5	6	4
Kuni 30 aastat	3	4	6	3	2	1
Rohkem kui 30 aastat	1	2	1	0	1	0
Hinnang puudub	0	1	0	2	0	3
Muu materiaalne põhivara	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kuni 5 aastat	5	2	4	4	7	5
Kuni 10 aastat	4	5	4	2	3	1
Kuni 30 aastat	0	2	2	2	0	0
Rohkem kui 30 aastat	1	0	0	0	0	0
Hinnang puudub	0	1	0	2	0	4

Allikas: autori koostatud, aluseks lisa 3

Võrdluseks toob autor avalikus sektoris kehtivad nõuded materiaalse põhivara kasulikule elueale. Vastavalt avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi § 42 lõikele 2 on materiaalse põhivara eeldatav kasulik järgmine: hooned 20–50 aastat, rajatised 10–40 aastat, masinad ja seadmed 5–10 aastat, inventar 2–10 aastat ning arvutustehnika 2–3 aastat. Tabelis 10 on punasega märgitud need ettevõtted, kus masinatele ja seadmetele ning muule materiaalsele põhivarale määratud kasulik eluiga ületab avalikus sektoris sätestatud nõuded.

Paljudes ettevõtetes on masinate ja seadmete ning muu materiaalse põhivara kasulik eluiga määratud üle 10 aasta, mõnes ettevõttes isegi üle 30 aasta (vt tabel 10). Eelnevast selgus, et enamik ettevõtteid on rakendanud põhivara depretsieerimisel lineaarset meetodit. Lineaarse meetodi puhul jaotatakse varaobjekti soetusmaksumus kasuliku eluea jooksul ühtlaselt. Mida pikem on kasulik eluiga lineaarse meetodi rakendamisel, seda väiksem on perioodiline depretsatsioonikulu. Selle tulemusena suureneb ettevõtte aruandeperioodi kasum. Oluline on rõhutada, et raamatupidamisarvestuses tuleb anda hinnang materiaalse põhivara kasulikule elueale, lähtudes vara eeldatavast kasutamisest, füüsilisest kulumisest, tehnilisest või moraalsest iganemisest ning võimalikest piirangutest põhivara kasutamisele (RTJ 5). Need kriteeriumid võivad sõltuvalt ettevõtte tegevusvaldkonnast varieeruda, nt kui tootmisettevõttes on materiaalse põhivara maht võrreldes teenindustettevõttega üldjuhul suurem ning selle kulumine intensiivsem, on ka perioodilised depretsatsioonikulu summad suuremad.

Kokkuvõtvalt võib märkida, et aastatel 2011–2016 Äripäeva „TOP 100“ esikümnesse pääsenud ettevõtetest on keskmiselt 27% finantsaruandluse koostamisel lähtunud IFRS-ist. Nendest enamikule ei olnud IFRS-i rakendamine vastavalt Eesti raamatupidamise seadusele kohustuslik. Nii Eestis kui ka Leedus on IFRS-aruannete osatähtsus väike, 2015. majandusaasta aruannet esitanud ettevõtetest lähtus IFRS-ist keskmiselt vaid 0,2%. Vastavalt Eesti finantsaruandluse standardile peab ettevõtte kehtestama põhivara arvelevõtmise alampiiri, seevastu rahvusvahelised standardid sellist nõuet ette ei näe. Ettevõtete määratud alampiiri võrdlemisel avalikus sektoris kehtivate nõuetega selgus, et alampiir jääb avalikus sektoris kehtestatud alampiirile alla, jäädes vahemikku 320–3200 eurot. Põhivara arvelevõtmise alampiir võib mõjutada ettevõtte aruandeperioodi kasumit, sest mida väiksem on alampiir, seda suurem on varade maht bilansis ning väiksem aruandeperioodi kulu. Lisaks selgus, et materiaalsele põhivarale määratud kasuliku eluea vahemikud on paljudes ettevõtetes suuremad kui avalikus sektoris. Enamik ettevõtteid on põhivara kuluna kajastamisel kasutanud lineaarset meetodit. Mida pikem on materiaalse

varaobjekti kasulik eluiga lineaarse meetodi rakendamisel, seda väiksem on perioodiline depretsatsioonikulu ning suurem aruandeaasta kasum.

2.3. Ettevõtete depretsatsiooniarvestuse käsitlemise analüüs

Alljärgnevalt käsitletakse nende ettevõtete depretsatsiooniarvestust, kes on aastatel 2011–2016 pääsenud Äripäeva „TOP 100“ pingerea esikümnesse vähemalt kolmel korral kuuest. Tuuakse välja ettevõtete lühikirjeldus ning depretsatsiooniarvestuse põhimõtted. Ühe majandusaasta andmete põhjal analüüsitakse ettevõtete materiaalse põhivara struktuuri ning depretsatsiooni mõju sellele. Konkreetse suhtarvu põhjal uuritakse, kuidas võib depretsatsioon mõjutada finantsanalüüsi tulemust.

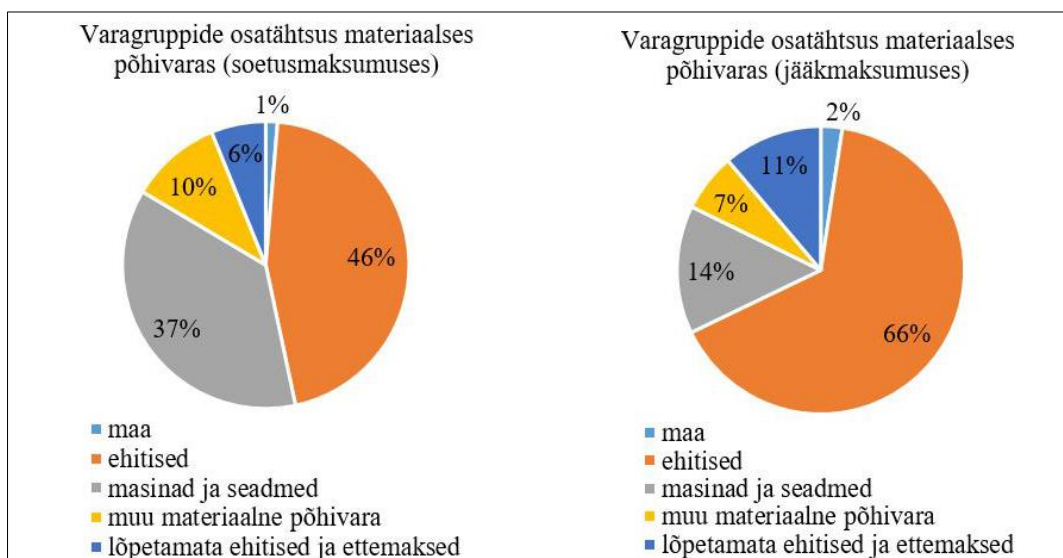
Aastatel 2011–2016 on vähemalt kolmel korral kuuest Äripäeva „TOP 100“ esikümnesse pääsenud järgmised ettevõtted:

- ABB AS (aastatel 2011, 2013 ja 2016);
- Petromaks Spediitori AS (aastatel 2012, 2013 ja 2014);
- Olympic Entertainment Group AS (aastatel 2012, 2013, 2015 ja 2016).

ABB AS on 1999. aastal registreeritud äriühing, mille tegevusvaldkonnad on tootmine (generaatorid, ajamid, taastuenergiaseadmed, elektrikilbid, komplektalajaamad) ning müük (ülekandevõrkude ja jaotusalajaamade projektid, kesk- ja madalpingeseadmed, automaatika-projektid, robotid, korrashoiuteenused). ABB AS kuulub ABB kontserni, mis on ülemaailmne tehnoloogialiider energeetika ja automaatika valdkonnas ning mille klientideks on infrastruktuuri- ja tööstusettevõtted. ABB peakontor asub Zürichis ja kontsern annab tööd ligi 135 000 inimesele ligikaudu sajas riigis. ABB AS-i 2006–2011 raamatupidamise aastaaruanded on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga. ABB AS on majandusaastatel 2011, 2013 ja 2016 koostanud konsolideerimata aruanded kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. ABB AS-i materiaalse põhivara arvelevõtmise alampiir oli 2016. aastal 1500 eurot (vt lisa 2) ning materiaalse põhivara kasulik eluiga järgmine: „Maa ja ehitised“ kuni 40 aastat; „Masinad ja seadmed“ 2 kuni 5 aastat ning „Muu materiaalne põhivara“ 2 kuni 8 aastat (vt lisa 3). Kuna ABB AS on tootmisettevõtte, võib tema keskmisest lühem (vt tabel 10) kasuliku eluea vahemik masinatele ja seadmetele olla põhjendatud. Depretsatsioonimeetodiks on ABB AS kasutanud kõikide põhivaraliikide puhul lineaarset meetodit (vt lisa 2).

Ettevõtte on 2016. aastal depretsatsioonini arvestanud ehitistelt, masinatelt ja seadmetelt ning muult materiaalselt põhivaralt. Ettevõtte bilansis on maa ning lõpetamata ehitised ja ettemaksed, millelt ei arvestata depretsiooni. Maa on piiramata kasutuseaga varaobjekt ega kuulu depretsioneerimisele. Varagrupi „Lõpetamata ehitised ja tehtud ettemaksed“ puhul ei ole põhivara kasutusvalmis. Joonisel 6 on kajastatud ABB AS-i materiaalsete varagruppide osatähtsus põhivaras. Selleks et hinnata depretsiooni mõju ettevõtte materiaalse põhivara struktuurile, on joonisel võrdluseks toodud varaobjektid soetusmaksumusel ja jääkmaksumusel. Bilansis vähendab põhivara soetusmaksumust akumulieritud kulum. Jooniselt on näha, kuidas mõjutab akumulieritud depretsatsioon materiaalse põhivara struktuuri. Akumulieritud kulumi arvesse võtmisel muutub varagruppide osatähtsus materiaalses põhivaras järgmiselt (suuruse järjekorras):

- masinate ja seadmete osatähtsus väheneb 23% võrra (37%-lt 14%-ni);
- ehitiste osatähtsus suureneb 20% võrra (46%-lt 66%-ni);
- lõpetamata ehitiste ja ettemaksete osatähtsus suureneb 5% võrra (6%-lt 11%-ni);
- muu materiaalse põhivara osatähtsus väheneb 3% võrra (10%-lt 7%-ni);
- maa osatähtsus suureneb 1% võrra (1%-lt 2%-ni).

Joonis 6. ABB AS-i varagruppide osatähtsus materiaalses põhivaras (soetus- ja jääkmaksumusel) 31.12.2016 seisuga (protsentides)

Allikas: autori koostatud, aluseks ABB AS-i 2016. majandusaasta aruande lisa 8

Kõige enam muutub varagruppide „Masinad ja seadmed“ ning „Ehitised“ osatähtsus, kusjuures masinate ja seadmete osatähtsus väheneb ning ehitiste osatähtsus suureneb. Erinevus seisneb iga

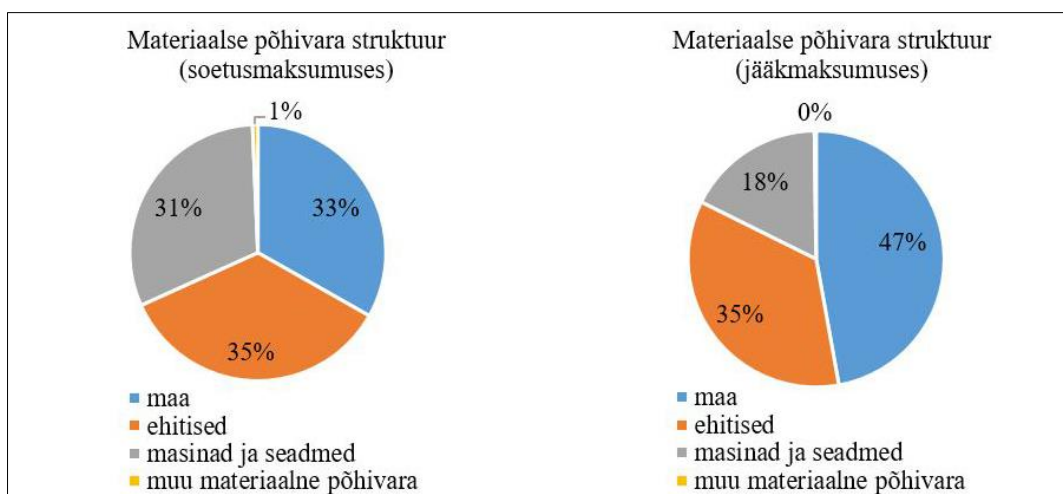
varagrupi akumulieeritud depretsatsioon suurus, mis mõjutab jääkmaksumust. Ehitiste kasulik eluiga on võrreldes varagruppidega „Masinad ja seadmed“ ning „Muu materiaalne põhivara“ kõige suurem, järelkult on ehitiste depretsioonikulu proportsionaalselt vara maksumusele kõige väiksem (ABB AS kasutab lineaarset depretsioonimeetodit). Kuna masinate ja seadmete kasulik eluiga on, vastupidi, väike, on selle varagrupi perioodiline depretsioonikulu suurem, seega bilansiline jääkmaksumus väiksem. Akumulieeritud depretsioon suurendab nende varagruppide osatähtsust, mille pealt depretsiooni ei arvestata.

ABB AS on materiaalse põhivara puhul kõige enam investieerinud ehitistesse, selle varagrupi osatähtsus on ettevõtte materiaalses põhivaras suurim (46% kogu materiaalse põhivara soetusmaksumusest, vt joonis 6). Kui juhtkond oleks näiteks andnud hinnangu, et ehitised tuleb kajastada kuluna lühema perioodi jooksul (0–40 aasta asemel näiteks 0–30 aastat), oleks ehitiste jääkmaksumus väiksem. Selle tulemusena oleks ehitiste osatähtsus materiaalses põhivaras (jääkmaksumuses) väiksem kui 66%. Kui aga ehitiste kasulik eluiga oleks suurem kui 40 aastat, oleks ehitiste osatähtsus materiaalses põhivaras (jääkmaksumuses) suurem kui 66%.

Petromaks Spediitori AS on 1997. aastal registreeritud äriühing, mille peamised tegevussuunad on transpordi-ekspedeerimisteenused ning selliste kaupade agenteerimine, mida veetakse läbi Eesti, Euroopa, Venemaa ja teiste riikide territooriumi raudtee, auto- või meretranspordiga. Pakutavate teenuste hulka kuuluvad näiteks konteinerveod, väiksemamahulised kaubaveod, toodete ladustamine, laadimistööd sadamates ja individuaalsete logistika erilahenduste pakkumine. Petromaks Spediitori AS ja tema tütarettevõtted moodustavad rahvusvahelisi veo- ja logistikateenuseid pakkuva kontserni.

Petromaks Spediitori AS on majandusaastatel 2012, 2013 ja 2014 koostanud konsolideeritud aruanded kooskõlas Eesti finantsaruandluse standardiga. Petromaks Spediitori AS-i materiaalse põhivara arvelevõtmise alampiir oli 2014. aastal 1000 eurot (vt lisa 2) ning materiaalse põhivara kasulik eluiga järgmine: „Ehitised ja rajatised“ 10 kuni 30 aastat; „Masinad ja seadmed“ 3 kuni 10 aastat ning „Muu materiaalne põhivara“ 3 kuni 12 aastat (vt lisa 3). Depretsioonimeetodiks on Petromaks Spediitori AS kasutanud kõikide põhivaraliikide puhul lineaarset meetodit (vt lisa 2). Ettevõtte on 2014. aastal arvestanud depretsiooni ehitistelt, masinatelt ja seadmetelt ning muult materiaalselt põhivaralt. Ettevõtte bilansis on maa, mille pealt depretsiooni ei arvestata.

Jooniselt 7 on näha, et Petromaks Spediitori AS on ligikaudu võrdselt investeerinud maasse (33%), ehitistesse (35%) ning masinatesse ja seadmetesse (31%). Muu materiaalse põhivara maht on võrreldes teiste varagruppidega väike ning moodustab 1% materiaalse põhivara soetusmaksumusest. Sellest võib järeldada, et suurem osa depretsatsioonikulust moodustab kahe varagrupi depretsatsioon „Ehitised ja rajatised“ ning „Masinad ja seadmed“. Jooniselt 7 selgub, et akumulereitud kulum mõjutab kõige enam depretsieerimisele mittekuuluvat varagrupi „Maa“, mille osatähtsus materiaalse põhivara jääkmaksumuses suureneb 14% võrra, ning varagrupi „Masinad ja seadmed“, mille osatähtsus väheneb 13% võrra. Ehitiste osatähtsus ei ole muutunud vaatamata sellele, et ehitised kuulusid 2016. aastal depretsieerimisele. Kuna masinad ja seadmed kajastatakse kuluna võrreldes teiste varaobjektidega kõige kiiremini (maksimaalselt 10 aasta jooksul), on nende pealt arvestatud depretsatsioonikulu kõige suurem, mis mõjutab nende jääkmaksumust.

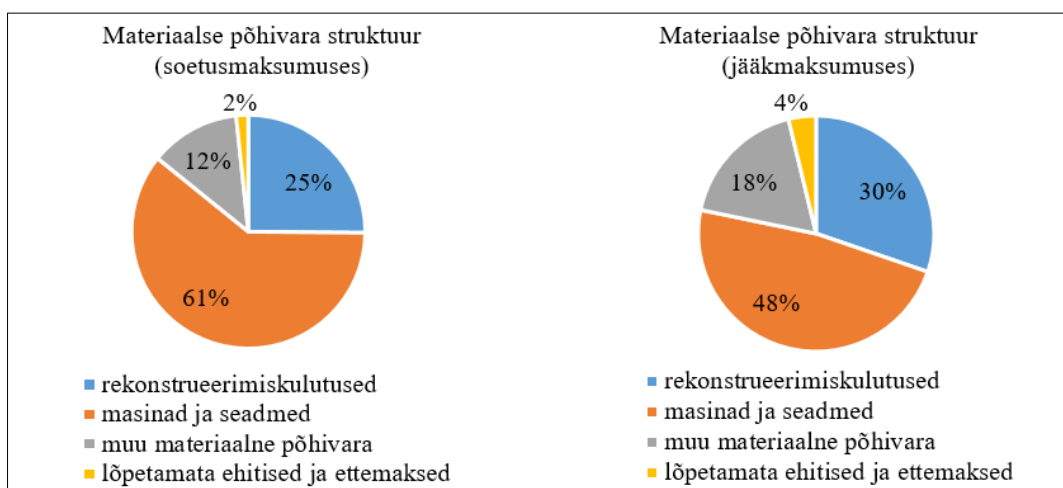
Joonis 7. Petromaks Spediitori AS-i materiaalse põhivara struktuur (soetus- ja jääkmaksumuses) 31.12.2014 seisuga (protsentides)

Allikas: autori koostatud, aluseks Petromaks Spediitori AS-i 2014. majandusaasta aruande lisa 7

Olympic Entertainment Group AS on 1999. aastal registreeritud äriühing, mille kaudu toimub kontserni tegevuse strateegiline juhtimine ja finantseerimine. Olympic Entertainment Group AS ja tema tütarettevõtted on juhtiv hasartmänguteenuste osutaja Balti riikides ning opereerib kasiinosid Slovakkias, Itaalias ja Maltal. Olympic Entertainment Group AS-i aktsiad on noteeritud Tallinna Börsi põhinimekirjas 23. oktoobrist 2006, alates 26. septembrist 2007 kaubeldakse Olympic Entertainment Group AS aktsiatega Varssavi börsil. 31. detsembrist 2016 kuulus kontserni kokku 120 kasiinot ja 31 panustamispunkti. Olympic Entertainment Group AS-i 2006–2011 konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanded on koostatud IFRS-i alusel.

Olympic Entertainment Group AS on majandusaastatel 2012, 2013, 2015 ja 2016 koostanud konsolideeritud aruanded kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega. Olympic Entertainment Group AS-i majandusaasta aruandes ei ole märgitud materiaalse põhivara arvelevõtmise alampiiri (vt lisa 2), materiaalse põhivara kasulik eluiga on juhtkonna hinnangul järgmine: „Ehitised“ 20 aastat; „Masinad ja seadmed“ 2,5 kuni 10 aastat ning „Muu materiaalne põhivara“ 2,5 kuni 4 aastat (vt lisa 3). Depretsatsioonimeetodiks on Olympic Entertainment Group AS kasutanud kõikide põhivaraliikide puhul lineaarset meetodit (vt lisa 2). Eraldi on välja toodud rekonstrueerimiskulutused, mille puhul on kasulikuks elueaks üldjuhul rendilepingu kestus. Ettevõtte on 2016. aastal arvestanud depretsiooni rekonstrueerimiskulutustelt, masinatelt ja seadmetelt ning muult materiaalselt põhivaralt. Ettevõtte bilansis on lõpetamata ehitised, mille pealt depretsiooni ei arvestata.

Joonisel 8 on kajastatud Olympic Entertainment Group AS-i materiaalse varagruppide osatähtsus põhivaras. Olympic Entertainment Group AS on teinud kõige rohkem investeeringuid masinatesse ja seadmetesse (61%). Muu materiaalse põhivara maht on võrreldes teiste varagruppidega kõige väiksem ning moodustab 2% materiaalse põhivara soetusmaksumusest. Kuna vararupi „Masinad ja seadmed“ depretsatsioonikulu on kõige suurem, väheneb masinate ja seadmete bilansiline maksumus võrreldes teiste varaobjektidega kõige kiiremini.

Joonis 8. Olympic Entertainment Group AS-i materiaalse põhivara struktuur (soetus- ja jääkmaksumuses) 31.12.2016 seisuga (protsentides)

Allikas: autori koostatud, aluseks Olympic Entertainment Group AS-i 2016. majandusaasta aruande lisa 15

Eelnevast selgub, et depretsatsiooniarvestuses antud hinnangutest muutub varagruppide (või üksikute varaobjektide) jääkmaksumus, seega osatähtsus materiaalse põhivara bilansilises maksumuses. Juhul kui ABB AS-i, Petromaks Spediitori AS-i või Olympic Entertainment Group AS-i depretsiooniarvestuse käsitlus oleks erinev, näiteks teised hinnangud kasuliku eluea suhtes või teine depretsiooniarvestuse meetod, muutuks selle tulemusena nii materiaalse põhivara jääkmaksumus bilansis kui ka selle analüütiline struktuur varagruppide kaupa. Materiaalse põhivara jääkmaksumust (bilansinäitajat) kasutatakse finantsanalüüsis suhtarvude hindamisel. Finantsanalüüsis saadud tulemused võivad mõjutada potentsiaalsete investorite ning teiste aruande kasutajate otsuseid ettevõtte suhtes.

Äripäeva „TOP 100“ edetabelisse saamiseks hinnati ettevõtete varade tootlikkust rentaablu suhtarvu ROA (*Return on Assets*) alusel, mis näitab ettevõtte koguvara tasuvust. Materiaalse põhivara tasuvuse hindamiseks kasutatakse finantsanalüüsis rentaablu suhtarvu ROFA (*Return on Fixed Assets*). Järgnevalt analüüsib autor, kuidas võivad depretsiooniarvestuses antud hinnangud mõjutada suhtarvu ROFA näitajat. ROFA leidmisel kasutatakse järgmist valemit:

$$ROFA = \frac{\text{ärikasum}}{\text{perioodi keskmine materiaalne põhivara (jääkmaksumuses)}},$$

kus perioodi keskmine materiaalne põhivara on:

$$\frac{\text{materiaalse põhivara maksumus perioodi lõpus} + \text{materiaalse põhivara maksumus perioodi alguses}}{2}.$$

ROFA näitab, kui palju ärikasumit¹ (rahaühikutes) saab ettevõtte materiaalsesse põhivarasse investeeritud ühe rahaühiku kohta. Mida suurem on ROFA näitaja, seda efektiivsem on pikaajalise materiaalse vara kasutamine ettevõttes. Näitaja parendamiseks peab suurenema ärikasum või vähenema perioodi keskmine materiaalne põhivara. Materiaalse põhivara maksumuse mahu vähenemisel ROFA pareneb, kuna eeldatakse, et ettevõtte kasutab oma ainelist põhivara efektiivsemalt, sest tulu teenitakse ilma liigsete investeeringuteta materiaalsesse põhivarasse.

Mida suurem on depretsioonikulu kasumiaruandes, seda väiksem on suhtarvu näitaja. ROFA valemi lugejas on ärikasum, mis väheneb arvestatud depretsioonikulu võrra. Sellest järeldub, et ROFA näitaja võib muutuda sõltuvalt ettevõttes rakendatud depretsioonimeetodist, kuna sellest sõltub depretsioonikulu suurus kasumiaruandes. Lineaarse meetodi puhul kajastatakse

¹ Erialakirjandusest võib leida ka soovitusi kasutada ROFA arvutamisel puhaskasumit.

varaobjekti soetusmaksumus kuluna ühtlaselt kogu kasuliku eluea jooksul. Kahaneva jäägi meetodi puhul on depretsiatsioonikulu kasuliku eluea alguses suurem kui lõpus. Tegevusmahul põhineva meetodi puhul on depretsiatsioonikulu ebaühtlane ning sõltub varaobjekti töömahust (tööühikutest). Järgnevalt on toodud illustratiivne näide, kuidas muutub ROFA näitaja erinevate depretsiatsioonimeetodite kasutamisel.

Oletame, et ettevõtte on soetanud masina maksumusega 6000 eurot. Masina kasulik eluiga on kolm aastat, mille jooksul kajastatakse varaobjekti soetusmaksumus kuluna täissummas. Depretsiatsioonikulu suurus tegevusmahul põhineval meetodil on leitud, lähtudes järgmistest andmetest: varaobjekti tööühikute arv kokku on 10 000, millest esimesel aastal kasutatakse 3000, teisel aastal 5000 ning kolmandal aastal 2000 tööühikut. Tabelis 11 on toodud depretsiatsioonikulu summad lineaarse, kahekordselt alaneva jäägi ja tegevusmahul põhineva depretsiatsioonimeetodi kasutamisel.

Tabel 11. Lineaarsel, kahekordselt alaneva jäägi ja tegevusmahul põhineval meetodil arvestatud depretsiatsioonikulu (eurodes)

Depretsiatsioonimeetod	1. aasta	2. aasta	3. aasta	Akumuleeritud depretsiatsioon
Lineaarne meetod	2000	2000	2000	6000
Kahekordselt alaneva jäägi meetod	4000	1333	667	6000
Tegevusmahul põhinev meetod	1800 (3000 x 0,6)	3000 (5000 x 0,6)	1200 (2000 x 0,6)	6000

Allikas: autori koostatud

Lisaks sõltub depretsiatsioonimeetodist varaobjekti bilansiline maksumus – mida suurem on depretsiatsioonikulu, seda väiksem on varaobjekti bilansiline jääkmaksumus. Suhtarvu ROFA leidmisel on autor lähtunud eeldusest, et kasum enne depretsiatsioonikulu moodustab igal aastal 5000 eurot.

ROFA lineaarse meetodi kasutamisel:

$$1. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 2000}{(4000 + 6000) / 2} = \frac{3000}{5000} = 0,60 \text{ €/€}$$

$$2. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 2000}{(2000 + 4000) / 2} = \frac{3000}{3000} = 1 \text{ €/€}$$

$$3. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 2000}{(0 + 2000) / 2} = \frac{3000}{1000} = 3 \text{ €/€}$$

ROFA kahekordselt alaneva jäägi meetodi kasutamisel:

$$1. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 4000}{(2000 + 6000) / 2} = \frac{1000}{4000} = 0,25 \text{ €/€}$$

$$2. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 1333}{(667 + 2000) / 2} = \frac{3667}{1333,5} = 2,75 \text{ €/€}$$

$$3. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 667}{(0 + 667) / 2} = \frac{4333}{333,5} = 12,99 \text{ €/€}$$

ROFA tegevusmahul põhineva meetodi kasutamisel:

$$1. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 1800}{(4200 + 6000) / 2} = \frac{3200}{5100} = 0,63 \text{ €/€}$$

$$2. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 3000}{(1200 + 4200) / 2} = \frac{2000}{2700} = 0,74 \text{ €/€}$$

$$3. \text{ aasta ROFA} = \frac{5000 - 1200}{(0 + 1200) / 2} = \frac{3800}{600} = 6,33 \text{ €/€}$$

ROFA põhjal saab järeldada, kui efektiivselt kasutab ettevõtte olemasolevat materiaalsel põhivara ettevõtte tegevuses. ROFA eesmärk ei ole näidata materiaalse põhivara tegelikku kasutamist ettevõtlustegevuses, suhtarvu abil mõõdetakse ärikasumi suhet materiaalse põhivara jääkmaksumusse. Sisuliselt näitab ROFA, kui suurt kasumit saab ettevõtte olemasoleva materiaalse põhivara bilansilise maksumuse puhul. Valitud depretsatsioonimeetodist sõltub depretsatsioonikulu suurus, mis mõjutab ROFA näitajat. Arvutustest on näha, kuidas muutuvad suhtarvu näitajad sõltuvalt rakendatud meetodist. Kõige suuremat mõju avaldab depretsatsioonimeetodi valik viimase aasta ROFA näitajale. Arvutustest nähtub, et lineaarse meetodi puhul saab ettevõtte igalt materiaalsesse põhivarasse investeeritud eurolt kolmandal aastal 3 eurot ärikasumit, kahekordselt alaneva meetodi puhul 12,99 eurot. Sellest võib järeldada, et depretsatsioonimeetodile hinnangu andmine on oluline, kuna sellest sõltub aruandeperioodi kasum. Seega võivad depretsatsiooniarvestuses antud hinnangud avaldada mõju suhtarvuanalüüsi näitajatele.

Kokkuvõtvalt võib märkida, et depretsiooniarvestuses rakendatud põhimõtetest sõltub materiaalse põhivara bilansiline maksumus ning selle analüütiline struktuur. Arvestuspõhimõtete muutmisel muutub depretsioonikulu suurus, mis mõjutab nii materiaalse põhivara bilansinäitajat kui ka ettevõtte kasumit. Finantsanalüüsis bilansinäitajate põhjal saadud tulemused võivad mõjutada potentsiaalsete investorite otsuseid, kuna nende põhjal antakse ettevõtte tegevusele hinnang. Materiaalse põhivara tasuvuse hindamiseks kasutatakse rentaabluse suhtarvu

ROFA, mille põhjal hinnatakse materiaalse põhivara kasutamise efektiivsust ehk kui suurt kasumit saab ettevõtte olemasoleva materiaalse põhivara bilansilise mahu juures.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja depretsatsioonide olemus ja depretsiooniarvestuse põhimõtted, uurida depretsiooniarvestuse käsitlust Eesti ettevõtetes ning võimalikku mõju ettevõtte finantsaruannetele. Selgus, et termin „depretsatsioon“ võib olla sõltuvalt tegevusvaldkonnast määratletud erinevalt. Raamatupidamisarvestuses tähendab depretsatsioon materiaalse põhivara maksumuse jaotamist selle kasulikule elueale. Mõnes riigis nimetatakse nii materiaalse kui ka immateriaalse vara kuluna kajastamist amortiseerimiseks. Loodusvara järkjärgulist ammendumist nimetatakse depletsiooniks. Maksudepretsatsioon tähendab materiaalse põhivara kuluna kajastamist vastavalt riigi ette nähtud nõuetele. Raamatupidamisliku depretsiooni eesmärk on võimalikult täpselt peegeldada raamatupidamises varaobjekti tegelikku kasutamist. Depretsatsioon ei näita varaobjekti turuväärtuse muutust ega sõltu sellest, kas ettevõtte on saanud aruandeperioodil kasumit või mitte. Depretsiooni arvestatakse materiaalse varaobjekti depretsieeritavalt osalt kogu kasuliku eluea jooksul.

Depretsiooniarvestuse põhimõtteid tunti juba muistses Kreekas ja Roomas. Keskajal oli depretsioonikulu kajastamine inventuuri tulemusel levinuim depretsiooniarvestuse meetod, mille tulemusena kajastati vara selle bilansilises maksumuses. Inventuure teostati vastavalt vajadusele ning arvestatud depretsioonikulu võrra vähendati vara maksumust bilansis. Uued suunad depretsiooniarvestuses hakkasid kujunema koos esimeste raudteede ehitamise ja aktsiaseltside tekkimisega 19. sajandi lõpus, kui ettevõtjad hakkasid mõistma depretsiooni mõju kasumiaruandele. Depretsioonipraktika oli väga mitmekesine, kuna puudusid depretsiooniarvestuse regulatsioonid. Parem arusaam depretsiooni olemusest kujunes koos dünaamilise bilansi kontseptsiooniga, mis nõudis põhivara kajastamist bilansis selle soetusmaksumuses ning kulude vastandamist tuludele.

Tegevuse jätkuvus on aluspõhimõte depretsiooni arvestamisel. Kui ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsenud, klassifitseeritakse põhivara ümber käibevaraks, bilansis ei kajastata akumulieritud kulumit ega arvestata edaspidi depretsiooni. Tulude ja kulude vastavuse printsiip on depretsiooniarvestuses oluline, sest depretsioonikulu kajastamine peab toimuma

proportsionaalselt vara kasutamisest saadava majanduslikku kasuga. Vastavalt olulisuse printsiibile võidakse moodustada standardsete varaobjektide varagruppe, millelt depretsiatsioonikulu arvestatakse samadel tingimustel. Depretsiaatsiooni ei arvestata ebaolulistelt varaobjektidelt, samas olulise maksumusega komponendid tuleb depretsieerida eraldi. Konservatiivsuse printsiibi kohaselt tuleb raamatupidamislike hinnangute andmisel olla ettevaatlik, et vältida tulude ülehindamist või kulude alahindamist, mis võib tuua kaasa finantsaruannete moonutamise. Maksuarvestuses võib ülehinnatud depretsiatsioonikulu vähendada maksustamisele kuuluvat aruandeperioodi kasumit. Kasumi suurenemise eesmärgil võidakse raamatupidamislikku depretsiatsioonikulu sihilikult vähendada. Sellisel juhul ei peegelda depretsiatsiooniarvestus tegelikku põhivara kasutamist ettevõtte majandustegevuses.

Aastatel 1918–1940 puudusid Eesti Vabariigis raamatupidamislikud regulatsioonid vara hindamise ja amortiseerimise kohta. Sel ajal kehtinud Venemaa kaubandusseadustik ei sisaldanud kõiki raamatupidamist reguleerivaid sätteid. „Kuldbilansside seadus“ nägi ette võimaluse arvestada amortisatsiooni, kuid ei näinud ette tingimusi. Vaatamata sellele sisaldas tolle aja erialakirjandus juhendeid amortisatsiooniarvestuse pidamiseks. Amortiseerimine tähendas seisevvaranduse väärtuse järkjärgulist mahakustutamist ettemääratud kava alusel. Lisaks moodustati passivasse eraldi reserv, mis sisuliselt oli reservi jäänud kasu. Ettevõtja ei teinud reservi kontole rahalisi ülekandeid. Amortisatsioonikulu kalkuleeriti müügihindadesse ning lähtuti eeldusest, et raha laekub ostjatelt. 1940. aastal tuli Eesti ettevõtetel amortisatsiooniarvestus ümber korraldada vastavalt Nõukogude Liidu nõuetele. Amortisatsiooniarvestus oli täies ulatuses tsentraliseeritud. Igakuine amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumi arvestus oli seotud mitme kontoga. Amortisatsioonieraldistega koguti rahalisi vahendeid varaobjektide tulevaseks remondiks või nende asendamiseks. See eeldas ka rahaliste vahendite ülekandmist ettenähtud pangakontodele. Eesti iseseisvuse taastamisega anti ettevõtetele õigus määrata amortisatsiooninormid iseseisvalt, piirates valikuvabadust vaid Eesti Vabariigi Majandusministeeriumi kehtestatud amortisatsiooninormide intervallidega. Raamatupidamise põhimääruse kohaselt tuli amortisatsiooniarvestus lõpetada põhivara täielikul amortiseerumisel. 2003. aastast hakkas kehtima uus raamatupidamise seadus, mille alusel olid välja töötatud ning kinnitatud RTJ-d. Uued juhendid võtsid arvesse rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites sätestatud põhimõtted.

Depretsiaatsiooniarvestuse käsitluse uurimiseks Eesti ettevõtetes on autor koostanud valimi, lähtudes Äripäeva edetabelitest, uurimisobjektideks olid „TOP 100“ kümme esimest ettevõtet aastatest 2011–2016. Selgus, et aastatel 2011–2016 Äripäeva „TOP 100“ esikümnes olnud

ettevõtetest lähtusid keskmiselt 27% finantsaruandluse koostamisel IFRS-ist. Autor analüüsis, kellele nendest oli IFRS-i rakendamine vastavalt RPS-ile kohustuslik. Selgus, et IFRS oli kohustuslik kahele ettevõttele, kelle väärtpaberid on võetud kauplemisele Eesti väärtpaberiturul, ning kaheksale ettevõttele ei olnud IFRS kohustuslik. Seega ületab analüüsitud ettevõtete seas IFRS-i aruannete osatähtsus Eesti keskmist näitajat, mis Rahandusministeeriumilt saadud andmete kohaselt moodustab keskmiselt 0,2% kõikidest esitatud 2015. majandusaasta aruannetest. Ka Leedus on IFRS-i aruannete osatähtsus sama suur, moodustades keskmiselt 0,2% esitatud 2015. majandusaasta aruannetest.

Vastavalt Eesti finantsaruandluse standardile peab ettevõtte kehtestama põhivara arvelevõtmise alampiiri, kuid rahvusvahelised standardid sellist nõuet ette ei näe. Autori arvates annab alampiiri kehtestamine selgust, millise maksumusega varaobjektid kajastatakse bilansis ning millised kasumiaruandes. Alampiiri olemasolu lihtsustab raamatupidamislikku käsitlust varaobjektide arvelevõtmisel ning hilisemat kontrolli nende pikaajaliste varaobjektide üle, mille kohta peetakse arvestust bilansiväliselt (kui soetusmaksumus jääb alla kehtestatud alampiiri). Lisaks väheneb võimalus kasumiga manipuleerimiseks, kuna bilansis kajastatakse põhivarana vaid need varaobjektid, mille soetusmaksumus ületab põhivara arvelevõtmise alampiiri.

Aastatel 2011–2016 Äripäeva „TOP 100“ esikümnes olnud ettevõtete kehtestatud alampiiri võrdlemisel avalikus sektoris kehtivate nõuetega selgus, et alampiir jääb avalikus sektoris kehtestatud alampiirile alla, jäädes vahemikku 320–3200 eurot. Põhivara arvelevõtmise alampiir võib mõjutada ettevõtte aruandeperioodi kasumit, sest mida väiksem on alampiir, seda suurem on varade maht bilansis ning väiksem aruandeperioodi kulu. Lisaks selgus, et materiaalsele põhivarale määratud kasuliku eluea vahemikud on mitmes analüüsitud ettevõttes suuremad kui avalikus sektoris. Suurem osa analüüsitud ettevõtetest on põhivara kuluna kajastamisel kasutanud lineaarset meetodit (üks ettevõtte on kasutanud kahekordselt kahaneva jäägi meetodit). Autori arvates on lineaarne meetod kõige populaarsem, kuna depretsiatsioonikulu arvestus on lihtne ja täpne. Põhivara soetusmaksumus kajastatakse kuluna võrdsete summadena, mis võimaldab tulevikus lihtsalt kontrollida kajastatud kulusummade suurust. Mida pikem on materiaalse varaobjekti kasulik eluiga lineaarse meetodi rakendamisel, seda väiksem on perioodiline depretsiatsioonikulu ning suurem aruandeaasta kasum.

Depretsiatsiooniarvestuses rakendatud põhimõtetest sõltub materiaalse põhivara bilansiline maksumus ning selle analüütiline struktuur. Arvestuspõhimõtete muutmisel muutub

depretsiatsioonikulu suurus, mis mõjutab nii materiaalse põhivara bilansinäitajat kui ka ettevõtte kasumit. Finantsanalüüsis bilansinäitajate põhjal saadud tulemused võivad mõjutada potentsiaalsete investorite otsuseid, kuna nende põhjal antakse ettevõtte tegevusele hinnang. Materiaalse põhivara tasuvuse hindamiseks kasutatakse rentaabluse suhtarvu ROFA, mille põhjal hinnatakse materiaalse põhivara kasutamise efektiivsust ehk kui suurt kasumit saab ettevõtte olemasoleva materiaalse põhivara bilansilise maksumuse puhul. Autor on analüüsinud, kuidas muutub ROFA näitaja erinevate depretsiatsioonimeetodite kasutamisel. Selgus, et valitud meetodist sõltub depretsiatsioonikulu suurus, mis mõjutab ROFA näitajat. Seega on depretsiatsioonimeetodile hinnangu andmine oluline, kuna sellest sõltub aruandeperioodi kasum. Lisaks sõltub depretsiatsioonimeetodist varaobjekti bilansiline maksumus – mida suurem on depretsiatsioonikulu, seda väiksem on varaobjekti jääkmaksumus. Seega on depretsiatsiooniarvestuse käsitlemine oluline, kuna depretsiatsioon avaldab mõju nii kasumiaruandele kui ka vara bilansinäitajatele.

SUMMARY

ACCOUNTING FOR DEPRECIATION: SOME EVIDENCE FROM ESTONIAN COMPANIES

Aleksandra Generalova

In order to make appropriate assessments in depreciation accounting, one must understand the meaning of depreciation and depreciation accounting principles. The term “depreciation” is not widely used in Estonia and may not be sufficiently familiar even to people involved in accounting. Therefore, it is important to clarify the definition. Depreciation may be associated with the impairment of property, plant and equipment which does not correspond to the substance of depreciation. As a result of such a treatment, the expense calculated on an item of property, plant and equipment may be misstated in an entity’s accounts.

The purpose of this thesis was to identify the meaning of depreciation and depreciation accounting principles and to review the treatment of depreciation accounting at Estonian companies and its potential impacts on the financial statements. To achieve the purpose of the thesis, the following research tasks were set:

1. to identify the substance of depreciation and depreciation accounting principles;
2. to review the historical treatment of depreciation accounting with a separate focus on the development of depreciation accounting in the Republic of Estonia;
3. to analyse the treatment of depreciation accounting at Estonian companies;
4. to investigate the impact of depreciation accounting on the financial statements.

It appeared that the term “depreciation” may be defined differently, depending on the area of activity. In accounting, depreciation is defined as the allocation of the depreciable amount of an item of property, plant and equipment over its useful life. In some countries, the charging of both items of property, plant and equipment and intangible assets to expenses is called amortisation.

Depreciation does not reflect the change in the market value of an asset and does not depend on whether or not the entity earned a profit in the reporting period. Depreciation is calculated on the depreciable amount of an item of property, plant and equipment throughout its useful life.

The principles of depreciation accounting were known in ancient Greece and Rome already. In the Middle Ages, recognition of depreciation expense as a result of a stocktaking was the most widely applied depreciation accounting method for recognising an asset at its carrying amount (book value). New trends in depreciation accounting emerged together with the construction of railways and the establishment of limited liability companies at the end of the 19th century but the practice of depreciation accounting varied widely because there were no depreciation accounting regulations. A better understanding of the substance of depreciation developed along with the concept of the dynamic balance sheet model which required recognising non-current assets at cost and matching expenses with revenues.

During the period 1918-1940, there were no asset measurement and depreciation regulations in the Republic of Estonia. Depreciation accounting guidelines were provided in the professional literature of the day. In 1940, Estonian companies had to reorganise their depreciation accounting in accordance with the requirements of the Soviet Union. Depreciation accounting was completely centralised. When Estonia regained its independence, companies were granted the right to select their depreciation accounting policy independently. In 2003, a new Accounting Act was adopted on the basis of which the guidelines of the Estonian Accounting Standards Board were developed and approved that took into account the principles outlined in International Financial Reporting Standards.

Under the Estonian financial reporting standard, a company has to set a threshold (minimum value) for recognising an asset as non-current whereas the international standards do not impose such a requirement. In the author's opinion, the establishment of a threshold helps to clarify the cost from which assets have to be recognised in the balance sheet and the cost up to which items have to be recognised in the income statement. The existence of a threshold simplifies both the accounting treatment of assets at recognition and subsequent control over non-current items accounted for off the balance sheet (items with a cost below the established threshold).

To analyse the treatment of depreciation accounting at Estonian companies, the author drew a sample from the TOP lists of the Estonian business paper *Äripäev*, selecting the financial

statements of the first ten companies from the TOP100 list for the years 2011-2016. At the analysed companies, the threshold for recognising assets as non-current fell in the range of 320-3,200 euros. Most of the companies used the straight-line method of charging non-current assets to expenses (one company used the double declining balance method). In the author's opinion, the straight-line method is the most popular one because the calculation of related depreciation expense is simple and precise. The cost of an asset is charged to expenses in equal instalments which makes it easy to subsequently check the amounts charged to expenses.

The analysis revealed that the carrying amount (book value) and analytical structure of an item of property, plant and equipment depends on the depreciation policies applied. A change in depreciation policy causes a change in depreciation expense, which affects both the carrying amount of property, plant and equipment and profit for the period. In addition, the author analysed how the ROFA ratio changes on the application of different depreciation methods. It appeared that the method selected determines the amount of depreciation expense, which in turn affects ROFA. Assessing the depreciation method is important because profit for the period depends on it. Accordingly, the treatment of depreciation accounting is important because it affects both the income statement and balance sheet items.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

ABB Aktsiaselts 2011. majandusaasta aruanne.

ABB Aktsiaselts 2013. majandusaasta aruanne.

ABB Aktsiaselts 2016. majandusaasta aruanne.

Adcash OÜ 2014. majandusaasta aruanne.

AKTSIASELTS EESTI LOTO 2013. majandusaasta aruanne.

AKTSIASELTS EESTI LOTO 2015. majandusaasta aruanne.

aktsiaselts Holostovi Kinnisvarahaldus 2016. majandusaasta aruanne.

aktsiaselts TALLINNA SADAM 2013. majandusaasta aruanne.

aktsiaselts TALLINNA SADAM 2014. majandusaasta aruanne.

Alver, J., Alver L. (2009). *Finantsarvestus*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.

Alver, J., Alver L. (2011). *Majandusarvestus ja rahandus: leksikon*. I, A–L. Tartu: Deebet.

ALSTOM Estonia AS 2012. majandusaasta aruanne.

Amortisatsiooni Arvestused ja Aruande Koostamise Juhised 1944–1945 – Eesti Rahvusarhiiv.
Fond.nr. R.1020, Nim.nr. 3, s.nr. 682.

AS Alexela Logistics 2011. majandusaasta aruanne.

AS Alfons Hakans 2014. majandusaasta aruanne.

AS DBT 2012. majandusaasta aruanne.

AS Glamox HE 2014. majandusaasta aruanne.

AS Glamox HE 2015. majandusaasta aruanne.

AS Graanul Invest 2013. majandusaasta aruanne.

AS Graanul Invest 2015. majandusaasta aruanne.

AS Hekotek 2015. majandusaasta aruanne.

- AS Irest Ehitus 2014. majandusaasta aruanne.
- AS Nordmet 2012. majandusaasta aruanne.
- AS Silvano Fashion Group 2011. majandusaasta aruanne.
- AS Skinest Rail 2012. majandusaasta aruanne.
- AS Spacecom 2012. majandusaasta aruanne.
- AS Tartu Mill 2011. majandusaasta aruanne.
- Avaliku seaduse finantsarvestuse ja -aruandluse juhend. Vastu võetud Riigikogus 12. detsembril 2003. a – RTL 2003, 130, 2103.
- Baltic Maritime Logistics Group AS 2012. majandusaasta aruanne.
- Bombright J. C. (1930). The Concept of Depreciation as an Accounting Category. – *Accounting Review*, Vol. 5, No. 2, 117–125.
- Будякова, М. В. (2010). Проблемы и Перспективы Совершенствования Амортизационной Политики. – *Вестник Таганрогского института управления и экономики*, Вып. 2, 1–6.
- Burlaud, A., Messina, M., Walton, P. (1996). Depreciation: Concepts and Practices in France and the UK. – *European Accounting Review*, Vol. 5, No. 2, 299–316.
- Chatfield, M., Vangermeersch, R. (1996). *The History of Accounting: an International Encyclopedia*. 1st ed. New York: Garland Publishing, Inc.
- Diewert, W. E. (2006). The Measurement of Business Capital, Income and Performance. – *University Autonoma of Barcelona*, 21–22 September 2005. Vancouver: University of British Columbia, 1–25.
- DSV Transport AS 2016. majandusaasta aruanne.
- E-kiri Rahandusministeeriumile, 12.01.2017.
- Eesti Energia Aktsiaselts 2013. majandusaasta aruanne.
- Elering AS 2013. majandusaasta aruanne.
- Elliott, J., Elliott B. (2003). *Financial Accounting and Reporting*. 7th ed. Harlow: Pearson Education Ltd.
- Ericsson Eesti Aktsiaselts 2011. majandusaasta aruanne.

- Examination for Financial Statements by Independent Public Accountants.* (1936). Kättesaadav: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.35128002496527;view=1up;seq=5>, 10.11.2017.
- Garrison, R. H. (1988). *Managerial Accounting*. 5th ed. Plano: Business Publications, Inc.
- Goldberg, L. (1955). Concepts of Depreciation. – *Accounting Review*, Vol. 55, No. 3, 467–484.
- Gurskaya, M., Kuter, M., Papakhcian, A., Musaelyan, A. (2016). Specific Features of Depreciation Accounting at the end of the 12th – Early 13th Centuries. – *Proceedings of the 5th International Conference on Accounting, Auditing, and Taxation (ICAAT 2016)*, 90–98.
- Hatfield, H. (1936). What They Say About Depreciation. – *Accounting & Research*, Vol. 11, No. 1, 18–27.
- Hendriksen, E. S. (1970). *Accounting Theory*. Illinois: Richard D. Irwin, Inc.
- Хендриксон, Э. С., Ван Бреда, М. Ф. (2000). *Теория Бухгалтерского Учёта*. 5 изд. Москва: Финансы и статистика.
- Horizon Tselluloosi ja Paberi AS 2011. majandusaasta aruanne.
- Hotelling, H. (1925). A General Mathematical Theory of Depreciation. – *Journal of the American Statistical Association*, Vol. 20, 340–353.
- IAS 1 Presentation of Financial Statements*. IFRS Foundation.
Kättesaadav: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PdfAlone?id=17306&sidebarOption=UnaccompaniedIas>, 18.11.2017.
- IAS 4 Depreciation Accounting*. International Accounting Standards 1991/1992. London: International Accounting Standards Committee.
- IAS 12 Income Taxes*. IFRS Foundation.
Kättesaadav: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS12.pdf>, 15.10.2017.
- IAS 16 Property, Plant and Equipment*. IFRS Foundation.
Kättesaadav: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS16.pdf>, 18.11.2017.
- IAS 36 Impairment of Assets*. IFRS Foundation.
Kättesaadav: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS36.pdf>, 15.10.2017.
- Ideab Project Eesti Aktsiaselts 2012. majandusaasta aruanne.
- Ilisson, R. (1998). *Hea raamatupidamistava*. Tallinn: Pakett.
- Interconnect Product Assembly AS 2016. majandusaasta aruanne.
- ISA 570 Tegevuse Jätkuvus*. Audiitorkogu.

Kättesaadav: <https://www.audiitorkogu.ee/uploads/ISA-d%20alates%202016-12-15%20koos%20copyright%20notice-ga/ISA%20570%20%28EE%29%20muudetud.pdf>, 18.11.2017.

JELD-WEN EESTI AS 2014. majandusaasta aruanne.

Suu, J. (2017), Äripäeva TOPide andmeanalüütik Jane Suu 07. detsembri 2017. a e-kiri.

Kaamos Group OÜ 2015. majandusaasta aruanne.

Kodumaja AS 2013. majandusaasta aruanne.

Kreegi, M. (2014). Euroopa Liidu uus raamatupidamise direktiiv ja selle mõju finantsaruandlusele Eestis. (Magistritöö) TTÜ Majandusarvestuse Instituut. Tallinn.

Kuter, M., Gurskaya, M., Bagdasarian, R., Andreenkova, A. (2016). Depreciation Accounting in Francesco Datini's Companies. – *Proceedings of the 5th International Conference on Accounting, Auditing, and Taxation (ICAAT 2016)*, 254–263.

Кутер, М. И., Делиболтоян, А. Э. (2012). Алгоритм Линейной Амортизации в Средневековье. – *Международный Бухгалтерский Учёт*, Т. 47, Вып. 245, 57–63.

Кутер, М. И., Делиболтоян, А. Э. (2013а). Об Исторических Исследованиях А. Ч. Литтлтона в Части Формирования Теории и Практики Амортизации. – *Международный Бухгалтерский Учёт*, Т. 12, Вып. 258, 47–55.

Кутер, М. И., Делиболтоян, А. Э. (2013б). Об Исторических Исследованиях А. Ч. Литтлтона в Части Формирования Теории и Практики Амортизации. – *Международный Бухгалтерский Учёт*, Т. 13, Вып. 259, 53–63.

Käsper, A. (2006). Raamatupidamine Eesti Vabariigis aastatel 1918–1940. (Bakalaureusetöö) TTÜ Majandusarvestuse Instituut. Tallinn.

Leake, P. D. (1920). *Depreciation and Wasting Assets*. 3rd ed. London: Sir Isaac Pitman & Sons, Ltd.

Legenzova, R., Gaigaliene, A., Vilkaite, I. (2016). Harmonization of Accounting Practices: the Case of Accounting for PPE in Lithuanian Non-Listed Companies. – *Proceedings of the 5th International Conference on Accounting, Auditing, and Taxation (ICAAT 2016)*, 285–296.

Lennuliiklusteeninduse AS 2015. majandusaasta aruanne.

Liapis, K. J., Kantianis, D. D. (2015). Depreciation Methods and Life-Cycle Costing (LCC) Methodology. – *Procedia Economics and Finance*, Vol. 19, 314–324.

Linnaks, E. (1944). *Ettevõtte raamatupidamine: Eesti raamatupidamiseseaduse rakendusi*. Tallinn: Külim.

Linnaks, E., Ruuvet, A., Sarapik, J. (1974). *Tööstusraamatupidamine*. Tallinn: Valgus.

- Мамушкина, Н. В., Черемухин, А. В. (2014). Методические Аспекты Учёта Амортизации. – *Вестник НГИЭИ*, Т. 9, Вып. 40, 95–106.
- Мохаммад, Б. А., Зылёва, Н. (2016). Реформирование Учёта Амортизационных отчислений по Нефтяным Скважинам в Ираке. – *Международный Бухгалтерский Учёт*, Т. 12, Вып. 402, 16–28.
- Molycorp Silmet AS 2011. majandusaasta aruanne.
- Предеус, Н. В. (2012). Теоретический Анализ Концепций Статического и Динамического Учёта. – *Международный Бухгалтерский Учёт*, Т. 15, Вып. 213, 13–21.
- Olympic Entertainment Group AS 2012. majandusaasta aruanne.
- Olympic Entertainment Group AS 2013. majandusaasta aruanne.
- Olympic Entertainment Group AS 2015. majandusaasta aruanne.
- Olympic Entertainment Group AS 2016. majandusaasta aruanne.
- Osaühing Antonio Trade 2014. majandusaasta aruanne.
- Osaühing Antonio Trade 2015. majandusaasta aruanne.
- Osaühing Baltic Sea Bunkering 2015. majandusaasta aruanne.
- Osaühing Mapri Ehitus 2016. majandusaasta aruanne.
- OÜ Fund Ehitus 2014. majandusaasta aruanne.
- Petromaks Spediitori AS 2012. majandusaasta aruanne.
- Petromaks Spediitori AS 2013. majandusaasta aruanne.
- Petromaks Spediitori AS 2014. majandusaasta aruanne.
- Petroneft Trading Overseas OÜ 2016. majandusaasta aruanne.
- PKC Eesti AS 2011. majandusaasta aruanne.
- Raamatupidamine*. (1936). Tallinn: Sõjaväe Õppeasutised.
- Raamatupidamisalased terminid*. Rahandusministeerium. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/toimkonna-tegevus>, 18.09.2017.
- Raamatupidamise põhimäärus kommentaaridega*. (1990). Tallinn: Raamatupidamisfirma “BILL”.
- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 08. juunil 1994. a – RT I 1994, 48, 790.

- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. a – RT I, 2002, 102, 600; RT I, 27.12.2016, 3.
- Rambaud, A., Richard, J. (2015). The “Triple Depreciation Line” Instead of the “Triple Bottom Line”: Towards a Genuine Integrated Reporting. – *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 33, 92–116.
- Riahu-Belkaoui, A. (2004). *Accounting Theory*. 5th ed. London: Thomson Learning.
- Riverside OÜ 2013. majandusaasta aruanne.
- RTJ 4 Varud (muudetud 2016). Raamatupidamise Toimkonna Otsus 21.12.2016 – RT III, 22.12.2016, 3.
- RTJ 5 Materiaalne ja immateriaalne põhivara (muudetud 2016). Raamatupidamise Toimkonna Otsus 26.01.2016 – RT III, 02.03.2016, 1.
- RTJ 13 Likvideerimis- ja lõpparuanded (muudetud 2016). Raamatupidamise Toimkonna Otsus 26.01.2016 – RT III, 02.03.2016, 1.
- Santa Monica Networks Group OÜ 2011. majandusaasta aruanne.
- Schindler, J. (1959). Concepts of Depreciation and Their Implication in Accounting Theory and Practice. – *Accounting Review*, Vol. 34, No. 4, 612–613.
- Соколов, В. Я. (2015). История Учёта Амортизации в Дореволюционной России. – *Вестник АГУ*, Т. 3, Вып. 165, 118–123.
- Sarapik, R. (2012). *Vaata kümme edukamat firmat*. Kättesaadav: https://www.aripaev.ee/uudised/2012-11-30/eesti_parimad, 01.11.2017.
- Sarapik, R. (2013). *Eesti edukaimad ettevõtted*. Kättesaadav: https://www.aripaev.ee/uudised/2013-11-29/varske_top100, 01.11.2017.
- Sarapik, R. (2014). *TOP100: Vaata Eesti edukamaid firmasid*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2014/11/28/top100-vaata-koige-edukamaid-firmasid>, 01.11.2017.
- Sarapik, R. (2015). *TOP100: Vaata Eesti edukamaid firmasid*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/standardne-top/2015/11/25/top100-vaata-eesti-koige-edukamaid-firmasid>, 01.11.2017.
- Sarapik, R. (2017). *TOP100: Vaata Eesti edukamaid firmasid*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/standardne-top/2017/10/27/top100-vaata-eesti-edukamaid-firmasid>, 01.11.2017.
- Sarapik, R., Suu, J. (2016). *TOP 100: Vaata Eesti edukamaid firmasid*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/standardne-top/2016/11/28/top100-vaata-eesti-edukamaid-firmasid>, 01.11.2017.

Statoil Fuel & Retail Eesti AS 2014. majandusaasta aruanne.

Черкашнев, Р. Ю., Пахомов, Н. Н. (2015). Разработка Направлений Совершенствования Механизма Обновления Основных Средств на Предприятии. – *Социально-Экономические Явления и Процессы*, Т. 10, Вып. 1, 96–104.

Tavid AS 2016. majandusaasta aruanne.

Telia Eesti AS 2015. majandusaasta aruanne.

Tulumaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 08. detsembril 1993. a – RT I 1993, 79, 1184.

Tradewise OÜ 2016. majandusaasta aruanne.

Valge, K. (2010). Raamatupidamise korraldusest Eesti Vabariigis aastatel 1918–1940. (Bakalaureusetöö) TTÜ Majandusarvestuse Instituut. Tallinn.

Vallasvara amortisatsioonide arvestused. Tegevuse algusest kuni 31 dets. 1936. a. – Eesti Rahvusarhiiv. Fond.nr. 5, Nim.nr. 5, s.nr. 7.

Viru Keemia Grupp AS 2011. majandusaasta aruanne.

Viru Keemia Grupp AS 2012. majandusaasta aruanne.

Wells, M. C. (1968). A Note on the Amortization of Fixed Assets. – *Accounting Review*, Vol. 43, No. 2, 373–376.

Wendre AS 2016. majandusaasta aruanne.

Woodward, P. D. (1956). Depreciation – the Development of an Accounting Concept. – *Accounting Review*, Vol. 31, No. 1, 71–76.

LISAD

Lisa 1. Äripäeva „TOP 100“ esikümme 2011–2016

2011. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	Molycorp Silmet AS	10294959
2	PKC Eesti AS	10858008
3	Ericsson Eesti Aktsiaselts	10005211
4	Viru Keemia Grupp AS	10490531
5	AS Alexela Logistics	11279011
6	AS Silvano Fashion Group	10175491
7	AS Tartu Mill	10666674
8	Horizon Tselluloosi ja Paberi AS	10089165
9	ABB Aktsiaselts	10095355
10	Trinton OÜ (kehtetu nimi: Santa Monica Networks Group OÜ)	10892264

2012. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	AS Skinest Rail	10293440
2	AS Spacecom	10940566
3	AS Nordmet	10629868
4	Ideab Project Eesti Aktsiaselts	10673734
5	AS DBT	10237594
6	Petromaks Spediitori AS	10179715
7	Olympic Entertainment Group AS	10592898
8	Viru Keemia Grupp AS	10490531
9	Baltic Maritime Logistics Group AS	10682650
10	ALSTOM Estonia AS	10676974

2013. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	Olympic Entertainment Group AS	10592898
2	Elering AS	11022625
3	Riverside OÜ	10951725
4	aktsiaselts TALLINNA SADAM	10137319
5	Eesti Energia Aktsiaselts	10421629
6	ABB Aktsiaselts	10095355
7	Kodumaja AS	11386770
8	Petromaks Spediitori AS	10179715
9	AKTSIASELTS EESTI LOTO	10281170
10	AS Graanul Invest	10990825

Lisa 1 järg

2014. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	Adcash OÜ	12141869
2	Petromaks Spediitori AS	10179715
3	AS Glamox HE	10089357
4	AS Irest Ehitus	10361495
5	Osaühing Antonio Trade	11371283
6	aktsiaselts TALLINNA SADAM	10137319
7	AS Alfons Hakans	10035241
8	OÜ Fund Ehitus	11277437
9	Statoil Fuel & Retail Eesti AS	10180925
10	JELD-WEN EESTI AS	10247977

2015. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	Osaühing Baltic Sea Bunkering	10789632
2	AS Hekotek	10112941
3	Olympic Entertainment Group AS	10592898
4	Osaühing Antonio Trade	11371283
5	AS Glamox HE	10089357
6	AS Graanul Invest	10990825
7	Kaamos Group OÜ	10886418
8	AKTSIASELTS EESTI LOTO	10281170
9	Lennuliiklusteeninduse AS	10341618
10	Telia Eesti AS	10234957

2016. aasta		
koht edetabelis	ettevõtte nimi	registrikood
1	Olympic Entertainment Group AS	10592898
2	aktsiaselts Holostovi Kinnisvarahaldus	10131720
3	ABB Aktsiaselts	10095355
4	DSV Transport AS	10342368
5	Tradewise OÜ	12490334
6	Wendre AS	10120596
7	Tavid AS	10055700
8	Interconnect Product Assembly AS	10571330
9	Osaühing Mapri Ehitus	10131080
10	Petronaft Trading Overseas OÜ	12002234

Allikas: autori koostatud, aluseks Sarapik 2012, Sarapik 2013, Sarapik 2014, Sarapik 2015, Sarapik 2017 ning Sarapik, Suu 2016

Lisa 2. Rakendatud finantsaruandluse standard, põhivara arvelevõtmise alampiir ja depretsiatsioonimeetod 2011–2016

Alljärgnevides tabelites on toodud ettevõtete rakendatud raamatupidamistava, põhivara arvelevõtmise alampiir ja depretsiatsioonimeetod aastatel 2011–2016.

2011. aruandeaasta				
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsioonimeetod
1	Molycorp Silmet AS	Eesti hea tava	500	lineaarne
2	PKC Eesti AS	Eesti hea tava	639,12	lineaarne
3	Ericsson Eesti Aktsiaselts	Eesti hea tava	1278	lineaarne
4	Viru Keemia Grupp AS	IFRS	–	lineaarne
5	AS Alexela Logistics	Eesti hea tava	1000	lineaarne
6	AS Silvano Fashion Group	IFRS	–	lineaarne
7	AS Tartu Mill	Eesti hea tava	640	lineaarne
8	Horizon Tselluloosi ja Paberi AS	IFRS	640	kahaneva jäägi meetod
9	ABB Aktsiaselts	Eesti hea tava	1000	lineaarne
10	Trinton OÜ (kehtetu nimi: Santa Monica Networks Group OÜ)	Eesti hea tava	–	lineaarne

2012. aruandeaasta				
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsioonimeetod
1	AS Skinest Rail	Eesti hea tava	3196	lineaarne
2	AS Spacecom	IFRS	–	lineaarne
3	AS Nordmet	Eesti hea tava	1000	lineaarne
4	Ideab Project Eesti Aktsiaselts	Eesti hea tava	640	–
5	AS DBT	Eesti hea tava	1000	lineaarne
6	Petromaks Spediitori AS	Eesti hea tava	1000	lineaarne
7	Olympic Entertainment Group AS	IFRS	–	lineaarne
8	Viru Keemia Grupp AS	IFRS	–	lineaarne
9	Baltic Maritime Logistics Group AS	Eesti hea tava	1000	lineaarne
10	ALSTOM Estonia AS	Eesti hea tava	1500	lineaarne

Lisa 2 järg

2013. aruandeaasta				
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsiooni-meetod
1	Olympic Entertainment Group AS	IFRS	–	lineaarne
2	Elering AS	IFRS	–	lineaarne
3	Riverside OÜ	Eesti hea tava	320	lineaarne
4	aktsiaselts TALLINNA SADAM	IFRS	–	lineaarne
5	Eesti Energia Aktsiaselts	IFRS	–	lineaarne
6	ABB Aktsiaselts	Eesti hea tava	1500	lineaarne
7	Kodumaja AS	Eesti hea tava	1000	lineaarne
8	Petromaks Spediitori AS	Eesti hea tava	1000	lineaarne
9	AKTSIASELTS EESTI LOTO	Eesti hea tava	2000	lineaarne
10	AS Graanul Invest	IFRS	–	lineaarne

2014. aruandeaasta				
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsiooni-meetod
1	Adcash OÜ	Eesti hea tava	–	–
2	Petromaks Spediitori AS	Eesti hea tava	1000	lineaarne
3	AS Glamox HE	Eesti hea tava	2000	lineaarne
4	AS Irest Ehitus	Eesti hea tava	1000	lineaarne
5	Osaühing Antonio Trade	Eesti hea tava	700	lineaarne
6	aktsiaselts TALLINNA SADAM	IFRS	–	lineaarne
7	AS Alfons Hakans	Eesti hea tava	1500	lineaarne
8	OÜ Fund Ehitus	Eesti hea tava	500	lineaarne
9	Statoil Fuel & Retail Eesti AS	Eesti hea tava	780	lineaarne
10	JELD-WEN EESTI AS	Eesti hea tava	1600	lineaarne

Lisa 2 järg

2015. aruandeaasta				
koht edetabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsiooni-meetod
1	Osaühing Baltic Sea Bunkering	Eesti hea tava	600	lineaarne
2	AS Hekotek	Eesti hea tava	639,12	lineaarne
3	Olympic Entertainment Group AS	IFRS	–	lineaarne
4	Osaühing Antonio Trade	Eesti hea tava	700	lineaarne
5	AS Glamox HE	Eesti hea tava	2000	lineaarne
6	AS Graanul Invest	IFRS	–	lineaarne
7	Kaamos Group OÜ	Eesti hea tava	640	lineaarne
8	AKTSIASELTS EESTI LOTO	Eesti hea tava	2000	–
9	Lennuliiklusteeninduse AS	IFRS	–	lineaarne
10	Telia Eesti AS	Eesti hea tava	diferentseeritud*	lineaarne

* sidevõrguga seotud varad alates 0 eurost, bürooruumide sisustamiseks seotud varad alates 1600 eurost

2016. aruandeaasta				
koht edetabelis	ettevõtte nimi	standard	põhivara arvelevõtmise alampiir (eurodes)	depretsiatsiooni-meetod
1	Olympic Entertainment Group AS	IFRS	–	lineaarne
2	aktsiaselts Holostovi Kinnisvarahaldus	Eesti hea tava	640	lineaarne
3	ABB Aktsiaselts	Eesti hea tava	1500	lineaarne
4	DSV Transport AS	Eesti hea tava	3000	lineaarne
5	Tradewise OÜ	Eesti hea tava	–	–
6	Wendre AS	Eesti hea tava	511	lineaarne
7	Tavid AS	Eesti hea tava	3200	lineaarne
8	Interconnect Product Assembly AS	Eesti hea tava	700	lineaarne
9	Osaühing Mapri Ehitus	Eesti hea tava	650	lineaarne
10	Petroneft Trading Overseas OÜ	Eesti hea tava	–	–

Allikas: autori koostatud, aluseks ettevõtete majandusaasta aruanded

Lisa 3. Materiaalse põhivara kasulikud eluead 2011–2016

Alljärgnevas tabelites on toodud ettevõtete kehtestatud kasulikud eluead materiaalsele põhivarale aastatel 2011–2016.

2011. aruandeaasta			
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)
1	Molycorp Silmet AS	ehitised ja rajatised	4–40
		tootmiseseadmed	5–10
		muud masinad ja seadmed	2–20
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3–10
		väärismetallist töövahendid	20–100
2	PKC Eesti AS	ehitised ja rajatised	33
		masinad ja seadmed	5
		transpordivahendid	5
		arvutustehnika	2,5
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	7
3	Ericsson Eesti Aktsiaselts	inventar ja tootmiseseadmed	2–5
		mööbel	5
		masinad ja seadmed	2–3
		tööriistad	2–3
4	Viru Keemia Grupp AS	hooned	10–33
		rajatised	10–33
		soojustrassid	10–33
		masinad ja seadmed	3–14
		transpordivahendid	5–33
		muu inventar	4–10
5	AS Alexela Logistics	ehitised ja rajatised	20–30
		tootmiseseadmed	8–12
		muud masinad ja seadmed	5–10
		muu inventar ja IT-seadmed	3–5
6	AS Silvano Fashion Group	tootmishooned	30–75
		muud hooned	20–50
		õmbusseadmed	7–10
		transpordivahendid	5–7
		muud seadmed	5–10
		arvutitehnika, tööriistad ja muu inventar	3–5
		kaupluste sisseseaded	3–5
7	AS Tartu Mill	ehitised ja rajatised	10–30
		masinad ja seadmed	4–10
		muu põhivara ja IT-seadmed	3–5

Lisa 3 järg

8	Horizon Tselluloosi ja Paberi AS	ehitised	100*
		tootmisrajatised	40*
		muud tootmisrajatised	66,67*
		seadmed	5*
		muud varad	10*
9	ABB Aktsiaselts	maa ja ehitised	0–30
		masinad ja seadmed	2–16
		muu materiaalne põhivara	2–8
10	Trinton OÜ (kehtetu nimi: Santa Monica Networks Group OÜ)	masinad ja seadmed	3–4
		inventar	3–5

* Horizon Tselluloosi ja Paberi AS kasutab kahaneva jäägi meetodit, ettevõtte 2011. majandusaasta aruandes on toodud järgmised depretsiatsioonimäärad: ehitised 2%, tootmisrajatised 5%, muud tootmisrajatised 3%, tootmisrajatised 5%, muud tootmisrajatised 3%, seadmed 40%, muud varad 20%

2012. aruandeaasta			
koht edetabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)
1	AS Skinest Rail	masinad ja seadmed	4
		transpordivahendid	5
		raudteeveerem: vagunid	20–33,33
		raudteeveerem: vedurid	5–16,67
2	AS Spacecom	veerem	15–25
		muu inventar ja it seadmed	3–7
		hooned ja rajatised	30
3	AS Nordmet	ehitised ja rajatised	20–33,33
		tootmiseseadmed	10–12,5
		muud masinad ja seadmed	4–10
		muu inventar ja IT-seadmed	3,33–5
4	Ideab Project Eesti Aktsiaselts	ehitised	10
		muu põhivara	5
5	AS DBT	maa ja ehitised	3–25
		masinad ja seadmed	2,5–16,67
		muu materiaalne põhivara	2–10

Lisa 3 järg

6	Petromaks Spediitori AS	ehitised ja rajatised	10–30
		tootmiseseadmed	3–10
		masinad ja seadmed	5–10
		muu inventar ja IT-seadmed	5–12
7	Olympic Entertainment Group AS	ehitised	20
		masinad ja seadmed	2,5–10
		muu materiaalne põhivara	2,5–4
8	Viru Keemia Grupp AS	hooned	10–33
		rajatised	10–33
		soojustrassid	10–33
		masinad ja seadmed	3–14
		transpordivahendid	5–33
		muu inventar	4–10
9	Baltic Maritime Logistics Group AS	ehitised ja rajatised	20–133,33
		masinad ja seadmed	4–10
		transpordivahendid	4–5
		muu materiaalne põhivara	2–6,25
10	ALSTOM Estonia AS	ehitised ja rajatised	15–50
		masinad ja seadmed	3–15
		sülearvutid	4
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3–15

2013. aruandeaasta			
koht edetabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)
1	Olympic Entertainment Group AS	ehitised	20
		masinad ja seadmed	2,5–10
		muu materiaalne põhivara	2,5–4
2	Elering AS	ehitised	25–40
		rajatised – elektriliinid	30–60
		muud rajatised	10–30
		masinad ja seadmed – elektriülekanalid	7–25
		muu materiaalne põhivara	3–20
3	Riverside OÜ	ehitised ja rajatised	50
		tootmiseseadmed	5
		muud masinad ja seadmed	3–14,3
		muu inventar ja IT-seadmed	2,5–4
		mööbel	5

Lisa 3 järg

4	AS TALLINNA SADAM	kaid	10–50
		akvatooriumi süvendusalad	20
		hooned ja muud rajatised	5–50
		masinad ja seadmed	3,3–10
		laevad	20
		muu materiaalne põhivara	2–10
		laevaga seotud kahe komponendi depretsiatsiooniarvestus toimub eraldi:	
		laevad	20
5	Eesti Energia	kapitaliseeritud kuivdoki remondikulud	2,5–5
		hooned	30–40
		rajatised: elektriliinid	12,5–50
		muud rajatised	10–40
		masinad ja seadmed: elektriülekandeseadmed	5–40
		masinad ja seadmed: muud masinad ja seadmed	3–30
		muu põhivara	3–8
6	ABB Aktsiaselts	maa ja ehitised	0–30
		masinad ja seadmed	2–16
		muu materiaalne põhivara	2–8
7	Kodumaja AS	ehitised ja rajatised ning nende koosseisu kuuluvad seadmed	8–50
		teed, platsid, parklad ning nende koosseisu kuuluvad seadmed	7–25
		tootmiseseadmed ja -sisustus	3–25
		info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seadmed	3–5
		valve- ja signalisatsioonisüsteemi seadmed	3–5
		sõidu- ja transpordivahendid	6–14
		mööbel ja muu sarnane ruumide sisustus	6–8
8	Petromaks Spediitori AS	ehitised ja rajatised	10–30
		tootmiseseadmed	3–10
		masinad ja seadmed	5–10
		muu inventar ja it seadmed	5–12
9	AKTSIASELTS EESTI LOTO	ehitised ja rajatised	33
		masinda ja seadmed	3–5
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3–5
10	AS Graanul Invest	hooned ja rajatised	7–15
		masinad ja seadmed	4–10
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3–5
		elektrijaamade seadmed	7–20
		soojatootmise seadmed ja rajatised	10–30

Lisa 3 järg

2014. aruandeaasta				
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)	
1	Adcash OÜ	–	–	
2	Petromaks Spediitori AS	ehitised ja rajatised	10–30	
		tootmiseseadmed	3–10	
		masinad ja seadmed	5–10	
		muu inventar ja IT-seadmed	3–12	
3	AS Glamox HE	tootmiseseadmed	8,33	
		muud masinad ja seadmed	5–8,33	
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3,33–6,67	
4	AS Irest Ehitus	–	–	
5	Osühing Antonio Trade	transpordivahendid	7–8	
		arvutid ja arvutisüsteemid	4–5	
		muu materiaalne põhivara	5	
6	AS TALLINNA SADAM	kaid	10–50	
		akvatooriumi süvendusalad	20	
		hooned ja muud rajatised	5–50	
		masinad ja seadmed	3,3–10	
		laevad	20	
		muu materiaalne põhivara	2–10	
		<u>laevaga seotud kahe komponendi depretsiatsiooniarvestus toimub eraldi:</u>		
		laevad	20	
		kapitaliseeritud kuivdoki remondikulud	2,5–5	
7	AS Alfons Hakans	vedurlaevad	15–30	
		transpordivahendid	4–6	
		infotehnoloogia vahendid	3–5	
		muud masinad ja seadmed	3–10	
		muu inventar	3–5	
8	OÜ Fund Ehitus	ehitised ja rajatised	25	
		muud masinad ja seadmed	3–10	
		muu inventar	5	
9	Statoil Fuel & Retail Eesti AS	ehitised	15–40	
		masinad ja seadmed	3–15	
		muu materiaalne põhivara	3–15	
10	JELD-WEN EESTI AS	hooned	25	
		rajatised	25	
		tootmisvahendid	5–7	
		transpordiseadmed	5–7	
		inventar	3	
		mööbel	3	
		kontoritehnika	3	

Lisa 3 järg

2015. aruandeaasta			
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)
1	Osäühing Baltic Sea Bunkering	hooned ja ehitised	10–12,5
		punkerduslaevad	10
		rekonstrueerimiskulutused	2–3
		masinad ja seadmed	3
		inventar ja sisseseade	2–5
2	AS Hekotek	tootmismasinad ja seadmed	3–10
		sõiduvahendid	3–8
		kontoritehnika	3,33
		muu inventar	3,33–10
3	Olympic Entertainment Group AS	ehitised	20
		masinad ja seadmed	2,5–10
		muu materiaalne põhivara	2,5–4
4	Osäühing Antonio Trade	transpordivahendid	7–8
		arvutid ja arvutisüsteemid	4–5
		muu materiaalne põhivara	5
5	AS Glamox HE	tootmisseedmed	8,33
		muud masinad ja seadmed	5,0–8,33
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3,33–6,67
6	AS Graanul Invest	hooned ja rajatised	7–20
		masinad ja seadmed	4–20
		muu inventar, tööriistad ja sisseseade	3–5
		elektrijaamade seadmed	7–20
		soojatootmise seadmed ja rajatised	10–30
7	Kaamos Group OÜ	ehitised	7–33
		masinad ja seadmed	4–10
		muu materiaalne põhivara	2–5
8	AKTSIASELTS EESTI LOTO	ehitused	33
		masinad ja seadmed	3–5
		muu materiaalne põhivara	3–5
9	Lennuliiklusteeninduse AS	rajatised, hooned, ehitised ja nende tehnosüsteemid	5–50
		masinad ja seadmed	2,5–100
		muu inventar	2,5–10

Lisa 3 järg

10	Telia Eesti AS	hooned ja ehitised	8–50
		siderajatised	5–30
		sideliinid	5–26
		sideseadmed	3–20
		IT-riistvara	3–5
		muu materiaalne põhivara	5

2016. aruandeaasta			
koht ede-tabelis	ettevõtte nimi	materiaalse põhivara liik	kasulik eluiga (aastates)
1	Olympic Entertainment Group AS	ehitised	20
		masinad ja seadmed	2,5–10
		muu materiaalne põhivara	2,5–4
2	aktsiaselts Holostovi Kinnisvarahaldus	ehitised ja rajatised	20–30
		tootmiseseadmed	8–12
		muud masinad ja seadmed	5–10
		muu inventar ja IT-seadmed	3–5
3	ABB Aktsiaselts	maa ja ehitised	0–40
		masinad ja seadmed	2–5
		muu materiaalne põhivara	2–8
4	DSV Transport AS	ehitised laohooned	40
		ehitised kontorihooned	50
		seadmed ehitistes	6
		IT-seadmed	3
		sõidukid	6
5	Tradewise OÜ	–	–
6	Wendre AS	ehitised ja rajatised	10–50
		masinad ja seadmed	2,5–10
		muu inventar ja IT-seadmed	2,5–5
7	Tavid AS	kontoritehnika	3–4
		masinad ja seadmed	5
		kontorimööbel	4
		muu inventar	2,5
		bürooruumid	12,5
8	Interconnect Product Assembly AS	ehitised	50
		ehitiste süsteemid	15–25
		tootmiseseadmed	8
		muud masinad ja seadmed	5
		käsitööriistad	3
9	Osaühing Mapri Ehitus	–	–
10	Petroneft Trading Overseas OÜ	–	–

Allikas: autori koostatud, aluseks ettevõtete majandusaasta aruanded

Lisa 4. Vara bilansiväärtused ja osatähtsuse suhtarvud 2011–2016

Alljärgnevat tabelites on toodud ettevõtete bilansiväärtused: materiaalne põhivara, põhivara kokku ja varad kokku (tuhandetes eurodes) ning osatähtsus suhtarvud (protsentides).

2011. aruandeaasta						
koht edetabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras	materiaalse põhivara osatähtsus varades
1	Molycorp Silmet AS	14 592	15 017	86 106	97%	17%
2	PKC Eesti AS	1963	2167	59 821	91%	3%
3	Ericsson Eesti Aktsiaselts	33 398	33 586	356 756	99%	9%
4	Viru Keemia Grupp AS	317 060	339 828	393 212	93%	81%
5	AS Alexela Logistics	206 717	241 599	266 771	86%	77%
6	AS Silvano Fashion Group	14 203	16 604	68 485	86%	21%
7	AS Tartu Mill	23 398	32 320	75 730	72%	31%
8	Horizon Tselluloosi ja Paberi AS	70 350	70 591	81 030	100%	87%
9	ABB Aktsiaselts	35 349	36 923	90 997	96%	39%
10	Trinton OÜ (kehtetu nimi: Santa Monica Networks Group OÜ)	1332	1835	1835	73%	73%

2012. aruandeaasta						
koht edetabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras	materiaalse põhivara osatähtsus varades
1	AS Skinest Rail	103 793	127 123	214 056	82%	48%
2	AS Spacecom	146 709	148 400	164 028	99%	89%
3	AS Nordmet	10 336	36 850	99 088	28%	10%
4	Ideab Project Eesti Aktsiaselts	571	572	14 652	100%	4%
5	AS DBT	12 604	41 864	49 729	30%	25%
6	Petromaks Spediitori AS	3473	3719	8821	93%	39%
7	Olympic Entertainment Group AS	19 611	55 407	109 199	35%	18%
8	Viru Keemia Grupp AS	376 127	400 109	476 058	94%	79%
9	Baltic Maritime Logistics Group AS	41 799	51 882	70 369	81%	59%
10	ALSTOM Estonia AS	254	254	129 092	100%	0%

Lisa 4 järg

2013. aruandeaasta						
koht ede- tabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras	materiaalse põhivara osatähtsus varades
1	Olympic Entertainment Group AS	26 513	68 305	118 277	39%	22%
2	Elering	640 925	646 584	670 934	99%	96%
3	Riverside OÜ	1827	4971	36 350	37%	5%
4	AS TALLINNA SADAM	510 292	514 517	537 354	99%	95%
5	Eesti Energia	2 258 100	2 368 300	2 817 900	95%	80%
6	ABB Aktiaselts	47 615	48 889	94 049	97%	51%
7	Kodumaja AS	12 352	13 130	40 935	94%	30%
8	Petromaks Spediitori AS	3360	3580	14 860	94%	23%
9	AKTSIASELTS EESTI LOTO	823	946	12 541	87%	7%
10	AS Graanul Invest	184 830	196 302	229 934	94%	80%

2014. aruandeaasta						
koht ede- tabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse põhivara osatähtsus põhivaras	materiaalse põhivara osatähtsus varades
1	Adcash OÜ	0	521	21 766	0%	0%
2	Petromaks Spediitori AS	3489	3735	21 391	93%	16%
3	AS Glamox HE	1947	1947	21 291	100%	9%
4	AS Irest Ehitus	970	970	14 445	100%	7%
5	Osühing Antonio Trade	214	11 641	159 644	2%	0%
6	AS TALLINNA SADAM	529 880	532 748	560 269	99%	95%
7	AS Alfons Hakans	55 912	61 674	73 757	91%	76%
8	OÜ Fund Ehitus	717	7663	30 294	9%	2%
9	Statoil Fuel & Retail Eesti AS	26 755	28 202	737 634	95%	4%
10	JELD-WEN EESTI AS	8406	8414	55 507	100%	15%

Lisa 4 järg

2015. aruandeaasta						
koht edetabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse vara osatähtsus põhivaras	materiaalse vara osatähtsus varades
1	Osaühing Baltic Sea Bunkering	3628	20 119	29 768	18%	12%
2	AS Hekotek	2008	2225	20 487	90%	10%
3	Olympic Entertainment Group AS	58 877	118 334	162 333	50%	36%
4	Osaühing Antonio Trade	236	1110	105 722	21%	0%
5	AS Glamox HE	2035	2035	33 973	100%	6%
6	AS Graanul Invest	396 676	482 605	553 243	82%	72%
7	Kaamos Group OÜ	12 690	103 056	119 785	12%	11%
8	AKTSIASELTS EESTI LOTO	707	1035	16 680	68%	4%
9	Lennuliiklusteeninduse AS	20 981	21 229	31 079	99%	68%
10	Telia Eesti AS	176 562	217 759	317 541	81%	56%

2016. aruandeaasta						
koht edetabelis	ettevõtte nimi	bilansiväärtused (tuhandetes eurodes)			osatähtsuse suhtarvud	
		materiaalne põhivara	põhivara kokku	varad kokku	materiaalse vara osatähtsus põhivaras	materiaalse vara osatähtsus varades
1	Olympic Entertainment Group AS	51 250	107 667	152 696	48%	34%
2	aktsiaselts Holostovi Kinnisvarahaldus	6134	59 760	74 006	10%	8%
3	ABB Aktsiaselts	49 181	64 127	119 559	77%	41%
4	DSV Transport AS	665	1241	26 862	54%	2%
5	Tradewise OÜ	0	0	27 216	0%	0%
6	Wendre AS	3285	6401	58 943	51%	6%
7	Tavid AS	638	2808	43 582	23%	1%
8	Interconnect Product Assembly AS	2492	2658	14 291	94%	17%
9	Osaühing Mapri Ehitus	313	5471	17 375	6%	2%
10	Petroneft Trading Overseas OÜ	302	7882	77 361	4%	0%

Allikas: autori koostatud, aluseks ettevõtete majandusaasta aruanded